

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Německá a rakouská studia

Filip Votava

Transformace Bundeswehru

Reforma německé armády za období vlády rudo-zelené koalice a její kontinuita

Diplomová práce

Praha 2007

Autor práce: **Filip Votava**

Vedoucí práce: **JUDr. Vladimír Handl CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2007**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

VOTAVA, Filip. *Transformace Bundeswehru - reforma německé armády za období vlády rudo-zelené koalice a její kontinuita*. Praha, Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Katedra německých a rakouských studií, 2007, 94 s. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl CSc.

Anotace

Diplomová práce *Transformace Bundeswehru - reforma německé armády za období vlády rudo-zelené koalice a její kontinuita*, se věnuje reformě německé armády započaté koncem devadesátých let, jejím kořenům, průběhu i její současné podobě. Poukazuje na problémy německé bezpečnostní politiky po konci studené války, které vyplývaly z globálních změn bezpečnostní situace ve světě. Německo se ukázalo na novou situaci naprosto nepřipravené. Armáda, která byla budována za období bipolarity a jejíž hlavním úkolem byla obrana vlastního teritoria a zabránění cizí agrese formou odstrašení, nebyla schopna dostát novým požadavkům, které ze situace plynuly. Stejně tak německá politická scéna i společnost se musely nejdříve vypořádat s dlouholetými tabu jakými byla účast Německa na mezinárodních zahraničních akcích vojenského charakteru a použití síly obecně. Práce si klade otázku, zda je transformaci Bundeswehru možné vnímat jako militarizaci německé zahraniční politiky, nebo naopak za důkaz kontinuity německé strategické kultury. Na základě jednotlivých témat, která transformaci provázejí, se snaží dokázat, že transformace Bundeswehru je výsledkem opožděné normalizace německé zahraniční politiky, v žádném případě rozchodem s tradičními hodnotami strategické kultury Německa.

Annotation

Diploma thesis *The Bundeswehr Transformation - the Reform of the German Army During the Red-Green Coalition and Beyond*, deals with the reform of German army that has started at the end of the nineties. The diploma thesis shows the problems of the German security policy after the end of cold war, which were caused by the global changes of the world security situation. Germany turned out to be totally unprepared for these changes and new challenges. The army, which was built during the bipolar period, mainly for the purpose of the protection of territory, by the means of deterrence, was not able to fulfill the new needs resulting from the changed global situation. The German society and politics emerged to be as

unprepared as the army to face the new situation and the old taboos such as the German participation at the international missions abroad with a clear military character and with the use of force in general. The thesis poses the question whether it is possible to understand the transformation of Bundeswehr as a militarization of German foreign policy, or rather as a proof of the continuity of German strategic culture. The goal is to show that the transformation is a result of delayed normalization of German foreign policy and in any case does not mean a brake up with the traditional values of German strategic culture.

Klíčová slova

Bundeswehr, německá armáda, reforma, transformace, bezpečnostní politika, obranná politika, nasazení.

Keywords

Bundeswehr, German army, transformation, reform, defence policy, security policy, strategic culture.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Praze, dne 20. května 2007

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Filip Votava', with a stylized, cursive script.

Filip Votava

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu a konzultantovi mé práce, panu JUDr. Vladimírovi Handlovi CSc., za investovaný čas, pomoc a ochotu s jakou se mi při realizace práce věnoval.

OBSAH:

ÚVOD	3
<i>CÍLE PRÁCE</i>	6
<i>STRUKTURA PRÁCE</i>	7
<i>KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY</i>	7
I. PROBLÉMY BUNDESWEHRU V DEVADESÁTÝCH LETECH	14
1.1 <i>ZMĚNA ÚKOLŮ BUNDESWEHRU</i>	15
1.2 <i>VNITŘNÍ IMPULSY K NASTARTOVÁNÍ REFORMY</i>	17
1.2.1 <i>Konstituční rámec Bundeswehru a jeho zakotvení ve společnosti</i>	18
1.2.2 <i>Strategická kultura Německa - impuls pro reformu</i>	19
1.3 <i>VNĚJŠÍ IMPULSY K NASTARTOVÁNÍ REFORMY</i>	20
1.3.1 <i>Bezpečnostní politika NATO</i>	21
1.3.2 <i>Evropská bezpečnostní politika</i>	22
1.3.3 <i>OSN</i>	25
1.4 <i>NASAZENÍ BUNDESWEHRU V ZAHRANIČÍ</i>	27
1.4.2 <i>IFOR, SFOR - rostoucí podpora zahraničním nasazením</i>	31
1.4.3 <i>Kosovo – nasazení bez mandátu OSN</i>	32
II. JEDNOTLIVÉ KONCEPCE REFORMY NĚMECKÉ ARMÁDY	34
2.1 <i>KOMISE RICHARDA VON WEIZSÄCKERA</i>	34
2.2 <i>NÁVRH GENERÁLA HANS-PETERA VON KIRCHBACHA</i>	36
2.3 <i>KONCEPCE RUDOLFA SCHARPINGA</i>	37
2.4 <i>SPOLEČNOST GEBB</i>	40
III. REFORMA PO NÁSTUPU PETERA STRUCKA – CESTA K TRANSFORMACI	42
3.1 <i>TERMIÑOLOGIE</i>	45
3.2 <i>ZMĚNY DEFINICE BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY NĚMECKA</i>	46
3.3 <i>POSLÁNÍ A ÚKOLY BUNDESWEHRU:</i>	48
3.4 <i>POČETNÍ STAV BUNDESWEHRU</i>	49
3.5 <i>STRUKTURA BUNDESWEHRU</i>	50
3.5.1 <i>Útočné síly (Eingreifkräfte)</i>	51

3.5.2	<i>Stabilizační síly (Stabilisierungskräfte)</i>	52
3.5.4	<i>Dílčí složky a organizační schéma Bundeswehru</i>	53
3.5.5	<i>Streitkräftebasis (základna / základ ozbrojených sil)</i>	54
3.6	MODERNIZACE	55
3.6.1	<i>Satelitní technologie</i>	57
3.6.2	<i>Letectvo</i>	58
3.6.3	<i>Námořnictvo</i>	60
3.6.4	<i>Pozemní jednotky (das Heer)</i>	61
IV. KONTINUITA ČI ZMĚNA. SPORNÉ OTÁZKY TRANSFORMACE		63
4.1	BRANNÁ POVINNOST	63
4.1.1	<i>Spravedlnost branné povinnosti (Wehrgerechtigkeit) a diskuse o jejím zrušení</i>	64
4.1.2	<i>Civilní služba</i>	68
4.2	ŽENY V BUNDESWEHRU	69
4.3.	ZHODNOCENÍ MODERNIZACE MATERIÁLU.	71
4.4	FINANCOVÁNÍ BUNDESWEHRU	73
4.5	POSTOJE POLITICKÝCH STRAN K REFORMĚ	76
4.5.1	<i>Vývoj představ politických stran o reformě Bundeswehru</i>	77
ZÁVĚR		80
ZUSAMMENFASSUNG		84
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY		86
<i>PRAMENY</i>		86
a)	<i>Dokumenty vydané vládními a spolkovými úřady</i>	86
b)	<i>Proslovy, stenografické záznamy, Interview, tisková prohlášení</i>	87
c)	<i>Zákony</i>	88
<i>LITERATURA</i>		89
a)	<i>Monografie, studie, sborníky</i>	89
b)	<i>Články a periodika (tištěná i elektronická)</i>	90
<i>INTERNETOVÉ ZDROJE (VÝBĚR)</i>		94

Úvod

Konec studené války a sjednocení Německa znamenalo pro všechny evropské armády velkou koncepční změnu. Pro Německo dvojnásob. Prvním z problémů, se kterými se muselo vypořádat, bylo sloučení dvou, do té doby prakticky nepřátelských armád. Převzetí techniky a personálu Německé lidové armády (NVA) Bundeswehrem bylo jistě nelehkým úkolem. Početní stav Bundeswehru prakticky ze dne na den dramaticky vzrostl, rozšířila se i škála jeho technických možností. V mnohých oblastech byl materiál pocházející z výbavy NVA jistým přínosem (např. Migy 29).¹ Základem německé branné moci tedy zůstal Bundeswehr a NVA byla rozpuštěna. Jedním z prvních úkolů Bundeswehru po sjednocení Německa byla logicky absorpce kapacit východoněmecké armády a následná redukce takto navýšeného početního stavu z téměř 600.000 v roce 1990 na 370.000 v roce 1994.

Reformou Bundeswehru nicméně rozumíme až proces pozdější, z konce let devadesátých, který je nutno sledovat ve spojitosti se změněnou mezinárodní bezpečnostní situací, emancipací německé zahraniční a bezpečnostní politiky respektive debatami o jejích prioritách. Ty byly reakcí na rostoucí potřebu a ochotu německé účasti na mezinárodních mírových operacích pod záštitou OSN. I padesát let po konci války byla přitom účast německých vojáků na operacích v oblastech, kde před padesáti lety jejich dědové působili v uniformách Wehrmachtu, ožehavým společenským tématem. Tuto historickou zátěž a rozpaky ve společnosti se podařilo poměrně záhy překonat a z Bundeswehru se stává sebevědomá armáda, jejíž účast v zahraničních misích se stává naprosto samozřejmou.

Ve své práci bych se chtěl soustředit na reformu Bundeswehru nastartovanou rudo-zelenou koalicí, tedy mezi lety 1998 až 2005 a na její přesah do současnosti. Nutno podotknout, že termínu reforma se používá až do nástupu Petera Strucka na post ministra obrany, který jej nahrazuje pojmem transformace. Terminologií se budu blíže zabývat ve stati své práce.

¹ Bundesluftwaffe převzala celkem 24 letadel MiG-29, které modernizovala podle standardů NATO. V letech 2000-2004 pak 23 z nich za symbolickou cenu „prodala“ Polsku.

Podoba a rozsah jak reformy tak transformace se samozřejmě odvíjí od primárního poslání německé armády. Jeho chápání se ale může napříč stranami lišit a v průběhu let, v reakci na mezinárodní a vnitropolitickou situaci, měnit. Právě vnímání priorit bezpečnostní politiky Německa a úlohy armády prodělalo v posledních deseti letech markantní změnu, která odstartovala důkladnější a koncepčnější reformu Bundeswehru. Z reformy se proto stává transformace, která je dalekosáhlejší, hlubší a má být pružnější než reforma.

Bezpečnostní politika Německa se vzhledem k provázanosti Německa s nadnárodními a mezinárodními institucemi prolíná v mnoha oblastech se zahraniční politikou Německa a Bundeswehr se dokonce stává jejím instrumentem. Chceme – li tedy zkoumat, posuzovat a pochopit reformu a transformaci Bundeswehru, je nutné sledovat i zahraniční politiku Německa, její vývoj, konstanty i kontroverze. Německo, coby hluboce konsensuální demokracie, musí čerpat legitimitu své zahraniční politiky, stejně jako všech ostatních politik, ze společnosti. Jsou to tedy společenské hodnoty a postoje, obecně nazývané zahraničně-politická kultura, které určují zahraniční politiku demokratických států. Právě na základě zahraničně-politické kultury a především pak strategické kultury bych chtěl zhodnotit vývoj Bundeswehru, jeho reformu a transformaci, kontinuitu a změny.

Zahričně-politická kultura a strategická kultura jsou dva rozdílné termíny používané často v podobném kontextu. Zahričně-politickou kulturou rozumíme názory, postoje a hodnotovou orientaci společnosti jednoho státu, k zahričněpolitické identitě společnosti. Dále to jsou očekávání a nároky společnosti na zahraniční politiku a styl zahričně politického jednání.² Tohoto termínu se hodně používá v německé odborné literatuře (*aussenpolitische Kultur*), zatímco strategická kultura (*strategic culture*), kterou bychom mohli označit i za podmnožinu zahričně-politické kultury, se vyskytuje již od sedmdesátých let hlavně v anglosaské literatuře.³ Jedna z definic zní:

² Definice podle Gabriela A. Almonda a Sydney Verby. Hans W. Maull: Außenpolitische Kultur, s. 7, http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/maull/forsch/ap_kultur.pdf, stav: 9.5. 2007.

³ Více o strategické kultuře viz např. Kerry Anne Longhurst: Germany and the use of force. The evolution of German security policy 1990 – 2003, Manchester 2004; (2000), K. A. Longhurst: The Concept of Strategic Culture in Gerhard Kuemmel (ed) Military Sociology: The Richness of a Discipline, Baden Baden 2000 nebo K. A. Longhurst: German Strategic Culture: Origins and Developments, in: Krzysztof Malinowski, Polish and German Strategic Cultures in Transition, Institute Zachodni, Poland 2003.

„Rozhodovací proces ve věcech obrany není abstraktní konstrukt založený pouze na daném momentu, ale vychází z víry, tendencí, tradic a kulturní identity individuální země – To vše tvoří její strategickou kulturu.“⁴

Nechci zde podrobně rozebírat termíny zahraničně-politická a strategická kultura, neboť nejsou tématem mé práce, přesto však považuji za smysluplné zmínit hlavní rysy strategické kultury Německa již v úvodu. Za významnou považuji otázku, jak dalece jsou změny (či naopak konstanty) ve vývoji Bundeswehru projekcí strategické kultury a v čem jsou její ilustrací. Změny Bundeswehru jsou těžko proveditelné, aniž by jim předcházely změny strategické kultury, tj. změny ve vnímání zahraničně-politické a bezpečnostní situace a ochota tyto změny promítnout do konkrétních kroků, v našem případě do transformace ozbrojených sil a do způsobu jejich používání.

Zahraničně-politická kultura jednotlivých států vykazuje značnou míru stability. Vychází se sice a prodělává změny, ale zpravidla pouze pomalu, evolučně. Tyto změny představují adaptaci společnosti na změněné vnitřní a vnější rámcové podmínky zahraniční a bezpečnostní politiky.⁵

Strategická kultura Německa má určitá specifika. Hlavní roli při formování současné německé strategické kultury sehrála druhá světová válka, respektive trauma z ní. Německo mělo trauma z prohrané války, kterou svou expanzivní nacistickou politikou rozpoutalo, stud a pocit viny za miliony vyvražděných i padlých. Strategická kultura nacistického Německa byla ve „*Stunde Null*“ více v troskách než celé Německo. Při formování, či spíše evoluci nové strategické kultury, vycházelo Německo právě z poučení z války. Vyčerpání nacionalismu bylo jedním ze základních elementů, které zformovaly základy pro novou strategickou kulturu poválečné éry.⁶ Nová strategická kultura znamenala definitivní zavržení německého „*Sonderweg*“, který v minulosti

⁴ „*The decision making process in matters of defence is not an abstract construct based purely in the present moment, but it is, rather, steeped in the beliefs, biases, traditions and cultural identity of the individual country – all of which feeds into its strategic culture.*“ Alan Macmillan: *Strategic Culture and National Ways in Warfare. The British Case*, RUSI Journal, 10/1995. In: Kerry Longhurst: *Germany and the use of force*, s. 5.

⁵ H. W. Maull: *Außenpolitische Kultur*, s. 7, http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/maull/forsch/ap_kultur.pdf, stav: 9.5. 2007.

⁶ Björn Conrad, Mario Stumm with a preface by Sebastian Harnish: *German Strategic Culture and Institutional choice: Transatlanticism and/or Europeanism?* Trierer Arbeitspapiere zur Internationalen politik, Lehrstuhl für Außenpolitik und Internationale Beziehungen, Universität Trier, 12/2004, s.17.

nakonec vyústil do „německé katastrofy“.⁷ Byla předpokladem a zároveň i výsledkem integrace Německa do Evropy: znamenala rezignaci na „národní zájmy“ v konfliktním individualistickém pojetí a na autonomní národní postupy a to ve prospěch společné evropské (západoevropské) politiky. Zde jsou kořeny německé pevné vazby a orientace na západ (*Westorientierung*), podpory multinacionality a odmítání unilateralismu ve věcech bezpečnostní politiky, podpory a prosazování stability s důrazem na politiku odstrašování (*deterrence*), umírněnosti ve vojenských záležitostech, spojené s antimilitaristickými sentimenty, dedikace snahy o zodpovědnou a předvídatelnou zahraniční politiku, integrace Bundeswehru do společnosti, kooperace a hledání vnitropolitických i mezinárodních kompromisů a konsensu ve věcech bezpečnostní politiky.⁸

Německo provádělo prakticky po celou dobu studené války při mezinárodních krizích politiku zdrženlivosti. Konec bipolárního systému však znamená i pro Bundeswehr konec relativně klidného období. Iluze o mírové budoucnosti Evropy se rozpadají spolu s Jugoslávií a právě konflikt a etnické čistky na Balkáně představují pro Německo novou výzvu. Německo je nuceno přehodnotit a redefinovat priority své zahraničně-politické a strategické kultury. Znovu je postaveno před vyrovnávání se s vlastní minulostí a musí se ujmout zodpovědnosti a role v zajišťování mezinárodní bezpečnosti odpovídající jeho velikosti, ekonomické síle i geopolitickému postavení. Bundeswehr a stejně tak i německá společnost se ukazuje na tuto novou situaci zcela nepřipraven a dokazuje tak, že důkladná reforma či transformace je nezbytná.

Cíle práce

V souvislosti s transformací Bundeswehru byla a jsou diskutována jednotlivá témata, jako forma armády – reskripční či rekrutační, služba žen v armádě, financování, výzbroj atd. Některá témata, jako např. právě branná povinnost a její ospravedlnitelnost, jsou v současné době stále aktuální a lze předpokládat, že v budoucnu ještě doznají zásadních změn. Právě tato témata mohou sloužit jako příklad

⁷ H. W. Maull: Außenpolitische Kultur, s. 9, http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/maull/forsch/ap_kultur.pdf, stav: 9.5.2007.

⁸ K. A. Longhurst: Germany and the use of force, s. 47 a 138.

kontinuity, eventuelně změny německé bezpečnostní a potažmo zahraniční politiky. V tomto kontextu je třeba se ptát: je transformace Bundeswehru skutečně důslednou změnou a reakcí na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí a na nové hrozby, nebo nadále převládají zásadní prvky kontinuity dosavadní koncepce bezpečnostní politiky Bundeswehru? Je transformace Bundeswehru militarizací, nebo modernizací? Je možné považovat transformaci Bundeswehru a jeho současnou podobu za znak změny strategické kultury, nebo naopak její kontinuity, respektive stálosti? Právě na tyto otázky bych se chtěl pokusit najít odpověď.

Struktura práce

Stať práce je členěna do čtyř hlavních kapitol. V první chci poukázat na problémy Bundeswehru, se kterými se v novém bezpečnostním a společenském klimatu 90. let potýkal a které vedly v debatě o nutnosti reformy Bundeswehru. Druhá kapitola zmiňuje jednotlivé konkrétní návrhy reformy. Třetí popisuje současnou variantu reformy, transformaci. Poslední kapitola upozorňuje na vybrané problémy s ní spojené jako je branná povinnost, modernizace, financování a názory politických stran. Není v možnostech ani záměrem této práce tato jednotlivá témata hlouběji analyzovat, sama politická debata by vydala na samostatnou práci. Tato témata mají pouze pomoci k zodpovězení hlavních otázek položených v úvodu.

Kritika pramenů a literatury

Největší podíl mezi prameny zaujímají v mé práci dokumenty vydané Spolkovou vládou, respektive ministerstvem obrany. Jedná se ve většině případů o koncepční materiály, vládní prohlášení, směrnice, nařízení. Jejich výhodou je, že jsou poměrně snadno dostupné, většinou volně ke stažení na internetových webových stránkách příslušných institucí, nebo v sumarizované podobě pro veřejnost zdarma k dispozici v sídlech příslušných resortů. Bohužel starší dokumenty z let devadesátých se již shánějí hůře, na webových stránkách institucí většinou chybí. Mezi nejvýznamnější dokumenty (řazeno chronologicky), které znamenaly určitý mezník v koncepci bezpečnostní politiky rozhodně patří:

*Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr*⁹ z roku 1994, který je na dlouhou dobu hlavním koncepčním základem německé bezpečnostní politiky. Další *Weißbuch*, tj. koncepce stejného oficiálního významu, neurčená pouze pro resort ministerstva obrany, přichází až v roce 2006! Mezitím samozřejmě vychází několik koncepcí, které mají prakticky stejný význam.

V roce 1999 byla na základě objednávky ministerstva obrany ustanovena komise skládající se z devatenácti osobností z oblastí politiky, průmyslu, odborů, církví a vědy, jejímž vedením byl pověřen bývalý spolkový prezident Richard von Weizsäcker. Ta v květnu 2003 předkládá zprávu o stavu a budoucnosti německé bezpečnostní politiky a Bundeswehru s názvem *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*.¹⁰ Tento dokument byl podnětem a výzvou ke vzniku vlastních koncepcí ministerstva obrany.¹¹

Další dokument vydaný téhož roku resortem obrany, je tedy prakticky reakcí na zprávu komise. *Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert. Eckpfeiler für eine Erneuerung von Grund auf*¹² je plánem reformy ozbrojených sil, realizovaným až do roku 2004, kdy nový ministr obrany Peter Struck předkládá vlastní koncepci reformy-*Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*.¹³

Nejaktuálnější dokument pak samozřejmě představuje dlouho očekávaný *Weißbuch*¹⁴, vydaný teprve v roce 2006, již za vlády velké koalice.

Dalším zdrojem pramenů jsou rozhovory, interview, řeči a proslovy vládních činitelů, politiků, vojáků atd. Nejčastěji citovanými osobami jsou v tomto případě ministři obrany a generální inspektoři Bundeswehru, kteří často právě v proslovech artikulují nové koncepce, trendy či pojmy, které se až posléze dostávají do oficiálních ministerstvem vydávaných dokumentů.

⁹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr*, Bonn, 1994.

¹⁰ *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*, Bericht der Kommission, 23. Mai 2000, Berlin.

¹¹ Blíže se naplní práce komise zabývám ve stati své práce.

¹² Bundesminister der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert. Eckpfeiler für eine Erneuerung von Grund auf*, Berlin, Bonn 2000.

¹³ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*, 10.8. 2004, Berlin.

¹⁴ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr*, Bonn, 1994.

Posledními prameny jsou stenografická jednání ze Spolkového sněmu a rozsudky Spolkového ústavního soudu, ty starší, pro moji práci důležité rozsudky, nejsou bohužel v plném znění na webových stránkách soudu k dispozici.

Co se týče literatury, rád bych hned mezi prvními zmínil práci Zdeňka Kříže a knihu Kerry Longhurst. Pro metodologii mé práce je důležitá druhá z nich *Germany and the use of force*¹⁵, od **Kerry Longhurst**. Renomovaná autorka se zabývá teorií strategické kultury, kterou chci pro svou diplomovou práci použít coby šablonu pro evaluaci reformy Bundeswehru. Autorka také na příkladu přístupu jednotlivých politických aktérů k zahraničním nasazením dobře ilustruje proměny strategické kultury.

Zdeněk Kříž a jeho habilitační práce *Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi*¹⁶ je významná jednak proto, že je to jediná česká monografie pojednávající reformu Bundeswehru jako celek, ale především kvůli svému obsahu a promyšlené metodologii. Ta je velice důkladná, členění práce přehledné, záběr poměrně široký. Kříž se zabývá iniciací reformy, selekcí varianty reformy i implementací zvolené varianty. Cenné je jeho zmapování politické diskuse a politického pozadí reformy a solidní teoretické základy práce. Co v práci postrádám je například reflexe zahraničního nasazení Bundeswehru a jeho projekce do podoby reformy. Práce samozřejmě vzhledem k datu své publikace nevyovídá nic o realizované podobě reformy - transformaci po nástupu Petra Strucka na post ministra obrany. V době kdy byla ale vydána, bylo podobných německých publikací jako poskrovnu.

Poměrně novou, pouze rok starou práci, zabývající se reformou Bundeswehru také jako celku je diplomová práce studenta Sárské university **Marcuse Septimuse** *Die Bundeswehr zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Transformationsprozesse der Bundeswehr 2000-2005*¹⁷. Práce je taktéž celkem obsáhlá, poměrně aktuální a může se pochlubit

¹⁵ Kerry Anne Longhurst: *Germany and the use of force. The evolution of German security policy 1990 – 2003*, Manchester 2004.

¹⁶ Zdeněk Kříž: *Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi: Politické souvislosti, průběh a důsledky reformy Bundeswehru v letech 1998 – 2002*, Brno 2003.

¹⁷ Marcus Septimus: *Die Bundeswehr zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Transformationsprozesse der Bundeswehr 2000-2005*, Examensarbeit, Universität des Saarlands, 2006.

solidním seznamem literatury. Co v ní chybí je politická debata kolem reformy, slabě je zpracovaná politika Evropské unie a NATO, metodologicky není nijak výrazná. Na druhou stranu například vysvětlení terminologie (konkrétně pojmy reforma a transformace) je v práci velice dobře zpracováno.

O reformě Bundeswehru jako celku mnoho jiných monografií nevyšlo. O to víc je ale studií, koncentrujících se na jednotlivá témata reformy. Modernizace, rozpočet, forma armády atd. Bundeswehr byl v posledních třech letech předmětem zájmu vědců a badatelů. Nejen kvůli probíhající reformě, ale také v souvislosti s padesátým výročím založení Bundeswehru, vzniká v letech 2005 / 2006 řada článků, studií a sborníků, zabývajících se uplynulými padesáti lety jeho existence, ale i jeho současností a perspektivami. Mezi těmito pracemi je rozhodně nutné zmínit sborník *Sborník Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert*¹⁸, vydaný renomovanými autory **Joachimem Krausem a Janem Irlenkauserem**. Obsahuje pestrou paletu příspěvků od kvalifikovaných odborníků. Je členěn do čtyř tematických kapitol, zabývajících se koncepcí Bundeswehru, jeho zapojením do mezinárodních struktur, reformou i zahraničním nasazením.

Vzhledem k množství relevantní literatury, se jednotlivými díly se zabývat nelze, proto bych rád zmínil alespoň jména několika autorů, kteří se problematice dlouhodobě věnují a jejichž jména se pravidelně objevují ve sbornících, na vědeckých konferencích a projektech.

Velice kvalitní podíl tvoří autoři z akademické sféry. Jedním z nich je již zmiňovaný Prof. **Joachim Krause**, který se řadu let zabývá bezpečnostní politikou, vztahem armády a průmyslu, proliferaci zbraní hromadného ničení, problémy Třetího světa, vztahem Německa a OSN a dalšími zahraničně a bezpečnostně politickými tématy. Počet jeho publikací přesahuje stovku, jeho pedagogická činnost je také pestrá, zahrnuje působení na universitě v Bonnu, nebo na universitě Bundeswehru v Hamburku v současné době přednáší na katedře sociálních věd na universitě v Kielu, kde je také ředitelem institutu pro bezpečnostní politiku.

¹⁸ Joachim Krause / Jan Irlenkaeuser, (Hrsg.): *Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert*, Opladen 2006.

Dalším významným autorem je Prof. **Hanns Maull**, z university v Trieru, který je specialistou na zahraniční politiku Německa konkrétně zahraničně politickou kulturu. Zabývá se rolí Německa jako „Zivilmacht“ Jednou z posledních publikací je jeho článek *Deutschland als Zivilmacht*¹⁹ který byl vydán v knize z roku 2007 *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*²⁰. Hanns Maull byl také jedním z editorů sborníku *Deutschland im Abseits*²¹, na kterém se podílela celá řada mladých, ale kvalifikovaných akademiků, převážně absolventů jeho doktorského programu v Trieru.

Expertem na velké organizace jako OSN, NATO, EU a vztah Německa k nim je Prof. **Johanes Varwick**. Je autorem více než 120 článků a autorem či spoluautorem 17 knih s tématy bezpečnostní politiky obecně a německé politiky zvláště. Posledním Varwickovým působištěm byla Universita v Kielu. Z jeho prací jsem použil například „*Die Bundeswehr als Teil einer europäischen Eingreiftruppe*“²²

Další velkou skupinou jsou odborníci blízcí armádním kruhům. Jedním z nich je Prof. **Reiner Konrád Huber** trvale působící na universitě Bundeswehru v Mnichově a jako hostující profesor po celém světě. Působil v řadě poradních orgánů NATO a ministerstva zahraničí. Zabývá se zejména rozpočtovými otázkami, dopady krácení rozpočtu na strukturu německých ozbrojených sil. Z jeho prací mi byly cenným přínosem jeho modelové studie zkoumající možné následky redukce Bundeswehru a změny systému jeho rekrutace. Například práce „*Umfangsreduzierungen der Bundeswehr zum Abbau des Investitionsdefizits: Konsequenzen für die Wehrstruktur am Beispiel des Heeres*“²³ již v roce 1998 na základě propočtů dokazuje že neekonomičtější formu armády představuje dobrovolná armáda.

¹⁹ Hanns Maull: *Deutschland als Zivilmacht*, in: Schmidt, Siegmund/Hellman, Gunther/Wolf, Reinhard: *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*. Wiesbaden 2007, s.73-84.

²⁰ Siegmund Schmidt / Gunther Hellman / Reinhard Wolf: *Handbuch zur deutschen Aussenpolitik*, Wiesbaden, 2007, s.73-84.

²¹ Hanns Maull / Sebastian Harnisch / Constantin Grund: *Deutschland im Abseits, Rot-grüne Außenpolitik 1998 – 2003*, Baden – Baden, 2003.

²² Johannes Varwick : *Die Bundeswehr als Teil einer europäischen Eingreiftruppe*, in: Krause, Joachim / Irlenkäuser, Jan (Hrsg.): *Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert*, Opladen 2006, S. 105-121.

²³ Reiner K. Huber: *Umfangsreduzierungen der Bundeswehr zum Abbau des Investitionsdefizits: Konsequenzen für die Wehrstruktur am Beispiel des Heeres*, Europäische Sicherheit, Oktober 1998, s. 43-47.

Další známou osobou je **Rolf Clement**, člen rady ministra obrany pro otázky vnitřního velení. Patří do skupiny konzervativních autorů, je zastáncem zachování vojenské služby a odpůrcem zahraničních nasazení. Jeho články se pravidelně objevují v různých periodikách.

Ze strany levicových kritiků vládní politiky musím rozhodně jmenovat **Lühra Henkena**. Ten je aktivní v různých iniciativách a vyslovuje se proti navyšování rozpočtu, nových zbraňových systémů Bundeswehru a proti jeho nasazení v zahraničí. Často vystupuje na mírových konferencích, přispívá na servery s protiválečnou tematikou, je mluvčím Hamburského fóra pro mír. Z jeho prací bych uvedl vydaný projev: *Deutsche Militarisierung 2004 – 2010*²⁴, který představuje pohled na modernizaci Bundeswehru očima jejích levicových odpůrců.

Vzhledem k aktuálnosti tématu mi byl velice přínosným a naprosto nepostradatelným zdrojem informací internet. Jednak umožňuje pohodlný přístup k mnoha specializovaným periodikům (*Strategie und Technik*, *Y Magazin der Bundeswehr*...) a studiím, jednak je také branou k vládním institucím.

Z internetových serverů zabývajících se problematikou zahraniční a bezpečnostní politiky bych uvedl například stránky www.deutsche-aussenpolitik.de který poskytuje zdarma ke stažení cenné studie renomovaných osobností nejen z akademické obce.

Dále pak projekt *AG Friedensforschung* na universitě Kassel.²⁵ Na těchto stránkách jsou citováni především levicově orientovaní autoři a publikovány články z levicových periodik (dokonce po radikálně levicová a marxistická periodika jako například *Neues Deutschland*). Jsou zde ale umístěna a komentována i důležitá vládní prohlášení a dokumenty, projevy zástupců Bundeswehru a ministerstva obrany, důležité koncepční dokumenty. K těmto materiálům pak najdeme komentáře členů *AG Friedensforschung*, nebo relevantní články z německých periodik. Tento server mapuje opravdu podrobně dlouhou dobu debatu kolem reformy Bundeswehru, zahraničního

²⁴ Lühr Henken: *Deutsche Militarisierung 2004 – 2010*. Vortrag im Rahmen der Veranstaltungsreihe „Das Begräbnis oder, DIE HIMMLISCHEN VIER“. DGB- Haus, 8.11. 2004.

²⁵ <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/>

nasazení a bezpečnostní politiky Německa. Při zvýšené pozornosti na původ a charakter materiálů může poskytnout cenné a seriózní informace.

Důležitým zdrojem informací mi byl samozřejmě běžný německý denní tisk a periodika, ať již v elektronické, nebo tištěné podobě.

I. Problémy Bundeswehru v devadesátých letech

Jak již bylo zmíněno v úvodu, první fáze transformace Bundeswehru vyplývala ze znovu-sjednocení Německa a s tím spojené otázky nové celoněmecké armády, vzniklé připojením kapacit NVA k Bundeswehru.

Počet vojáků Bundeswehru po započtení vojáků NVA vzrostl v okamžiku sjednocení z půl milionu na 700 000 osob. Tento počet bylo nutné radikálně zredukovat, a to nejen z důvodů ekonomických a strategických, nýbrž také z mezinárodně právních, neboť smlouva „4 + 2“ připouštěla pro sjednocené Německo maximální stav 370 000 vojáků. Tohoto počtu se podařilo během poměrně krátké doby dosáhnout a ještě dále jej snížit na 340 000 osob.²⁶ I přes tuto početní redukci Bundeswehru se armádě nedostávalo finančních prostředků na potřebné investice a modernizaci, největší podíl nákladu představovaly personální náklady a dále pak náklady spojené s provozem a údržbou.

Již počátkem devadesátých let bylo z mezinárodního vývoje zřejmé, jaký bude pravděpodobný charakter budoucích nasazení Bundeswehru. Ve spojitosti s ukončenou studenou válkou a novými národnostními a etnickými konflikty na Balkáně se ukázalo, že Německá armáda, budovaná s důrazem na obranu vlastního teritoria před masivní pozemní a vzdušnou agresí, není na nové bezpečnostní výzvy připravena. Největší armáda západní Evropy ukázala svojí neefektivnost a nepřipravenost čelit novým bezpečnostním výzvám například za války v Kosovu, kdy pro účast jejího kontingentu musela být shromážděna výzbroj ze 123 různých jednotek. Často byl materiál ve špatném technickém stavu, chyběly náhradní díly, vážlo zásobování. Tyto nedostatky nebyly jen následkem opožděné reakce na změněnou mezinárodní bezpečnostní situaci, ale především také výsledkem nedostatečného financování, kterým Bundeswehr v devadesátých letech trpěl.

Po konci studené války si Německo chtělo vybrat „mírovou dividendu“ v podobě seškrtnání výdajů na zbrojení. Výdaje na zbrojení do té doby představovaly průměrně 19% státního rozpočtu, neboli 3,3% HDP. Koncem devadesátých let klesly tyto výdaje na 1,5% HDP. Nejdrtivější dopad mělo toto seškrtnání výdajů na obranu na

²⁶ Zdeněk Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi. Politické souvislosti, průběh a důsledky reformy Bundeswehru v letech 1998 – 2002, Brno 2003, s.23.

poměr nákladů na investice vzhledem k personálním a provozním nákladům a nákladům na opravu a údržbu materiálu. Náklady na investice se dramaticky snížily, takže zatímco dříve činily zhruba 32% z obranných výdajů, v průběhu devadesátých let klesly na 20%. Nižší investiční výdaje vedly samozřejmě k stárnutí inventáře a tím pádem i k vyšším nákladům na jeho údržbu. Poměrně velký nárůst personálních výdajů navzdory redukci počtu vojáků Bundeswehru je dán tím, že propouštění se týkalo především méně placených hodnotí, zatímco vyšších a lépe placených šarží se tolik nedotklo. Taktéž poměrně drahý civilní personál byl redukován jen asi o 20%. Náklady na jednoho vojáka v cenách z roku 1999 (při zohlednění inflace) oproti roku 1989 stouply o 6,2 procenta. Změny ve financování Bundeswehru dokládá následující tabulka.

	Bundeswehr v roce 1989	Bundeswehr koncem 90. let	Rozdíl
Výdaje na obranu	3,3% HDP	1,5% HDP	-55%
Početní stav Bundeswehru	489 000 (rok 1989)	335 000 (rok 1999)	-31,50%
Podíl investičních nákladů	32%	23%	-28%
Podíl personálních nákladů	45%	51%	+13%
Podíl provozních nákladů	23%	28%	+21%
Náklady na jednoho vojáka ²⁷	133 521 DM	141 836	+6,20%

Tab 1. Obranné výdaje 1989 / 1999²⁸

1.1 Změna úkolů Bundeswehru

Po konci studené války a po sjednocení Německa zůstává obrana teritoria stále prvořadým úkolem Bundeswehru, ale již v roce 1992 byly úkoly německé armády doplněny Obranně-politickými směrnici (*Verteidigungspolitische Richtlinien*) o mezinárodní nasazení a řešení mezinárodních krizí v rámci operací krizového

²⁷ V cenách roku 1999, při zohlednění inflace.

²⁸ Rainer K. Huber – Bernhard Schmidt: Auf der Suche nach einem neuen Gleichgewicht, Europäische Sicherheit 2/2000, s.1-3. <http://emma.informatik.unibw-muenchen.de/C3/systemScience-armedForcesAdvan/default.aspx>, stav: 15.5.2007.

managementu.²⁹ Nová úloha Bundeswehru, coby nástroje německé zahraniční a bezpečnostní politiky³⁰, byla opět zdůrazněna o dva roky později ve zprávě Weißbuch (*Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr*). Hlavní náplní Bundeswehru nadále zůstává obrana teritoria uvnitř vlastních hranic.

V souvislosti s výše uvedenými dokumenty byly v rámci dílčích reforem německé jednotky postupně rozděleny na jednotky určené k rychlému nasazení (*Krisenreaktionskräfte*)³¹ v případě krize a na hlavní obranné jednotky závislé na mobilizačním doplnění (*Hauptverteidigungskräfte*). I přesto ukázalo reálné nasazení Bundeswehru na Balkáně nepřipravenost, nekonceptnost a špatnou vybavenost německé armády. Bundeswehr a jeho potřeba modernizace a reformy není v centru společenského a politického zájmu a nedostává se mu proto nutného finančního zajištění. Stává se naopak jedním z předmětů svárů mezi vládní koalicí křesťanských demokratů a liberálů a levicovou opozicí.

Ve druhé polovině let devadesátých si politické špičky začaly nutnost reformy stále více uvědomovat. Všechny se shodovaly v tom, že reforma Bundeswehru měla být zahájena již dříve. Vystala otázka, zda by nebylo vhodné redukcí Bundeswehru vytvořit prostor pro navýšení investičních výdajů a vytvoření menší ale efektivnější a se spojenci plně interoperabilní branné moci. Tyto úvahy se objevily nejpozději v souvislosti se summitem NATO v Madridu, kde bylo rozhodnuto o rozšíření NATO o tři nové členy - Polsko, Česko a Maďarsko.³² Německo se tak poprvé ve své historii

²⁹ „Die Soldaten der Bundeswehr müssen in ein neues Selbstverständnis hineinwachsen, um die Herausforderungen der Zukunft erfolgreich meistern zu können. Im Zentrum des soldatischen Leitbildes steht weiterhin der Wille, Deutschland zu schützen und dazu notfalls auch sein Leben einzusetzen. Unsere Soldaten müssen künftig aber auch bereit sein, in einer eng verflochtenen Welt neben der Verantwortung für ihr Land Mitverantwortung für die bedrohte Freiheit und das Wohlergehen anderer Völker und Staaten zu übernehmen....Soldatische Professionalität muß sich dazu an den realen Bedingungen von Krieg, Gefahr und menschlichem Elend orientieren, unter denen Soldaten künftig ihren Dienst leisten werden.“ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Volker Rühle: Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, Bonn, 26. 11. 1992, s. 53.

³⁰ „...aktiv handelnder Instrument deutscher Aussen- und Sicherheitspolitik“. Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr, Bonn, 1994, s. 91.

³¹ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s.24.

³² R.K. Huber – B. Schmidt: Auf der Suche nach einem neuen Gleichgewicht. Europäische Sicherheit 2/2000, s. 28 -35. V PDF verzi stažené z webové stránky autora na: <http://emma.informatik.unibw-muenchen.de/C3/systemScience-armedForcesAdvan/default.aspx> je zmíněná pasáž na s.2.

ocitlo obklopeno smluvními spojenci a partnery v evropské integraci a jeho teritorium nebylo vystaveno žádným možným agresím ze strany svých sousedů. A to i pro dohlednou budoucnost.³³

Konečné nastartování reforem lze připisat vládě rudo-zelené koalice kancléře Schrödera. Již během koaličních jednání se strany dohodly na vytvoření komise, která měla na základě aktualizované analýzy potencionálních bezpečnostních hrozeb přehodnotit úkoly, podobu, výcvik a výzbroj Bundeswehru a nastínit tak a připravit podklady pro možnou reformu. Již 3. května 1998 předložila komise výsledky své práce. V obsáhlé, čtyři tisíce stran čítající studii, je poprvé v historii Německa oficiálně vysloveno, že „Obrana země se stala nepravděpodobnou formou nasazení Bundeswehru“.³⁴ Zpráva této komise jasně ukázala, že dosavadní koncepční a strukturální rámec již nenabízí Bundeswehru žádné možnosti rozvoje. Tento fakt byl jedním z iniciátorů k nastartování rozsáhlé reformy Bundeswehru a k debatě o směřování německé bezpečnostní politiky vůbec.

1.2 Vnitřní impulsy k nastartování reformy

Hlavním motivem a motorem pro reformu Bundeswehru byla a nadále samozřejmě jsou zahraniční nasazení. Ať už v rámci OSN, nebo později v rámci NATO či Evropské unie. Dnes jsou zahraniční nasazení vnímána vesměs jako normalita, ale počátkem 90. let tomu tak nebylo a k pravidelné a výraznější účasti Německa na nich byla ještě dlouhá cesta. Německo muselo projít složitou vnitropolitickou i společenskou debatou a redefinovat bezpečnostní politiku. Nasazení v zahraničních misích podle některých politických kruhů navíc zpochybňovala nebo komplikoval Základní zákon (Grundgesetz, dále jen Ústava). Vládní CDU/CSU ale tento názor nesdílela.

³³ Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Commission an die Bundesregierung, Berlin/Bonn, Mai 2000, in: Internationale Politik, 10/2000, s. 13, <http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang2000/oktober00/bericht-der-kommission--gemeinsame-sicherheit-und-zukunft-der-bundeswehr---vorgelegt-am-23--mai-2000-in-berlin--auszuge-.html>, stav: 12.5.2007.

³⁴ „Die Landesverteidigung ist zum unwahrscheinlichen Einsatzfall geworden“. In: Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Bestandaufnahme: Die Bundeswehr an der Schwelle zum 21. Jahrhundert, Bonn, Mai 1999, s. 25.

1.2.1. Konstituční rámec Bundeswehru a jeho zakotvení ve společnosti

Bundeswehr netvoří v Ústavě samostatnou kapitolu, ale figuruje na různých místech (například článek 4, 12, 17a, 24, 26, 45a, 45b, 53a, 65a, 73, 80a 87a, 87b, 96, 115a, 115). Tím má být zdůrazněna provázanost armády s celkovým ústavním pořádkem a znemožněna její izolace a zabráněno tak vzniku státu ve státě.³⁵

Nejdůležitějším elementem propojení Bundeswehru se společností je právě princip vazby Bundeswehru při plnění jeho úkolů na hodnoty zakotvené v Ústavě. Výrazem provázanosti společnosti a armády je princip vnitřního velení „*innere Führung*“ a role vojáka coby občana v uniformě „*Bürger in der Uniform*“.³⁶ Tyto dva termíny jsou konstantou německé strategické kultury po druhé světové válce a byly leitmotivem pro intelektuální, politickou a morální reformu armády. Oba principy byly reakcí na roli německé armády za druhé světové války, byly protestem proti roli vojáka coby slepého nemyslicího vykonavatele rozkazů. Plnění rozkazů a poslušnost vůči vyšší vojenské autoritě („*Befehl ist Befehl*“) se stalo omluvou pro páchaná zvěrstva.³⁷ Tyto dva principy byly také ve všech pozdějších koncepcích reformy pevnou neměnnou konstantou.

Wolf Graf Baudissin, který je považován za otce principu vnitřního velení, jej definuje takto: „*Vnitřní velení znamená vojenské vedení pod zohledněním sociálních a individuálních aspektů člověka.*“³⁸ Vnitřní velení váže ozbrojení síly při plnění jejich poslání na hodnoty Ústavy.³⁹ Princip vnitřního velení se stává natolik pevnou součástí

³⁵ Johannes Varwick: Bundeswehr. In: Siegmund Schmidt, Gunther Hellman, Reinhard Wolf: Handbuch zur deutschen Aussenpolitik, Wiesbaden 2007, s. 243.

³⁶ Tamtéž, s. 254.

³⁷ K. A. Longhurst: Germany and the use of force, s. 41.

³⁸ Wolf Graf Baudissin: „*Innere Führung bedeutet militärische Führung unter Berücksichtigung der sozialen und individuellen Aspekte des Menschen.*“ Frank Böttel: Zitate zur inneren Führung, 30.11.2006, http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3DLQE_SYGZbn76kTCxoJRUFV-P_NxUfW_9AP2C3lhyR0dFRQBuDNk7/delta/base64xml/L2dJOSEvUUt3QS80SVVFLzZfQV8xUTk! ?yw_contentURL=%2FC1256EF4002AED30%2FW26V5JC2276INFODE%2Fcontent.jsp, stav: 11.5.2007.

³⁹ Zentrale Dienstvorschrift 10/1: „*Die Konzeption der Inneren Führung bindet die Streitkräfte bei der Auftrags Erfüllung an die Werte des Grundgesetzes. Sie hat die Aufgabe, die Spannungen auszugleichen und ertragen zu helfen, die sich aus den individuellen Rechten des freien Bürgers einerseits und den militärischen Pflichten andererseits ergeben.*“ Tamtéž.

Bundeswehru, že představuje i jedno z hlavních hesel transformace Bundeswehru. Současný ministr obrany Franz Josef Jung jej považuje za jeden z hlavních předpokladů dalšího moderního vývoje Bundeswehru.⁴⁰

1.2.2 Strategická kultura Německa - impuls pro reformu

Jednou z dlouhodobých hodnot strategické kultury Německa (viz úvod) je jeho snaha o seriózní vystupování, předvídatelnost jednání, pověst, zodpovědnost, mezinárodní kredit a důvěru spojenců. V období studené války nebylo tak těžké tyto záměry naplňovat. Německo vynakládalo nemalé částky na zbrojení, udržovalo si v souladu s koncepcí NATO armádu, jejíž úlohou bylo odstrašení nepřítele. V jistém smyslu představovalo toto období pro Německo nekomplikovanou éru, která po Německu nevyžadovala žádnou aktivitu, rozhodnost a přehodnocení postojů.

Po rozpadu bipolárního systému se ze studené války stává studený mír s horkými okraji a událostmi na Balkáně a středním/blízkém východě. Pro německou strategickou kulturu a pro německou armádu je konec studené války mnohem zásadnější událostí než pro ostatní ozbrojené síly západní Evropy, neboť byl armádou zformovanou, legitimovanou a organizovanou čistě v kontextu studené války. Bundeswehr byl tedy do jisté míry jejím produktem. Po zhroucení bipolárního světa se z Bundeswehru stává armáda bez nepřítele (*Armee ohne Feindbild*) a potřebuje novou koncepci.⁴¹ Důležité podněty přišly bohužel velice záhy.

S útokem na Kuvajt v roce 1990 se rozplynuly naděje na mírový svět po konci studené války. Nepřímá německá účast na válce v zálivu⁴², ačkoliv operace byla zaštitěna mandátem OSN, byla na domácí politické scéně horkým tématem. Opoziční

⁴⁰ Franz Josef Jung: „*Innere Führung will an der Spitze des Fortschritts marschieren - diesen Anspruch hat sie sich als dynamisches Konzept selbst auferlegt. Sie passt damit nicht nur zum Transformationsprozess, sondern sie ist geradezu unverzichtbar, um die weitere Entwicklung der Bundeswehr erfolgreich zu gestalten*“. Frank Böttel: Zitate zur inneren Führung, 30.11.2006, http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3DLQE_SYGZbn76kTCxoJRUFV-P_NxUfW_9AP2C3IhyR0dFROBuDNk7/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfQV8xUTk! ?yw_contentURL=%2FC1256EF4002AED30%2FW26VVSJC2276INFODE%2Fcontent.jsp, stav: 11.5.2007.

⁴¹ K. A. Longhurst: *Germany and the use of force*, s. 55.

⁴² Německý příspěvek spočíval ve vyslání minolovek do Perského zálivu.

SPD kritizovala německé angažmá ve válce a například vyslání německých letadel Alpha do Turecka vyvolalo dlouhé diskuse o slučitelnosti tohoto kroku s ústavou. Helmut Kohl a ministr obrany argumentovali mimo jiné tím, že spoluúčast je pro Německo morální povinností, vyjádřením solidarity spojencům a konečně i splátkou za znovu-sjednocení Německa.

Návrat války do Evropy v bývalé Jugoslávii a s ní spojená nová ohrožení míru, stability a bezpečnosti znamenal pro Německo nové požadavky, nároky a očekávání ze strany spojenců. Striktní odmítání použití síly a skepse vůči vojenské síle, jako prostředku zahraniční politiky, strategie zastrahování, signifikantní pro strategickou a zahraničně-politickou kulturu Německa po dobu studené války, již nebyla ospravedlnitelná. Německé strategické kultuře hrozilo riziko inkonsistence. Na jedné straně německý odpor proti použití síly, na straně druhé solidarita se spojenci, předvídatelnost a spolehlivost. Tyto stále protichůdnější orientační předlohy si vyžadovaly modifikaci německé bezpečnostní politiky.⁴³

1.3 Vnější impulsy k nastartování reformy

Za samotný start reformy lze označit polovinu roku 2000, kdy odborná a široce uznávaná komise, pod vedením bývalého německého prezidenta Richarda von Weizsäckera, předložila Spolkové vládě zprávu o stavu Bundeswehru a koncepci jeho reformy.⁴⁴ Iniciace reformy a s tím spojené vytvoření této komise a dalších odborných skupin se stejným zadáním, přišla o rok dříve. Nutnost transformace byla samozřejmě zřejmá již déle a německá politická scéna si ji uvědomovala. Rozhodující impulsy přišly zvenčí, ze zahraničí. To ale vzhledem k propojenosti německé bezpečnostní politiky s bezpečnostní politikou NATO a konečně i s bezpečnostní politikou Evropské unie není žádným velkým překvapením.⁴⁵ Díky provázanosti Německa s mezinárodními, nadnárodními a multinacionálními organizacemi vyplynulo pro

⁴³ H. W. Maull: Außenpolitische Kultur, s. 36-37, http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/maull/forsch/ap_kultur.pdf, stav: 9.5. 2007.

⁴⁴ Německý název zprávy: Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Commission an die Bundesregierung.

⁴⁵ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 26.

Německo hned několik závazků, kterým bylo při stávajícím stavu a koncepci německé armády stále obtížnější dostát.

1.3.1 Bezpečnostní politika NATO

Nejdůležitějším impulsem pro reformu armád evropských členů NATO bylo v roce 1999 vrcholné setkání ve Washingtonu. Zde byla schválena Iniciativa obranných schopností (*Defense Capabilities Initiative – DCI*). V koncepci bylo definováno 58 dílčích vojenských oblastí, ve kterých se měly členské státy NATO zlepšit. Hlavní důraz byl kladen opět na adaptaci armád členských států na nové bezpečnostní prostředí a zejména na zlepšení interoperability v multinacionálním rámci. Pro Německo to znamenalo hlavně potřebu zlepšit schopnosti v oblasti strategického transportu, průzkumu, zefektivnění vlastní bojové účinnosti, schopnosti přežít na bojišti, lepší koordinaci logistiky, velitelských a komunikačních struktur a větší podporu operujících jednotek.⁴⁶

Summit NATO v Praze v roce 2002 přinesl konkrétní reakci na mezinárodní situaci a vyvodil konsekvence z událostí druhé poloviny 90. let. Vrcholná schůzka, Kongres, jejímž hlavním tématem mělo původně být rozšíření aliance, dostala novou dynamiku v důsledku teroristických útoků z jedenáctého září 2001 a rozporů ohledně připravované války v Iráku.⁴⁷ Velkým tématem kongresu byl boj proti terorismu a důležitým krokem bylo rozhodnutí o vytvoření sil reakce NATO (NATO Response Force), jednotky rychlého nasazení a síle 21000 vojáků. Německý podíl v rámci těchto jednotek má tvořit 5000 vojáků.

Účastníci summitu se dále v Praze zavázali k posílení svých vojenských a strategických schopností v dokumentu „*Prague Capabilities Commitment*“.⁴⁸

⁴⁶ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 26.

⁴⁷ J. Varwick: Nordatlantische Allianz. In: S. Schmidt, G. Hellman, R. Wolf: Handbuch zur deutschen Aussenpolitik, s. 774.

⁴⁸ Jedná se o zlepšení ve více než 400 specifických oblastech. Hlavními úkoly jsou: ABC (atomová, biologická, chemická) ochrana, velení, komunikace, kontrola a rozpoznávání cílů, kontrola vzduch – země (průzkum), bojová efektivita včetně přesně naváděné a „inteligentní“ munice, překonávání vzdušné a protivzdušné obrany protivníkovy, strategický vzdušný a námořní transport, schopnost tankování paliva

Reformami svých obranných sil tak procházelo a prochází mnoho dalších evropských zemí, které stejně jako Německo chtějí reformami čelit novým bezpečnostním výzvám a závazkům vůči EU a NATO.

1.3.2 Evropská bezpečnostní politika

Za první důležitý dokument který popisuje směřování evropských obranných sil v devadesátých letech je považována Maastrichtská smlouva z roku 1992, ve které je zakotvená společná zahraniční a bezpečnostní politika (*Common Foreign and Security Policy - CFSP*) a s ní související Petersberské úmluvy. Ty definují úkoly armád Západoevropské unie takto:

- Humanitární akce a evakuační operace
- Opatření pro zachování míru
- Nasazení bojových jednotek v rámci operací krizového managementu, jakož i za účelem znovunastolení míru.

Na této konferenci se státy Západoevropské unie zavázaly poskytovat k těmto účelům Západoevropské unii a NATO své jednotky.⁴⁹ Německo se v průběhu devadesátých let opakovaně dostávalo do situací, které ukazovaly, že není schopno své zahraničně-politické závazky dostatečně plnit. Koncem devadesátých let snahy o sjednocení obranné politiky nabírají nové intenzity. Rozhodující roli zde sehrála změna názoru Velké Británie na možnost samostatnější bezpečnostní či obranné politiky Evropské unie. Francouzsko-britská schůzka v St. Malo v prosinci 1998 nastartovala celoevropskou diskusi, která byla završena na setkání Evropské rady v Kolíně v roce 1999 pod německým předsednictvím, kde byla společná evropská bezpečnostní a obranná politika (dále jen EBOP) uznána jako součást již zmíněné společné zahraniční a bezpečnostní politiky z roku 1992. Členské státy se zde zavazují

za letu, podpůrné jednotky atd. Zdroj: NATO,

http://www.nato.int/issues/prague_capabilities_commitment/index.html, stav: 9.5. 2007.

⁴⁹ Europa Glossar, http://europa.eu/scadplus/glossary/petersberg_tasks_de.htm, stav: 10.5.2007.

k rozvoji vojenských kapacit a schopností, k posílení průmyslového a technologického obranného potenciálu a k harmonizaci strategických a zbrojních plánů.⁵⁰

Summit Evropské unie v prosinci v roce 1999 v Helsinkách pak tomuto záměru dává konkrétnější podobu vytyčením *European Headlines Goal* (EHG). Tento cíl je vlastně instrumentalizací výše zmíněných společných bezpečnostních politik. Bylo rozhodnuto o vytvoření evropských jednotek o síle 60 000 vojáků, z čehož německý příspěvek má tvořit kontingent zhruba 18 000 vojáků, tedy téměř jednu třetinu celkového počtu.⁵¹ Evropská unie má být nejpozději do roku 2003 schopna během maximálně dvou měsíců vyslat tyto jednotky k plnění závazků v celé šíři Petersberských úkolů.⁵²

Nasazení těchto kapacit připadá v úvahu v případě, že se NATO rozhodne nezasahovat. Významné části kapacit států EU, které jsou zároveň členy NATO, jsou vázány v aliančních silách a institucích. Proto je nutné zabránit vytváření nepotřebných duplikací pro obě instituce. Toto kritérium je obsaženo ve všech evropských dokumentech rozvádějících EBOP. K jednomu z hlavních iniciátorů konkrétní realizace tohoto záměru patřilo i Německo.

Během setkání premiéra Blaira, prezidenta Chiraca a kancléře Schrödera v září 2003 v Berlíně byl načrtnut rámec dohody o kooperaci NATO a EU a koncem listopadu byla schválena jeho konečná detailní verze.⁵³ Tato dohoda, která je označována jako „Berlin plus“, zaručuje Evropské unii přístup k plánovacím kapacitám NATO a v případě, že se rozhodne zahájit vojenskou operaci, smí také využít vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě (SHAPE) k operačnímu plánování. Dokonce může pověřit zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě velením operace. NATO také vytvořilo seznam kapacit, které v případě potřeby Evropská unie může využít.⁵⁴

⁵⁰ J. Varwick: Die Bundeswehr als Teil einer europäischen Eingreiftruppe, in: Joachim Krause/Jan Irlenkaeuser (Hrsg.): Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert, Opladen 2006, s. 107.

⁵¹ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 27.

⁵² Wolfgang Wagner: Die Außen-, Sicherheits- und Verteidigungspolitik der Europäischen Union. In: S. Schmidt, G. Hellman, R. Wolf: Handbuch zur deutschen Aussenpolitik. s. 146.

⁵³ Charles Grant: Oživení spolupráce v oblasti evropské obrany, <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/czech/art2.html>, stav: 14.5.2007.

⁵⁴ Evropská unie a NATO, <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>, stav 14.5.2007.

Dalším důležitým krokem k posílení EBOP bylo vytvoření bezpečnostní strategie EU (*European Union's Security Strategy*). Ta je reakcí na zkušenosti před a během války v Iráku a pokusem o vytvoření koherentního evropského postoje ve věcech zahraniční a bezpečnostní politiky. Otázkou zůstává, zda Bezpečnostní strategie EU může skutečně zlepšit schopnost rychlé a adekvátní reakce EU na nové mezinárodní bezpečnostně politické výzvy, či zda se jedná pouze o deklaratorní akt, bez reálného dopadu na politický rozhodovací proces. Z německého pohledu suplovala Bezpečnostní strategie EU jistou dobu německou národní strategii, neboť adekvátní německý dokument, koncepce bezpečnostní politiky Německa – Weißbuch - pocházela z roku 1994⁵⁵ a směrnice obranné politiky⁵⁶, vydané v květnu v roce 2003 ministrem obrany Peterem Struckem, byly určeny pouze pro resort ministerstva obrany.

Směrnice definují současné světové hrozby (proliferace zbraní hromadného ničení, terorismus, organizovaný zločin), vyzdvihují princip multilateralismu (jediná šance pro Evropu jak získat vliv v mezinárodní dimenzi), zdůrazňují zodpovědnost rady bezpečnosti OSN za světový mír a zmiňují důležitost transatlantického partnerství (konečná vágní formulace je výsledkem kompromisu rozdílných postojů Francie, Německa a Velké Británie). Tématem, které bylo provázeno velkým zájmem médií, bylo použití síly. Německá vláda trvala na použití síly jako posledního možného řešení a vždy v souladu s chartou OSN. Bezpečnostní strategie EU také věří ve vytvoření evropské strategické kultury, která by umožňovala pružnou, rychlou a v případě potřeby robustní intervenci. Formulace pre-emptivní angažmá (*pre-emptive engagement*), která se objevila v konceptu dokumentu v červnu 2003, byla nakonec na přání Německa změněna na preventivní (*preventive engagement*) angažmá, neboť v Německu pojem pre-emptive asocioval americkou národní strategii (*U.S. National Security Strategy*) z roku 2002 a americký „výklad“ pojmu pre-emptive.⁵⁷ Německo

⁵⁵ Dlouho očekávaný nový „Weißbuch zur Sicherheitspolitik Deutschlands“ vyšel až koncem října 2006.

⁵⁶ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Verteidigungspolitische Richtlinien. Für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, Berlin, 21.5.2003.

⁵⁷ Jan Irlenkäuser: A secure Europe in a Better World. The European Union's Security Strategy. A German Perspective. In: Marco Overhaus, Hanns W. Maull and Sebastian Harnisch: The European Security Strategy Paper. Tiger Or Catalyst for Joint Action? Perspectives from Germany, France, Great Britain and the United States, s. 7-14, <http://www.deutsche-aussenpolitik.de/newsletter/issue13.pdf>, stav: 15.5.2007.

tedy sehrálo při formulování bezpečnostní strategie EU velkou roli a německá strategická kultura značnou měrou ovlivnila její výslednou podobu .

Evropská unie tak nabývá pro německou bezpečnostní politiku stále větší význam. Podle německých představ nemá Evropská unie NATO nahradit, nýbrž vytvořit samostatný akceschopný pilíř v jejím rámci. Tomu nasvědčuje i dohoda „Berlin plus“. Johannes Varwick shrnuje vývoj významu obou institucí pro Německo následovně: *„Tak jak bylo po založení Bundeswehru v říjnu 1955 na čtyři desetiletí NATO exkluzivním koncepčním rámcem (Bezugsrahmen), tak se v posledních deseti letech stává Evropská unie stále více bezpečnostním gravitačním centrem pro německou politiku.“*⁵⁸

1.3.3 OSN

Dalším důležitým důvodem pro reformu Bundeswehru byla německá politika v rámci OSN, respektive snahy Německa o emancipaci a silnější angažovanost v této organizaci. Spolková republika Německo se stává členem OSN 18. září 1973. Spolu s ní je ve stejný den přijata i NDR.

Sjednocením Německa vystupuje NDR z OSN a v zastupování sjednoceného Německa tak od 3. října pokračuje Spolková republika.⁵⁹ Sjednocením a koncem studené války se radikálně mění ambice a vztah Německa k OSN. Německo se chce stát aktivnějším členem a hrát větší roli, odpovídající změněné mezinárodní situaci i svému postavení. Tato německá iniciativa souvisí se snahou získat místo stálého člena Rady bezpečnosti. Tyto úvahy se od poloviny devadesátých let s krátkou pauzou stávají konstantou v německém vztahu k OSN.

Odhodlání Německa k silnější vojenské účasti v misích OSN vyjádřil již v roce 1991 na 46. generálním shromáždění OSN tehdejší spolkový ministr zahraničí Hans

⁵⁸ J. Varwick: Die Bundeswehr als Teil einer europäischen Eingreiftruppe, in: Joachim Krause/Jan Irlenkaeuser (Hrsg.): Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert, s. 105.

⁵⁹ Až do sjednocení jsou v OSN zastoupeny obě dvě země, přičemž Spolková republika se stává dvakrát nestálým členem Rady bezpečnosti OSN (v letech 1977 až 1978 a 1987 až 1988). Německá demokratická republika je nestálým členem v letech 1980 až 1981.

Dietrich Genscher. Za tímto účelem přislíbil i provedení potřebných změn v německé ústavě.⁶⁰

Po rozhodnutí Spolkového ústavního soudu z července 1994, které za předpokladu souhlasu Spolkového sněmu povoluje účast německých jednotek na mírových misích OSN a případně i bojové nasazení, již změna ústavy navrhovaná Genscherem není nutná.⁶¹

Aspirace Německa na místo stálého člena rady OSN se objevují od poloviny devadesátých let. Formulovány jsou již vládou Helmuta Kohla v dokumentu k bezpečnostní a zahraniční politice Německa „*Weißbuch 1994*“. Zde stojí: „*Nejdůležitější rozhodnutí, týkající se bezpečnosti a míru, jsou přijímána v Radě bezpečnosti. Kdo chce posílit vůli k míru, musí posílit Radu bezpečnosti OSN. Německo je připraveno převzít odpovědnost také formou stálého členství v Radě*“⁶². Tento německý požadavek koncem devadesátých let ustupuje do pozadí v rámci debatované reformy OSN, ve které Německo společně s většinou ostatních evropských zemí požadovalo jedno stálé místo v Radě bezpečnosti pro Evropskou unii. Rozložení sil v Radě vycházelo a nadále vychází z mezinárodní a mocenské situace na konci druhé světové války a nereflexuje 50-ti letý mezinárodní vývoj.

Hlavním tématem reformy tedy byla a je změna složení Rady a používání práva veta. Návrh na jedno společné „evropské křeslo“ ztroskotal na neochotě Velké Británie a Francie zřít se ve prospěch jednoho společného křesla v Radě svých vlastních. Po neúspěchu tohoto návrhu Německo nadále usiluje o místo stálého člena v rozšířené Radě bezpečnosti. Jedním z argumentů je fakt, že Spolková republika Německo je třetím největším plátcem do rozpočtu OSN, po USA a Japonsku. Naděje Německa na

⁶⁰ Hans Dietrich Genscher: *„Das vereinte Deutschland wird alle Rechte und Pflichten der Charta der Vereinten Nationen einschließlich der Maßnahmen der kollektiven Sicherheit übernehmen, auch mit unseren Streitkräften. Wir wollen dafür unsere Verfassung ändern.“* Citát převzat z: Wychard Woyke: Deutschland und die UNO. Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik, Bundeszentrale für politische Bildung, http://www.bpb.de/wissen/02845404933227706162665797817421,1,0,Deutschland_und_die_UNO.html#art1, stav: 21.4.2007.

⁶¹ Erklärung der Bundesregierung. Konsequenzen aus dem Urteil des Bundesverfassungsgerichts vom 12. Juli 1994, in: Bulletin, Nr. 70., 26.07.1994, s. 657ff. <http://www.glasnost.de/militaer/bund/94BVGkink.html>, stav: 21.4.2007.

⁶² W. Woyke: Deutschland und die UNO. Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik, http://www.bpb.de/wissen/02845404933227706162665797817421,1,0,Deutschland_und_die_UNO.html#art1, stav: 21.4.2007.

vlastní místo v Radě bezpečnosti se zmenšily kvůli jeho vyhraněnému a odmítavému postoji k americké invazi do Iráku.⁶³

S německou snahou o získání stálého místa v Radě bezpečnosti souvisí také německé odhodlání k výraznějšímu angažmá německé armády na misích OSN. Častější a výraznější účast Německa na těchto misích samozřejmě klade nové a vyšší nároky na německou armádu, což opět ukazuje potřebu její zásadní reformy a modernizace.

Vrcholem německých snah o větší angažmá byl závazek Německa, učiněný ministrem obrany Scharpingem v listopadu v sídle OSN v New Yorku, vyčlenit pro mise OSN síly „*Standy forces*“, které by byly schopny nasazení maximálně do třiceti dnů kdekoliv na světě. Německo se stává jedním z nejdůležitějších poskytovatelů kontingentů pro mise OSN, počet vojáků nasazených v jeden okamžik v misích dosahuje magické hranice 10 000 a Německo má tak po USA nejvíce vojáků v zahraničních misích.⁶⁴

1.4 Nasazení Bundeswehru v zahraničí

Nasazení Bundeswehru v zahraničních misích je tak rozsáhlé téma, že by samo o sobě vydalo na několik prací. Není tedy nutné zabývat se výčtem jednotlivých misí, jejich přehled lze snadno najít v dokumentech vydávaných OSN, Spolkovou vládou i různými nevládními organizacemi.⁶⁵ Rád bych zmínil několik misí, které představovaly určité zlomové momenty v německé bezpečnostní a zahraniční politice a které se podílely na formování strategické kultury Německa. Tato kapitola by měla pouze

⁶³ Je proto pravděpodobné, že by Spojené státy v současné době využily svého práva veta k blokadě takové změny Charty OSN, která by stálé členství Německa v Radě bezpečnosti umožnila. Někteří američtí diplomaté rovněž kritizovali, že německé nestálé členství v roce 2003/2004 bylo problematické. Společně s Německem projevily zájem o stálé místo v Radě také Japonsko, Brazílie a Indie. Uvažuje se o dalším místě pro africkou zemi, změny používání práva veta a velice pravděpodobné je zvýšení nestálých míst v Radě.

⁶⁴ V současné době se na zahraničních misích nachází cca. 8000 vojáků. Zdroj: <http://www.bundeswehr.de>, stav: 2.5.2007.

⁶⁵ Dobrý přehled poskytne například brožura vydaná Spolkovým ministerstvem obrany. Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Einsätze der Bundeswehr im Ausland*, Berlin 2005, s. 26-40, [http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F200023713E/vwContentByKey/W26FECMP263INFODE/\\$file/Brosch%C3%BCre_Auslandseins%C3%A4tze.pdf](http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F200023713E/vwContentByKey/W26FECMP263INFODE/$file/Brosch%C3%BCre_Auslandseins%C3%A4tze.pdf), stav: 12.5.2007.

přiblížit vnitropolitické pozadí nasazení Bundeswehru a ilustrovat změnu postoje německé vlády i společnosti⁶⁶ vůči zahraničním nasazením.

Bundeswehr se od roku 1960 podílel již na více než 130 humanitárních akcích v zahraničí⁶⁷. Až do roku 1991 se ale jedná výlučně o humanitární akce pod záštitou OSN. Tento rok přináší změnu. Při válce v Iráku se již nejedná o klasickou akci modrých přileb, ale o bojovou akci s mandátem OSN pod vedením USA.

Německá účast na válce v Perském zálivu, která měla spočívat ve vyslání minolovek do oblasti a především ve vyslání německých letadel do Turecka, vyvolala na domácí politické scéně bouřlivé diskuse. Nasazení osmnácti letadel Alpha v Turecku bylo možné až po dlouhých diskusích a ujištění vlády, že přítomnost letadel v Turecku bude mít čistě preventivní, respektive odstrašující charakter, a že Německo je povinno poskytnout Turecku coby partneru NATO tuto pomoc. SPD se přesto s vysláním zcela nesmířila a považovala jej za neslučitelné s ústavou.⁶⁸

Z jedenácti vojenských nasazení, která mezi dubnem 1991 a červnem 1993 schválila Rada bezpečnosti, bylo osm „klasickými“ operacemi k udržení míru podle kapitoly VI. Charty Spojených národů. Pouze v případě nasazení v Kambodži (do r.1993), v bývalé Jugoslávii a Somálsku byl mandát zdůvodněn ohrožením míru.⁶⁹ Jednalo se tedy o operace na vynucení míru (*peace enforcement*). Právě tyto operace vykazovaly jakousi novou kvalitu. V očích veřejnosti patří především mise v bývalé Jugoslávii a Somálsku k vůbec nejdůležitějším akcím OSN v devadesátých letech. To platí i pro veřejnou diskusi a politický proces v Německu.

⁶⁶ O vývoji vztahu veřejnosti k angažmá Německa v zahraničních misích podrobněji např. viz H. Maull: Außenpolitische Kultur.

⁶⁷ http://de.wikipedia.org/wiki/Auslandseins%C3%A4tze_der_Bundeswehr#Geschichte, stav: 12.5.2007.

⁶⁸ K. A. Longhurst: Germany and the use of force, s. 58.

⁶⁹ Andreas Zumach: Vereinte Nationen, Hamburg 1995, s. 81.

1.4.1 Vnitropolitická situace a rozsudky Spolkového ústavního soudu

Největší opoziční strana, SPD, ačkoliv právě ona se nakonec obrátila kvůli zahraničním nasazením na Spolkový ústavní soud, nebyla tak docela jejich odpůrcem. SPD souhlasila s účastí Německa na mírotvorných misích včetně misí vynucujících embarga OSN. Její postoj byl ale nejednotný, provázený bouřlivými vnitrostranickými diskusemi. V jejích řadách byli i zastánci účasti Německa na bojových misích OSN (například pozdější ministr obrany Rudolf Scharping)⁷⁰.

Vláda volila taktiku „salámové metody“, tj. postupného navykání společnosti na účast německých vojáků na zahraničních misích. Podobnou strategii volila i v poslanecké sněmovně, kde se mohla opřít o většinu. Odpůrci nasazení byli vždy postaveni před hotovou věc. S odůvodněním zachování důvěryhodnosti a kreditu v očích spojenců vysílala vojáky do zahraničí bez předchozího souhlasu parlamentu. Jeho souhlas pak získávala dodatečně.

Tak tomu bylo právě i v případě Somálska. Mise v Somálsku UNISOM II, které se účastnilo 1640 německých vojáků, byla německou vládou interpretována jako čistě humanitární akce, ačkoliv tato byla jasně definována jako akce na vynucení míru. Ministr obrany trval na tom, že tato akce je čistě humanitárního charakteru a jako taková tedy posvěcená a legitimovaná paragrafem 2 článku 87a Ústavy.⁷¹

Již 21.dubna 1993 poslala vláda posily a transportní jednotky do Somálska. Souhlas Spolkového sněmu si vyžádala až poté a získala jej dokonce až 2.července. Jeden pokus SPD zvrátit tento vývoj ztroskotal v roce 1993 na rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci nasazení německých vojáků v Somálsku. Soud se vyslovil pěti hlasy proti třem pro pokračování mise až do definitivního vyjasnění této ústavní otázky, i když jej podmínil dodatečným souhlasem Spolkového sněmu. Jako důvod uvedli soudci obavu z poškození pověsti Německa v případě, že by vojáci byli nejprve staženi a posléze se ukázalo, že takové nasazení je legitimní.⁷²

⁷⁰ K. A. Longhurst: *Germany and the use of force*, s. 63.

⁷¹ Tamtéž, s. 60.

⁷² Tamtéž, s. 64. Podobně rozhodl Spolkový soud 8.dubna 1993 také ve věci účasti německých jednotek na kontrole bezletového prostoru nad Bosnou a Hercegovinou – AWACS. Vyslovil se proti dočasnému opatření proti spolkové vládě, která 2.dubna 1993 o tomto nasazení rozhodla. – zdůvodnění: Pokud by takové dočasné opatření bylo uskutečněno, ale později se ukázalo, že nasazení německých vojáků je v souladu s ústavou, hrozily by spolkové republice těžké nevýhody. Zdroj: Rozsudek Spolkového

Konečným rozhodnutím Spolkového ústavního soudu, které otevřelo cestu k nasazení „*out of area*“, byl rozsudek z 12. července roku 1994. Tímto rozsudkem rozhodl Spolkový ústavní soud, že se Německo smí vojensky podílet na akcích OSN, NATO a Západoevropské unie, které budou naplňovat rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN. Zároveň však Spolkový ústavní soud uznal povinnost spolkové vlády získat pro takováto nasazení souhlas Spolkového sněmu. Jeho souhlas musí být udělen před každým nasazením na základě prosté většiny. Pakliže Spolkový sněm svůj souhlas Spolkové vládě udělí, leží rozhodnutí o konkrétní podobě, délce a rozsahu nasazení a spolupráce s orgány mezinárodních organizací v kompetenci vlády. Ta je ale samozřejmě o svých krocích povinna Spolkový sněm pravidelně informovat.

Tento rozsudek měl pro německou zahraniční a bezpečnostní politiku veliký význam, odstranil nejistotu ohledně slučitelnosti nasazení německých vojáků mimo území SRN s ústavou a dodal těmto zahraničním akcím Bundeswehru konkrétní právní rámec. Tehdejší ministr zahraničí Klaus Kinkel ve svém projevu z 22. července 1994 vyjádřil stanovisko vlády: „*Rozsudek Spolkového ústavního soudu z 12. července udělal v otázce zahraničního nasazení Bundeswehru jasno. Němečtí vojáci si mohou být v budoucnu jisti: Jejich nasazení mimo oblast NATO je chráněno naší ústavou, i pokud se jedná o ozbrojené nasazení, pakliže jej Spolkový sněm prostou většinou schválí.*“⁷³ Klaus Kinkel zdůraznil, že používání síly zůstává nadále poslední možností – „ultima ratio“ a že tedy tento rozsudek není krokem k militarizaci německé zahraniční politiky. Naopak nařizuje spoluúčast parlamentu na rozhodování o vyslání vojsk a tím posiluje principy parlamentní demokracie.⁷⁴ 18.2.2005 Spolkový sněm schválil tzv. *Parlamentsbeteiligungsgesetz*, který rozšířil možnosti vlády nasazovat v krizových situacích s minimálním prodlením omezené jednotky a posílil zároveň parlamentní kontrolu.

ústavního soudu z 8.dubna 1993 k nasazení letadel AWACS nad Bosnou a Hercegovinou. In: *Blätter* 5/93, s. 3.

⁷³ Bulletin Nr. 70, 26.07.1994, S.657ff.

⁷⁴ Klaus Kinkel: *Peacekeeping missions. Germany can now play its part*, in: *NATO Review* Nr. 5, 10/1994, <http://www.nato.int/docu/review/1994/9405-1.htm>, stav: 12.5.2007.

Na základě tohoto rozsudku byla do současnosti bezproblémově schválena celá řada nasazení „*Out of area*“. Situace se poněkud změnila, či spíše opakovala v roce 2003, kdy při nasazení německých posádek letounů AWACS nad územím Turecka vyvstala otázka, do jaké míry je operace na území členského státu NATO hraničícího s krizovým regionem rutinní misí na území členského státu a kdy je již potřeba k takové akci souhlas parlamentu. Tuto otázku opět rozhodoval Spolkový ústavní soud, který došel prakticky ke stejnému závěru jako při předchozích rozhodnutích.

1.4.2 IFOR, SFOR - rostoucí podpora zahraničním nasazením

Po rozsudku z roku 1994 narůstá ochota Německa k účasti na operacích NATO pod záštitou OSN. Na jaře 1995 pocítuje německá vláda větší potřebu jednat a rozhoduje se vyslat 14 bojových letadel na základnu NATO v severní Itálii. Třicátého června 1995 Spolkový sněm podporuje 386 hlasy rozhodnutí vlády. Pro hlasuje i řada poslanců z řad SPD a Zelených. Pouze PDS zastává trvale odmítavý postoj. Rostoucí akceptace německé účasti na zahraničních nasazeních napříč politickým spektrem (s výjimkou PDS) se projevuje již v listopadu téhož roku, kdy podpora německé účasti v misích IFOR⁷⁵ dosahuje ve Spolkovém sněmu 543 hlasů.⁷⁶

V prosinci 1996, kdy byla mise IFOR nahrazena misí SFOR, německý Spolkový sněm opět přesvědčivou většinou posvětil účast jednotek Bundeswehru. Velká podpora přišla opět i z lavic opoziční SPD a Zelených. Přitom v misi SFOR v Bosně bylo Německo považováno již za naprosto rovnocenného partnera, podílelo se poprvé na stejné úrovni jako jednotky ostatních zúčastněných národů na dalším vojenském zajištění mírového procesu v bývalé Jugoslávii. Německo se účastní mise SFOR až do jejího ukončení v roce 2004.⁷⁷

V době působení Německa v misi IFOR můžeme také nalézt kořeny změny postoje strany Zelených k nasazení Bundeswehru. Jeden z jejich představitelů, pozdější ministr zahraničí Joschka Fischer, apeloval na redefinici zahraničně politických principů strany. Princip zřeknutí se síly by podle Fischera měl být po masakrech v Bosně přehodnocen. Oficiální stranická pozice ale zůstala ještě několik let nezměněná, tj nasazení Bundeswehru pouze v případě genocidy a pod mandátem OSN.⁷⁸

Dá se říci, že ve druhé polovině devadesátých let se na německém politickém poli vytvořil široký konsensus ohledně nasazení Bundeswehru v zahraničí, podobný politické shodě před rokem 1989 v Západním Německu pokud šlo o roli Bundeswehru.

⁷⁵ 24. listopadu 1995 odsouhlasil Spolkový sněm návrh vlády účastnit se na mírových jednotkách NATO v Bosně a Hercegovině. Dohromady bylo do těchto jednotek vysláno 4000 německých vojáků (pěchota, námořnictvo, letectvo). Ti byli stacionováni mimo území Bosny a Hercegoviny, kde ale plnili úkoly sanitárního zabezpečení, transportní, vzdušné podpory a dohledu na moři.

⁷⁶ K. A. Longhurst: Germany and the use of force, s. 66-67.

⁷⁷ <http://www.nato.int/germany/operationen.html>, 12.5.2007.

⁷⁸ K. A. Longhurst: Germany and the use of force, s. 68.

Zahraniční nasazení nyní již mohlo zahrnovat širší spektrum úloh, muselo ale odpovídat několika zásadním předpokladům: muselo být vybaveno mandátem OSN, probíhat v multilaterálním rámci, mise musela být jednoznačně definována a měla mít jasnou humanitární dimenzi. Zvrat a prolomení některých zásad a tabu německé strategické kultury přináší až válka v Kosovu.

1.4.3 Kosovo – nasazení bez mandátu OSN

Německá účast na válce v Kosovu představuje novum v dosavadní německé bezpečnostní a zahraniční politice. Německá účast na válce v Kosovu porušuje dlouholetá tabu německé strategické kultury a kvalitativně se liší od veškerých předešlých nasazení. Německá armáda se poprvé od konce druhé světové války podílí na ofenzivní vojenské operaci proti suverénnímu státu bez jasného mandátu OSN. Německá účast zahrnovala i nasazení 14 bojových letadel Tornádo, která nalétala téměř 500 bojových letů.⁷⁹

Krutosti páchané v Kosovu, obzvláště ve světle zkušeností z bosenské Srebrenici z roku 1995, byly pro německou společnost i politickou scénu šokujícím zážitkem. Ta se tak ocitla před dilematem. Náhle čelila dvěma zásadám německé strategické kultury, postaveným do protikladu. Odmítání použití síly (navíc bez mandátu OSN) na straně jedné a historické povinnosti zabránit genocidě na straně druhé. Heslo a zásada „Nie wieder Krieg“ bylo nyní postulováno proti heslu „Nie wieder Auschwitz“. Před takto definovaným dilematem Německu nezbylo nic jiného než reinterpretovat pořadí hlavních zásad strategické kultury a přidat se k jednotkám NATO.⁸⁰

Nasazení v Kosovu také názorně ilustruje změnu bezpečnostní strategie SPD a Zelených. Stanoviska, která zaujali kancléř Gerhard Schröder a ministr zahraničí

⁷⁹ Martin Wagner: *Auslandseinsätze der Bundeswehr, Normalisierung statt Militarisierung deutscher Sicherheitspolitik*, in: Hanns Maull / Sebastian Harnisch / Constantin Grund: *Deutschland im Abseits, Rot-grüne Außenpolitik 1998 – 2003*, Baden – Baden, 2003, s.33-48, s.35.

⁸⁰ B. Conrad, M. Stumm with a preface by S. Harnish: *German Strategic Culture and Institutional choice: Transatlanticism and/or Europeanism?*, s. 52.

Joschka Fischer, byla diametrálně odlišná od stranických linií, ražených oběma stranami v předchozích letech.⁸¹

Jakkoliv bylo Kosovo průlomem v dosavadní politice zdrženlivosti, nelze říci, že by znamenalo nenávratný posun v německé strategické kultuře k větší ochotě používání síly. Celý kosovský konflikt byl od svého prvopočátku v roce 1997 až do konce provázen německými diplomatickými iniciativami a snahami o mírové vyřešení konfliktu. Kosovská krize ale ukázala vojenskou slabost Evropy a její závislost na USA a vedla k podpoře vzniku společné evropské bezpečnostní a obranné politiky v Kolíně a konečně i vytyčení Evropského základního cíle (*European headline goal*) v Helsinkách, které měly posílit akceschopnost Evropy (viz kapitola 1.3.2).

Nasazení Německa v Kosovu mohlo zpočátku budit dojem normalizace německého vztahu k použití síly. Po teroristických útocích z 11. září 2001 Německo nešetřilo projevy solidarity a vyslání německých vojáků do Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda (*Enduring Freedom*) bylo možné vykládat jako přihlášení se Německa k zodpovědnosti za mezinárodní bezpečnost a uznání užitečnosti síly. Avšak americká invaze do Iráku jasně ukázala hranice německého přístupu k používání síly, což byl jeden z hlavních důvodů zhoršení německo-amerických vztahů.

Zkušenosti z Kosova ale značnou měrou přispěly k debatě o reformě Bundeswehru, neboť poukázaly na slabost a nepřipravenost Německa a i Evropy. Byly katalyzátorem, který urychlil výstavbu společných evropských jednotek rychlé reakce, a který vedl i k dalšímu prohloubení spolupráce zemí Evropské unie.

⁸¹ K. A. Longhurst: *Germany and the use of force*, s. 70.

II. Jednotlivé koncepce reformy německé armády

Současná podoba reformy Bundeswehru je samozřejmě výsledkem několikaletého vývoje, během něhož procházela koncepce Bundeswehru proměnami. Některé oblasti byly konstantami všech koncepcí reformy (například zachování povinné vojenské služby), ale i ty se v jednotlivostech od sebe liší. Pro pochopení okolností současné podoby reformy je proto nutné nejen analyzovat bezpečnostní a zahraniční politiku Německa, mezinárodní bezpečnostní situaci a tendence, ale důležité je také popsat, jak se koncepce reformy Bundeswehru od své iniciace vyvíjely, jak reagovaly na mezinárodní dění, či naopak jak se za mezinárodním vývojem opožďovaly. Tato kapitola má sloužit pouze jako obecné srovnání jednotlivých koncepcí posledních let, ne jako analýza jednotlivých aspektů reformy. Jednotlivá témata reformy bych pak rád popsal v kapitole týkající se aktuálního stavu reformy - transformace.

2.1 Komise Richarda von Weizsäckera

Na konci devadesátých let vzniká, coby výsledek tlaku zvenku, i ze strany ministerstva obrany, několik konceptů reformy německé armády. Chtěl bych zde nastínit ty nejdůležitější, přičemž té první, již zmiňované zprávě vypracované komisí Richarda von Weizsäckera, bych se chtěl věnovat hlouběji. Jedná se o první široce uznávaný, o reformě Bundeswehru komplexně pojednávající dokument, na který se odvolávají i pozdější studie. Komise „*Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*“ byla vytvořena ministrem obrany Rudolfem Scharpingem v květnu 1999. Skládala se z devatenácti osobností z oblastí politiky, průmyslu, odborů, církví a vědy, jejíhož předsednictví se ujal bývalý spolkový prezident Richard von Weizsäcker. Komise měla ambiciózní úkol: analyzovat bezpečnostní situaci ve světě, určit budoucí bezpečnostní hrozby a vypracovat návrh na dlouhodobý vývoj Bundeswehru, jeho úkoly, rozsah, podobu, rekrutaci, výcvik, výzbroj a financování. „*K poslání komise patřilo především udělat si úsudek o tom, které vojenské schopnosti – jak kvantitativní tak i kvalitativní - si má Německo uchovat, posílit nebo získat pro svou zahraniční a*

bezpečnostní politiku.“⁸² Dalšími podněty, kterými se komise měla zabývat, byly: propojení Německa s NATO, posílení zahraničně a bezpečnostně- politických schopností Evropské unie a podpora Spojených národů, OBSE a vlastních programů pro bezpečnost a spolupráci.⁸³ Původně měla mít komise na svou práci rok a půl, avšak vývoj na politické scéně si vynutil zkrácení činnosti komise (k její nelibosti) o půl roku. Dne 23. května 2000 předala komise závěrečnou zprávu pod již zmíněným názvem „*Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr*“. V ní komise jednoznačně označuje nasazení Bundeswehru v rámci operací krizového managementu jako prioritní poslání. Vzhledem k proběhlé a další plánované evropské integraci a rozšíření EU a NATO o další členy, shledává komise Německo poprvé v jeho historii obklopené partnery a spojenci. To znamená, že v současnosti i v dohledné budoucnosti nehrozí jeho teritoriu nebezpečí agrese ze strany jeho sousedů.⁸⁴ Ve své současné podobě je podle Weizsäckerovy komise německá armáda příliš velká, špatně koncipovaná a zastaralá. Branná povinnost neumožňuje efektivní nasazení a omezuje de facto počet nasaditelných sil. Ve své současné podobě neumožňuje koncepcí Bundeswehru další možnosti jeho vývoje, dílčí změny jsou nedostačující. Bundeswehr potřebuje v následujících 10-ti až 15-ti letech radikální obnovu (*Erneuerung von Grund auf*).⁸⁵ Komise navrhovala redukci Bundeswehru z tehdejších 320 000 vojáků na 240 000, z čehož by 140 000 vojáků mělo být určeno pro jednotky krizové reakce. Ty by měly být schopny vést paralelně dvě multinacionálně vedené akce v síle jedné brigády, tedy dohromady téměř 16 000 vojáků. Počet civilního personálu měl klesnout na 80 000 osob. Většina členů komise se nakonec vyslovila pro zachování povinné vojenské služby, předpokládala však její radikální zestříhání. Do budoucna si měl Bundeswehr vystačit s počtem 30 000 branců ročně, namísto stávajících 130 000. Počet branců se měl odvíjet od aktuálních potřeb. Argumenty pro a proti zachování vojenské služby se chci podrobněji zabývat v jiné kapitole. Zde budiž minimálně řečeno, že pro rozhodnutí komise zachovat povinnou vojenskou službu sehrála největší roli politická úvaha, že

⁸² Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Kommission an die Bundesregierung*, Berlin/Bonn, Mai 2000, s. 13.

⁸³ Martin Mantzke: *Der Weizsäcker - Bericht zur Reform der Bundeswehr*, in: *Internationale Politik* 10/2000, s. 93.

⁸⁴ Bundesministerium für Verteidigung (Hrsg.): *Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Kommission an die Bundesregierung*, s. 13.

⁸⁵ Tamtéž, s. 11-13.

v případě nepředvídané změny bezpečnostní situace Německa, která by vyžadovala povinnou vojenskou službu, by její opětovné zavedení mohlo vyvolat společenské nepokoje a signál k další eskalaci konfliktu.⁸⁶ Dále komise kritizovala zaostávání německé, ale i evropských armád za armádou Spojených států, a to jak po stránce technické, tak hlavně i po stránce finanční. „*Evropské státy NATO jsou co se týče výzbroje svých ozbrojených sil moderními, technologicky vysoce náročnými zbraňovými systémy, velitelskými a komunikačními prostředky za svými americkými spojenci natolik pozadu, že již dnes představuje spolupráce při společném nasazení značný problém.*“⁸⁷ Komise doporučila začít se zásadní reformou Bundeswehru co nejdříve, neboť neviděla žádné jiné alternativy.

Tak ostrá kritika a rozsah požadované reformy Bundeswehru byla pro Spolkovou vládu a hlavně pro ministra obrany Rudolfa Scharpinga hozenou rukavicí, na kterou bylo nutné reagovat. Ačkoliv ministr obrany na tiskové konferenci o den později prohlásil, že se v osmdesáti procentech s názory komise ztotožňuje, bylo pro něj zpochybnění obrany teritoria coby primárního budoucího poslání armády a zpochybnění povinné vojenské služby příliš velkým soustem.⁸⁸

2.2 Návrh generála Hans-Petera von Kirchbacha

Koncepce ministerstva obrany a potažmo tak i vlády na sebe nenechala dlouho čekat. Byla vypracovávána paralelně se zprávou Richarda Weizsäckera a zveřejněna v tentýž den. Autorem byl generální inspektor Bundeswehru generál Hans-Peter von Kirchbach. Jeho studie „*Eckwerte für die konzeptionelle und planerische Weiterentwicklung der Streitkräfte*“ navrhuje redukci Bundeswehru na 290 000 vojáků, zkrácení základní vojenské služby na 9 a 7 měsíců, redukci vojáků základní vojenské

⁸⁶ M. Mantzke: Der Weizsäcker - Bericht zur Reform der Bundeswehr, s. 94.

⁸⁷ Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr. Bericht der Commission an die Bundesregierung. Berlin/Bonn, Mai 2000, s. 36.

⁸⁸ Pressekonferenz des Bundesministers der Verteidigung, Rudolf Scharping, zum Bericht der Weizsäcker-Kommission am 24. Mai 2000 in Berlin (gekürzt), <http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang2000/oktober00/pressekonferenz-des-bundesministers-der-verteidigung--rudolf-scharping--zum-bericht-der-weizsacker-kommission-am-24--mai-2000-in-berlin--gekürzt-.html>, stav: 10.5.2007.

služby na 85 000. Zdůrazňuje rozvoj schopností pro operace krizového managementu mimo území Německa, navrhuje redukci a reorganizaci velitelských struktur, opatření ke zlepšení spolupráce se soukromým sektorem. Její uveřejnění provázela roztržka mezi jejím autorem a ministrem obrany Rudolfem Scharpingem. Kirchbachova studie byla v podstatě prací na zakázku pro ministerstvo obrany, konkrétně Rudolfa Scharpinga. Měla představovat konzervativní odpověď na studii Weizsäckerovy komise. Již během několika posledních týdnů před jejím dokončením narůstalo napětí mezi generálním inspektorem a ministrem obrany. Generál se cítil být zneužit, jako míc v politické hře, a proto požadoval již dva týdny dříve o propuštění, coby akt protestu proti tlaku a intrikám ze strany ministra obrany. Ten totiž zadání reformy měnil. Původně dohodnutých 300 000 vojáků redukoval na 290 000, což ale mělo být pouze politickou strategickou obezličkou, aby mohl sám ministr nakonec přijít s „kompromisním“ počtem 270 000 vojáků. Kirchbachovi se tyto úmysly donesly a proto chtěl rezignovat. To by ale bylo pro Scharpinga velice nepříjemné, a tak s odvoláním Kirchbacha počkal až po uveřejnění studie.⁸⁹ Den poté je Kirchbach propuštěn a nahrazen Haraldem Kujatem. Tento krok je kritizován jak vojenskými kruhy, tak i ze strany opozice. CDU/CSU vyčítá zneužití úřadu generálního inspektora, generální tajemník CDU Ruprecht Polenz konstatuje: „*Propuštění generálního inspektora von Kirchbacha ukazuje, jakou váhu přikládá ministr obrany názoru svých vojáků na reformu Bundeswehru: žádnou.*“⁹⁰

2.3 Koncepce Rudolfa Scharpinga

Rudolf Scharping ve svém vlastním konceptu, jehož architektem byl právě Harald Kujat⁹¹, který von Kirchbacha nahradil, nazvaném „*Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert – Eckpfeiler für eine Erneuerung der Bundeswehr von Grund auf*“

⁸⁹ Michael J. Inacker: Scharping entlässt Generalinspekteur. Die Welt, 25. 5. 2000, http://www.welt.de/print-welt/article515564/Scharping_entlaesst_Generalinspekteur.html, stav: 25.3.2007.

⁹⁰ „*Die Entlassung von Generalinspekteur von Kirchbach zeigt, was Scharping von der Meinung seiner Soldaten zur Reform der Bundeswehr hält: nichts.*“, tamtéž.

⁹¹ Tato koncepce bývá některými autory (Zdeněk Kříž) označována jako Kujatova, jinými jako Scharpingova.

označuje obranu teritoria opět za hlavní úlohu Bundeswehru⁹², zdůrazňuje německé závazky vůči státům NATO plynoucí z 5. článku Washingtonské smlouvy a zdůrazňuje tak spolupráci s evropskými partnery při čelení novým bezpečnostně politickým hrozbám. Možné nasazení při obraně svého teritoria, nebo plynoucí z 5. článku washingtonské smlouvy, vyžaduje podle Scharpinga zapojení Bundeswehru v takovém rozsahu, který je možný pouze zachováním povinné vojenské služby.

Mírový stav vojenských složek Bundeswehru měl být podle Scharpinga snížen z tehdejších 310 000 na 255 000 vojáků. Z čehož by 150 000 vojáků čítaly jednotky určené k přímému nasazení. Redukce měla samozřejmě postihnout i poměrně drahý civilní personál. Ten se měl pohybovat mezi 80 000 až 90 000 místy.⁹³ Celkově tedy neměl Bundeswehr překročit sumu 360 000 osob. V případě obrany teritoria mělo být mobilizací umožněno navýšení stavu Bundeswehru až na půl milionu. Vojenská služba byla zachována a v roce 2002 zkrácena na devět měsíců. Scharping označil brannou povinnost za hluboký zásah do práv mladých občanů mužského pohlaví a její trvání se mělo omezit na dobu nezbytně nutnou. Branci také dostali možnost volby mezi devíti měsíci služby v celku, nebo jejím rozložením na šest měsíců a dvakrát šest týdnů s šestitýdenními pauzami. Počet branců byl snížen ze 135 000 na 80 000. Nadále zůstává možnost nastoupit dobrovolnou prodlouženou vojenskou službu (*Freiwillig Wehrdienst Leistende - FDWL*) v délce trvání 23 měsíců. Počínaje rokem 2001 je kariéra v armádě zpřístupněna i ženám.⁹⁴ Další pozornost byla věnována atraktivitě Bundeswehru coby zaměstnavatele. Cílem bylo lákat kvalitní zájemce s osobním potencionálem. Bundeswehr jim měl nabídnout možnosti dalšího zvyšování kvalifikace a tím i zvýšit jejich hodnotu na trhu práce po opuštění armády. Za tímto účelem počítá dokument s 22 000 místy pro odborný personál, který by měl toto poslání naplňovat.

Co se týče technického vybavení Bundeswehru, zdůrazňuje dokument v první řadě nutnost zvýšit kapacitu strategického transportu, dále celkovou modernizaci

⁹²Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert – Eckpfeiler für eine Erneuerung der Bundeswehr von Grund auf, Berlin, Bonn 2000, <http://www.weltpolitik.net/texte/policy/bundeswehr/2000-06%20Scharping%20Eckpfeiler.pdf>, stav: 25.3. 2007. V dokumentu opakováno několikrát např.: „*Grundlegender Auftrag deutscher Streitkräfte ist nach Art. 87a GG die Landesverteidigung*“, s. 3 odstavec 3 nebo „*die Landesverteidigung ist Kernauftrag deutscher Streitkräfte*“, s. 29, odstavec 59.

⁹³ Tamtéž, s. 27, odstavec 57.

⁹⁴ Tamtéž, s. 21, odstavec 46.

výzbroje, jejíž charakter se ale má odvíjet nejen od primárního poslání Bundeswehru, tj. obraně vlastního teritoria, ale i k dostání závazků spojencům, plynoucím konkrétně například z *Defence capabilities* v případě NATO a *European headlines Goal* v případě evropského partnerství. Síly přislíbené těmto partnerům musí být plně k dispozici bez nutnosti využití mobilizace. Konkrétně se počítá s 50 000 vojáky, kteří by byli schopni se podílet na větší akci v délce jednoho roku, nebo s dvěmi operacemi středního rozsahu o účasti 10 000 vojáků na každé a v délce trvání několika let, paralelně s tím na několika menších akcích. Během „velice krátké doby, nebo krátké doby“⁹⁵ má být připraveno 80 000 vojáků k nasazení posléze pak dalších 70 000 k jejich vystřídání, nebo posílení.⁹⁶

K plánovaným změnám ve výzbroji se dokument vyjadřuje poměrně vágně. Počítá především s redukcí těžké výzbroje (například redukce počtu bojových vrtulníků a protitankové obrany o 45%, ponorková flotila o 35%) a zvýšení kapacity strategického transportu (nákup 84 letounů Transall a 200 vrtulníků UH 1 D).

	Weizsäcker	Kirchbach	Scharping
Velikost Bundeswehru	240 000	290 000	277 000
Počty sil krizové reakce	140 000	157 000	150 000
Počty vojáků základní služby	25 000	85 000	77 000
Délka základní vojenské služby	10 měsíců	9(23*) měsíců	9(23*) měsíců
Hlavní poslání Bundeswehru	Krizový management	Obrana teritoria	Obrana teritoria
Modernizace	Ano	Ano	Ano
Multinacionalita	Ano	Ano	Ano
Rozpočet	Navýšení	Navýšení	Stávající

Srovnání koncepcí reformy Bundeswehru

*délka dobrovolně prodloužené vojenské služby

⁹⁵ „*Sehr kuzer, oder kurzer Zeit*“, Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert, s. 25, odstavec 54.

⁹⁶ Tamtéž.

2.4 Společnost GEBB

V srpnu 2000 byla spolkovou vládou zřízena společnost GEBB (*Gesellschaft für Entwicklung Beschaffung und Betrieb*). Ta se měla podílet na nákupu či redukcí výzbroje a stát se řídicím koordinačním elementem v ekonomické oblasti, starat se o hospodářskou efektivitu reforem, poskytovat konzultace a poradenskou činnost ministerstvu obrany při výběru variant v oblasti nákupu, provozu, financování a privatizace nepotřebného majetku atd. Hlavním cílem a posláním společnosti je snížení nákladů.⁹⁷

Společnost GEBB doporučila například reformu podpůrných logistických činností. V jejím rámci bylo například naplánováno zeštíhlení vozového parku Bundeswehru mezi lety 2003 až 2006 o více než 50% (ze 108 000 na 50 000 aut). Ministerstvo obrany si slibovalo jenom v oblasti dopravy úspory ve výši 1,7 miliardy Euro. Výsledky společnosti byly poměrně ostře kritizovány, a to nejen ze strany opozice a médií, ale potažmo i ze strany spolkové vlády, která navzdory svým neutrálním stanoviskům považovala výsledky činnosti společnosti za neuspokojivé. Za nespokojeností stojí hlavně skutečné příjmy, které společnost GEBB přinesla, a které byly několikanásobně menší než očekávané. Za rok 2001 měly příjmy činit přibližně 600 milionů euro, namísto toho skutečné výnosy dosáhly pouhých 8 milionů Euro. V rozpočtu ministerstva obrany pro rok 2002 se kalkulovalo s částkou cca 1 miliardy Euro, která měla být použita coby výnos GEBB v rámci resortu, avšak skutečné čisté výnosy byly mnohonásobně nižší, po odečtení výdajů na GEBB dosáhly pouhých 75 milionů Euro.⁹⁸

V následujících měsících publikovala vláda ve spolupráci s GEBB řadu dalších dokumentů, návrhů a plánů komentujících dosavadní, nebo určující další průběh reforem. V říjnu předkládá Scharping vládě dokument s názvem „*Nové směřování*

⁹⁷ Poslání dle oficiálních stránek společnosti: „*Die g.e.b.b. berät das Bundesministerium der Verteidigung in Fragen von Wirtschaftlichkeit bei Beschaffung und Betrieb. Sie entwickelt Konzepte zur Reorganisation ziviler Servicefunktionen der Bundeswehr und begleitet deren Umsetzung als Optimiertes Eigenmodell, Public Private Partnership oder Privatisierung. Die g.e.b.b. ist ein Unternehmen der Bundeswehr.*” Zdroj: www.gebb.de, stav: 12.5.2007.

⁹⁸ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 51. Údaje za rok 2002 opraveny a aktualizovány podle údajů GEBB, na <http://www.gebb.de/Unternehmen/Leistungsbilanz.html>, stav: 12.5.2007.

*Bundeswehru. Základní plány, výsledky a rozhodnutí*⁹⁹ V lednu následujícího roku je představen dokument „*Bundeswehr budoucnosti, návrh resortního konceptu*“¹⁰⁰ zabývající se především rozložením posádek, v březnu doplněn o otázky materiálu a výzbroje¹⁰¹. V červnu pak dosavadní průběh a stav reformy shrnuje další dokument.¹⁰²

Počátkem dubna 2002 zveřejnil Scharping poslední dokument své ministerské kariéry „*Bundeswehr 2002, stav a perspektivy*“¹⁰³. Tento dokument shrnuje působení Bundeswehru v zahraničí, definuje bezpečnostní politiku Německa jakož i vztah k Evropské unii a k NATO. Hned v úvodu nešetří superlativy a chválou jím provedených reforem, které svým rozsahem a charakterem přirovnává k výstavbě Bundeswehru před padesáti lety.¹⁰⁴ Opět ale zdůrazňuje obranu teritoria a spojenců jako hlavní úlohu Bundeswehru. Reforma dle Scharpinga představuje významný milník na cestě Německa do nového století a nakročení správným směrem.¹⁰⁵ Scharpingova kariéra v čele resortu obrany byla předčasně ukončena aférou, která ukázala, že Scharping létal na armádní, resp. vládní náklady na Mallorcu za ryze soukromými účely. Toto odhalení způsobilo jeho pád a umožnilo nástup nové dynamické charismatické osoby do čela resortu, a sice Petera Strucka.

⁹⁹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Neuausrichtung der Bundeswehr. Grobausplanung. Ergebnisse und Entscheidungen*, Berlin, 11.10. 2000.

¹⁰⁰ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr der Zukunft. Feinausplanung und Stationierung. Entwurf des Ressortskonzepts*, Berlin, 29.1.2001.

¹⁰¹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Material - und Ausrüstungskonzept*, Berlin, 16.3. 2001.

¹⁰² Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr der Zukunft. Sachstand der Reform*, Berlin, 1.6. 2001.

¹⁰³ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Bundeswehr 2002 Sachstand und Perspektiven*, Berlin, 8.4.2002.

¹⁰⁴ „*Die Neuausrichtung von Grund auf ist die umfassendste Reform in der Geschichte der Bundeswehr. Sie bezieht alle Ebenen der Streitkräfte und der Wehrverwaltung ein. Die Dimension dieser Reform ist durchaus mit dem Aufbau der Bundeswehr vergleichbar.*“ Tamtéž, s. 3.

¹⁰⁵ Tamtéž.

III. Reforma po nástupu Petera Strucka – cesta k transformaci

S nástupem Petra Strucka se mění i vládní stanovisko na reformu. Doposud neustále vychvalovanou reformu nepovažuje Peter Struck za dostatečnou, za skutečné obnovení „*von Grund auf*“, jak často zdůrazňoval Struckův předchůdce. Reforma nedokázala správně definovat budoucí primární funkci Bundeswehru – zahraniční nasazení (od roku 1998 se účastnilo zahraničních misí 100 000 vojáků)¹⁰⁶ a přiznat, že obrana teritoria není v blízké budoucnosti pravděpodobným scénářem nasazení Bundeswehru. Toto ignorování zřejmých faktů mělo za následek, že byly nadále zachovávány nepotřebné síly a kapacity a zároveň chyběly síly s potřebnými schopnostmi. S počtem 10 000 mužů nasazených v osmi různých zahraničních misích, se Bundeswehr ocitl na hranici svých možností.¹⁰⁷

Peter Struck si byl změněné bezpečnostně politické konstelace vědom více než jeho předchůdce, nebo lépe řečeno měl rozhodnost a odvalu tyto změny radikálněji promítnout do podoby německé bezpečnostní politiky. V květnu vydává obraně-politické směrnice¹⁰⁸, které si kladou za cíl větší orientaci na budoucnost nasazení Bundeswehru.¹⁰⁹ Za dobu existence Bundeswehru jsou to teprve třetí, poslední byly vydány o deset let dříve, v roce 1992. V říjnu pak tento dokument doplňuje jiná směrnice pro další vývoj Bundeswehru.¹¹⁰ V těchto dokumentech ministr konstatuje zaostávání Německa za ostatními spojenci, především v oblasti velení a koordinace a neschopnost Německa dostát novým bezpečnostním závazkům a výzvám, které nemají až tak kvantitativní jako především kvalitativní charakter.¹¹¹ Následkem změněné bezpečnostně politické situace po útocích z 11. září, stojí boj proti mezinárodnímu terorismu v centru vojenského plánování. Mezinárodní spolupráce, jak na politické tak

¹⁰⁶ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Verteidigungspolitische Richtlinien. Für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 21.5.2003, Berlin. s. 6.

¹⁰⁷ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Peter Struck: Weisung für die Weiterentwicklung der Bundeswehr, Berlin 1.10.2003, s. 1.

¹⁰⁸ „Verteidigungspolitische Richtlinien“.

¹⁰⁹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Verteidigungspolitische Richtlinien. Für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, s. 7.

¹¹⁰ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weisung für die Weiterentwicklung der Bundeswehr, Berlin 1.10. 2003.

¹¹¹ „Die NATO hat mit der Minister Guidance im Juni 2003 zwar die quantitativen Forderungen an die Bündnispartner verringert, gleichzeitig aber die qualitativen Ansprüche erhöht.“ Tamtéž, s. 1.

na vojenské, operační a štábní úrovni nabývá důležitosti jako nikdy před tím. Článek ústavy 87a nabyl dle Strucka nového významu. Obranu teritoria Německa nelze chápat jako geograficky vymezenou německými hranicemi, obrana Německa v současném globálním světě začíná třeba na druhé straně zeměkoule.¹¹² Parafráze tohoto výroku se později objevují v prvních kapitolách prakticky všech koncepčních dokumentů ministerstva obrany.

V srpnu 2004 následoval dokument „Základy koncepce Bundeswehru“ (*Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*) komplexně pojednávající reformu. Vychází z nového pojetí Bundeswehru definovaného obraně politickými směrnicemi z května 2003. Je to klíčový dokument celkové koncepce vojenské obrany a jejího dalšího vývoje.¹¹³

Petera Strucka je tedy možné označit za otce současné podoby a transformace Bundeswehru. Oba zmíněné dokumenty z roku 2003 mají dodnes platnost a jsou aktuální. Jsou nadále klíčovými dokumenty například na internetových stránkách ministerstva obrany. Následující dílčí nařízení a směrnice vycházejí z těchto dokumentů, proto se jejich anabází nebudu jednotlivě zabývat.

Peter Struck, ač sám nevoják, si u vojáků získal oblibu ihned po svém nástupu. Jeho rázné kroky, týkající se reformy a artikulování nové koncepce Bundeswehru a priorit německé bezpečnostní politiky, byly vojenskými kruhy obecně vítány. Některé jeho odvážné kroky se už ale s takovým pochopením nesetkaly. Dokázal tematizovat problémy související s nacistickou historií Německa, které přežívaly od konce války. Za připomenutí rozhodně stojí přejmenování řady německých základů a jednotek, které ještě na počátku 21. století nesly názvy připomínající nacistickou minulost. Jednalo se například o vojenské útvary nesoucí jména vojáků, příslušníků německé dobrovolnické legie Kondor, která bojovala ve španělské občanské válce a která také provedla v roce 1937 nechvalně proslulý nálet na španělské civilní město Guernica.

¹¹² „Unsere Sicherheit wird auch an anderer Stelle dieser Erde verteidigt.“ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Verteidigungspolitische Richtlinien, für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 21.5.2003, Berlin, s. 12.

¹¹³ „...das Kerndokument der Gesamtkonzeption der militärischen Verteidigung und damit die grundlegende Weisung zur Erfüllung des Auftrages der Bundeswehr sowie zu deren Weiterentwicklung“. Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, 10.8.2004, Berlin, s. 2.

Peter Struck byl v roce 1997 při příležitosti 60 let výročí této události iniciátorem oficiální omluvy Spolkového sněmu, která také doporučuje, aby všechny jednotky pojmenované po příslušnících legie Kondor byly přejmenovány. Tento dokument byl odhlasován za přítomnosti pouhých 24 poslanců a přejmenování mělo pouze formu doporučení, ne nařízení. Rudolf Scharping, Struckův předchůdce se proto k tomuto kroku neodhodlal. Peter Struck v lednu 2005 přejmenovává 74. letku, která nesla jméno známého německého stíhacího esa Mölderse, který působil několik měsíců také v legii Kondor. Mölders sám se náletu neúčastnil, k jednotce se dostal až později.¹¹⁴ Tento Struckův krok vzbudil v armádních kruzích vlnu nevole.¹¹⁵ Znak a název letky Mölders dostala letka od ministra obrany v roce 1973 za vlády Williho Brandta a za souhlasu prezidenta Gustava Heinemanna. Kritici tohoto Struckova kroku namítají, že Mölders byl hrdina, dle vzpomínek kolegů čestný voják a jelikož zemřel již v roce 1941 není jasné, jaký byl jeho skutečný vztah k režimu.¹¹⁶ Ke Struckovým zásluhám patří mimo jiné i angažmá v politickém dialogu o nacistické historii Wehrmachtu¹¹⁷, spojeného s výstavou Zločiny Wehrmachtu¹¹⁸.

Současná podoba reformy / transformace Bundeswehru je, jak již bylo řečeno, výsledkem vývoje na mezinárodní scéně a reakcemi na ni na poli domácí politiky. Vychází z obraně politických směrnic z roku 2003¹¹⁹ a z ní vycházející koncepce

¹¹⁴ Rudolf Ruostorfer: "Mölders" - ein beschämend demokratischer Akt. Dem Jagdgeschwader 74 wurde am 11. März 2005 auf Weisung des BMVg der Traditionsname „Mölders“ genommen, Jet News, Organ des Verbandes der Besatzungen strahlgetriebener Kampfflugzeuge der Deutschen Bundeswehr, 1/2001, s. 6-10.

¹¹⁵ Například: Thomas Wassmann: Standpunkte des 1. Bundesvorsitzenden. Von Personen, Vergangenheit, Gegenwart und der Zukunft, in: Jet News, Organ des Verbandes der Besatzungen strahlgetriebener Kampfflugzeuge der Deutschen Bundeswehr, 1/2001, s. 4,5.

¹¹⁶ Přejmenování 74. stíhací perutě je hlavním tématem časopisu Jet News 1/ 2005. Téma se objevuje hned na obrázku na titulní straně s heslem „Niedergang der tradition = Demokratie heute“. Jet News, Organ des Verbandes der Besatzungen strahlgetriebener Kampfflugzeuge der Deutschen Bundeswehr, 1/2001.

¹¹⁷ V roce 1997 byl jedním z poslanců, kteří podpořili výrok tehdejšího ministra zahraničí Wolкера Rühle ze 17. 11. 1995: „Die Wehrmacht war als Organisation des Dritten Reiches, in ihrer Spitze, mit Truppenteilen und mit Soldaten in Verbrechen des Nationalsozialismus verstrickt. Als Institution kann sie deshalb keine Tradition begründen“. Deutscher Bundestag: Drucksache 13/7175 vom 12.03.1997, <http://dip.bundestag.de/btd/13/071/1307175.asc>, 5.4.2007.

¹¹⁸ Verbrechen der Wehrmacht. Dimensionen des Vernichtungskrieges 1941—1944.

¹¹⁹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Verteidigungspolitische Richtlinien. Für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung, 21.5.2003, Berlin.

z roku 2004¹²⁰ (obě z pera Petera Strucka). Ta je samozřejmě do velké míry modifikací předešlých konceptů reformy, ve srovnání s koncepcí Scharpingovou je ale mnohem racionálnější v hodnocení bezpečnostních a obranných priorit Německa, resp. vyvozuje z této situace daleko lépe a zodpovědněji konsekvence. Znova formuluje bezpečnostní situaci Německa a z ní vyplývající poslání Bundeswehru a spektrum jeho úloh. Prakticky stejné formulace nacházíme v důležitém, dlouho očekávaném dokumentu německé zahraniční politiky „*Weißbuch 2006*“¹²¹. Ten je nejnovější a nejkomplexnější studií o německé bezpečnostní politice a budoucnosti Bundeswehru. Ačkoliv byl Weißbuch vydán již vládou velké koalice, je svým obsahem (ne rozsahem) prakticky shodný s předchozími Struckovými dokumenty.

3.1 Terminologie

Nové pojetí reformy oproti předcházejícím konceptům se odráží i v terminologii. Po celá devadesátá léta až do roku 2002 se mluvilo vždy o „reformě“. Termín transformace se ve spojitosti s Bundeswehrem poprvé objevuje teprve na konci roku 2002. Přináší jej Peter Struck, když ho poprvé používá ve své řeči k debatě o rozpočtu, ještě v ekvivalentním významu jako termín reforma.¹²²

Oficiálně pak termín transformace představuje, zavádí a vysvětluje generální inspektor Bundeswehru Wolfgang Schneiderhan v listopadu 2003. Schneiderhan mimo jiné uvádí: „*V dnešním slova smyslu je reforma novelizací stávajícího. Je pokračováním již existující formulace, implikuje zároveň zlepšení. Naproti tomu transformace je přeměna něčeho stávajícího v něco nového. Jde při ní především o to, udělat signifikantní kvalitativní skok ve schopnostech a tím dosáhnout účinnosti našich*

¹²⁰ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, Bundesministerium der Verteidigung, 10.8.2004, Berlin

¹²¹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr, Berlin, 25. 10. 2006.

¹²² Peter Struck: „*Zusammengefasst heißt das im Klartext: Wenn wir die eingeleitete Reform weiterhin konsequent umsetzen und weiterentwickeln und unsere Ressourcen in enger Zusammenarbeit mit unseren Partnern intelligent investieren, dann erreichen wir die beiden wesentlichen Ziele: Erstens. Wir halten die Transformation der Bundeswehr weiterhin im Einklang mit der Transformation der NATO und der sicherheits- und verteidigungspolitischen Ausrichtung der Europäischen Union.*“ Deutscher Bundestag: Plenarprotokoll 15/13 Stenografischer Bericht, 13. Sitzung, Berlin, Mittwoch, den 4. Dezember 2002, s. 80, <http://dip.bundestag.de/btp/15/15013.pdf>, stav: 12.5.2007.

ozbrojených sil. ¹²³ Schneiderhan také říká, že transformací německá armáda prochází již déle, pouze se pro ni používalo jiných termínů. Termín transformace je podle Schneiderhana vhodnější i kvůli tomu, že je používán spojenci NATO. ¹²⁴ Obecně řečeno do nástupu Petera Strucka do funkce se užívá termínu reforma, jeho funkcí počínaje pak termínu transformace. Zavedení termínu transformace lze považovat i za určitý sémantický trik, neboť jak i generální inspektor sám konstatoval, v průběhu času nevyvolával již termín reformace u personálu, ani u laické veřejnosti žádné velké odezvy. Od zavedení termínu transformace si Schneiderhan sliboval nový pozitivní náboj a impuls pro modernizaci německé armády. ¹²⁵

3.2 Změny definice bezpečnostní politiky Německa

Pro zadání reformy je nezbytné na začátku definovat bezpečnostní politiku Německa a její proměny a priority. Jak již jsem přiblížil v úvodu a předcházejících kapitolách, doznala německá bezpečnostní politika po konci studené války a sjednocení Německa radikálních změn. S koncem studené války přestalo hrát v bezpečnostních úvahách západu sovětské ohrožení prim. Od roku 1998 byli všichni sousedé Německa až na neutrální Švýcarsko členskými státy NATO a tím byly německá hranice zajištěna před i beztak naprosto nepravděpodobnou možností agrese ze strany svých sousedů.

¹²³ Wolfgang Schneiderhan: „*Im heutigen Sprachverständnis ist die Reform eine Neuordnung des Bestehenden. Sie ist die Fortschreibung eines bestehenden Ansatzes, und impliziert zugleich eine Verbesserung. Die Transformation dagegen ist die Umwandlung von etwas Bestehendem in etwas Neues. „Es geht dabei vor allem darum, einen signifikanten qualitativen Sprung in den Fähigkeiten und damit in der Wirksamkeit unserer Streitkräfte zu erreichen.*“ Dále: Wolfgang Schneiderhan: "Die Bundeswehr im sicherheitspolitischen Umfeld des 21. Jahrhunderts" Reflektionen zur Transformation. Vortrag von General Wolfgang Schneiderhan während des 14. Forum Bundeswehr & Gesellschaft der Welt am Sonntag Berlin, 4.11.2003, [http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLt4w3DTYESYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVF LzZFOV81UzE!/?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X8GE152MMISDE%2Fcontent.j](http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLt4w3DTYESYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVF LzZFOV81UzE!/?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X8GE152MMISDE%2Fcontent.jsp) sp, stav: 12.5.2007.

¹²⁴ Wolfgang Schneiderhan: „*Transformation" zur Zeit in aller Munde. "Transformation" ist ein Schlüsselbegriff für die Entwicklung im Nordatlantischen Bündnis geworden. Die Bundeswehr befindet sich seit langem in einer Transformation, auch wenn wir diese Entwicklung mit anderen Begriffen belegt hatten.*“ Tamtéž.

¹²⁵ Septimus, Marcus: Die Bundeswehr zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Transformationsprozesse der Bundeswehr 2000-2005, s. 64. Tento autor se ve své práci poměrně podrobně věnuje genezi obou pojmů.

Rozšíření NATO a Evropské unie, nová zahraničně politická orientace Ruska zásadně změnily bezpečnostně politické podmínky Německa a umožnily tak vznik jedinečného a jednotného euroatlantického bezpečnostního prostoru. Ohrožení německého teritoria konvenčními silami dnes ani v dohledné době nehrozí. Ani pro spojence nevidí NATO pro současnost a následujících 10 let žádné zásadní ohrožení tradičními silami¹²⁶. Bezpečnostní politika se nyní stává jakousi matérií prostupující všechny oblasti německé politiky, neomezuje se pouze na obranu, nýbrž na rozvojovou pomoc, předcházení konfliktům atd. Německo se stává „exportérem bezpečnosti“. Tomu odpovídá i často citovaný výrok Petera Strucka po jeho nástupu do funkce koncem roku 2002: „bezpečnost Německa bude bráněna i v Hindúkuši“.¹²⁷ Peter Struck tento výrok či jeho parafráze uvádí později mnohokrát. Působišťem Bundeswehru se stává celý svět.¹²⁸ Pro tento postoj, vyjádřený touto větou, se ihned vžil pojem Struckova doktrína.¹²⁹ (Výrok našel kladný ohlas u většiny politických stran. Negativní reakce samozřejmě zazněly z mírových hnutí a organizací.¹³⁰

Struckovou doktrínou tak vlastně bylo vyrovnáno manko německé zahraniční a bezpečnostní politiky devadesátých let, která usilovala o zrovnoprávnění a větší roli na mezinárodním poli, ve strukturách NATO a v organizaci OSN. Této emancipaci ale chyběla adekvátní bezpečnostně politická koncepce, čehož si politické elity od poloviny devadesátých let byly sice vědomy, ale nebyly ještě sto tuto disporoci odstranit.

¹²⁶ „Die Erweiterung von NATO (North Atlantic Treaty Organization) und Europäischer Union (EU) sowie die außenpolitische Neuorientierung Russlands haben die Bildung eines einzigartigen euroatlantischen Stabilitätsraums ermöglicht. Eine Gefährdung deutschen Territoriums durch konventionelle Streitkräfte gibt es heute und auf absehbare Zeit nicht. Auch für die Verbündeten erkennt die NATO derzeit und für die nächsten zehn Jahre keine existenzbedrohende Gefährdung durch traditionelle Kräfte, der sie nichtgerecht werden könnte“. Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr. 10.8. 2004, Berlin. s. 7.

¹²⁷ „Die Sicherheit Deutschlands wird auch am Hindukusch verteidigt.“

¹²⁸ Například v rozhovoru pro denník die Welt: *Unser Einsatzgebiet ist die ganze Welt*. Citát je použit i jako název článku. A. Beckermann, P. Müller, Ch. Reiermann: *Unser Einsatzgebiet ist die ganze Welt*. Die Welt, 24.8. 2005, http://www.welt.de/print-wams/article130973/Unser_Einsatzgebiet_ist_die_ganze_Welt.html, stav: 7.4.2007.

¹²⁹ Dirk Eckert: Die Sicherheit Deutschlands wird auch am Hindukusch verteidigt. Statt Landesverteidigung soll die Bundeswehr im Rahmen einer neuen strategischen Ausrichtung andere Aufgaben erhalten. Telepolis, 13.12.2002, <http://www.heise.de/tp/r4/artikel/13/13778/1.html>, stav: 7.4.2007.

¹³⁰ Například: Friedensbewegung entsetzt über Struck. Verteidigungsminister will Deutschland am Hindukusch „verteidigen“. AG Friedensforschung an der Uni Kasel, <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/presse/2002-12-06.html>, stav: 7.4.2007.

Teprve samotný konec devadesátých let přinesl změnu a odklon od dosavadního motta „umět, ale nemuset bojovat“.

Cílem současné německé bezpečnostní politiky je nasazení široké palety prostředků zahraniční, bezpečnostní, obranné, rozvojové politiky a dalších, vedoucí k včasnému rozpoznání možných konfliktů, jejich prevenci a řešení.¹³¹ Tato politika má být realizována v rámci „bezpečnostní architektury“ OSN, NATO, EU a Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Německá bezpečnost je neoddělitelná od politického vývoje Evropy a světa. Vzhledem ke své velikosti, počtu obyvatel, hospodářské síle a geografické poloze uprostřed kontinentu připadá Německu důležitá role na uspořádání Evropy.¹³² Důležitou konstantou samozřejmě i nadále zůstává transatlantické partnerství.¹³³ Největší nebezpečí pro současné Německo představují mezinárodní terorismus, proliferace zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, destabilizace a rozpad států. Těmto rizikům žádný stát logicky nemůže čelit sám a proto je mezinárodní spolupráce tak důležitá.

3.3 Poslání a úkoly Bundeswehru:

Z výše uvedené stručné charakteristiky bezpečnostní politiky Německa vyplývají pro Bundeswehr odpovídající důsledky. Jeho poslání, jakožto nástroje zahraniční a bezpečnostní politiky, je zajišťovat zahraničně-politickou akceschopnost Německa, přispívat ke stabilitě v evropském a globálním rámci, starat se o národní bezpečnost a obranu, přispívat k obraně spojenců a konečně posilovat a pěstovat mezinárodní spolupráci a integraci:¹³⁴

¹³¹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr, 25. 10. 2006, Berlin, s. 16.

Dále například výrok ministra obrany Junga „*Wir müssen Krisen und Konflikten rechtzeitig dort begegnen, wo sie entstehen, und dadurch ihre negativen Wirkungen von Europa und unseren Bürgern möglichst weitgehend fernhalten.*“ Franz Josef Jung, 23. International Workshop on Global Security in Berlin, 18.5.2006.

¹³² Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr, 25. 10. 2006, Berlin, s. 16.

¹³³ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr. Bundesministerium der Verteidigung, 10.8. 2004, Berlin, s. 8.

¹³⁴ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr, 25. 10. 2006, Berlin, s. 62.

Z tohoto takto definovaného poslání plynou pro Bundeswehr následující úkoly: mezinárodní prevence konfliktů a zdolávání krizí včetně boje proti mezinárodnímu terorismu, podpora spojeneckých partnerů, ochrana Německa a jeho občanů, záchrana a evakuace, partnerství a spolupráce a v neposlední řadě subsidiární pomoc.¹³⁵

3.4 Početní stav Bundeswehru

Nadbytečný počet personálu Bundeswehru kritizovala již Weizsäckerova komise v roce 2000. Jeho vojenské složky čítaly tehdy 310 000 vojáků. Současný model transformace Bundeswehru počítá s redukcí Bundeswehru na 250 000 vojáků do roku 2010.¹³⁶ Z tohoto počtu má být 195 000 vojáků z povolání¹³⁷ a 2500 míst rezervistů. Dále se počítá se 75 000 místy pro civilní spolupracovníky.¹³⁸ K dosažení tak vysokého podílu kvalitních vojáků z povolání je nutné zvyšovat atraktivitu Bundeswehru. A to jak formou možnosti zvyšování kvalifikace a dalších investic do vzdělání, vyčleněním 22 000 míst právě za tímto účelem (jak jsem již zmínil), tak kariérami. V současné době například může být voják již po třech měsících povýšen do hodnosti „Feldwebel“, nebo „Bootsmann“ namísto čtyř měsíců, jak tomu bylo před transformací. Součástí personální redukce Bundeswehru je tedy také personální reorganizace. Tato redukce a reorganizace má za cíl snížení personálních nákladů a přispět tak k uvolnění finančních prostředků na investice do nového vybavení a výzbroje. Důležitým aspektem pro propočty nákladů na vojáka je samozřejmě jeho potenciální nasaditelnost v zahraničních misích, pro které vojáci povinné vojenské služby nepřicházejí v úvahu. Z toho vyplývá, že navýšení počtu vojáků základní vojenské služby ovlivňuje negativně poměr rozpočtu Bundeswehru a počtu vojáků použitelných v zahraničních misích.

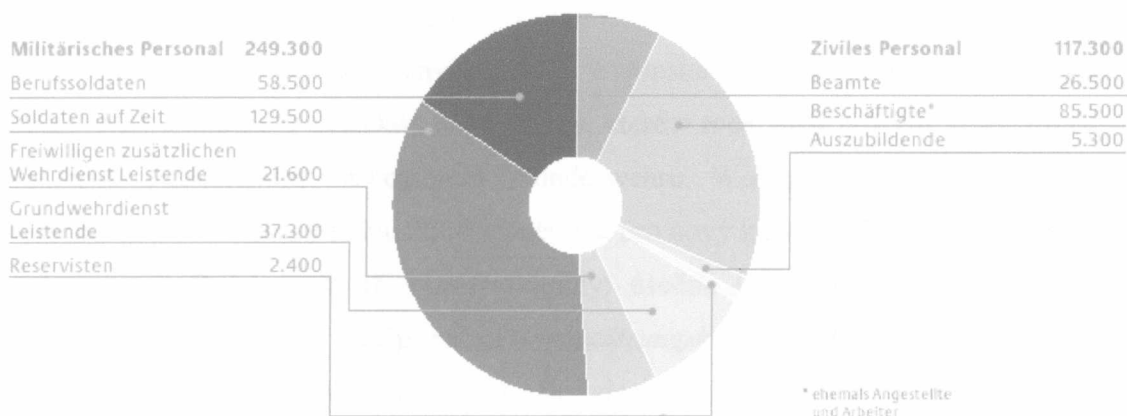
¹³⁵ Tamtéž, s. 64.

¹³⁶ Současný počet vojáků Bundeswehru se již tomuto číslu blíží, armádní údaje vyčísľují současný počet na 251 500 vojáků. Stav únor 2007. zdroj: www.bundeswehr.de (15.5.2007).

¹³⁷ v současné době 189 255. Stav únor 2007, zdroj: tamtéž.

¹³⁸ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr. Bundesministerium der Verteidigung, 10.8. 2004, Berlin, s. 38, taktéž Weißbuch, s. 136.

Personalbestand der Bundeswehr Stand 31.08.2006

početní stav a složení Bundeswehru, stav ke 31.8. 2006 ¹³⁹

3.5 Struktura Bundeswehru

Co se týče struktury Bundeswehru, můžeme rozlišit dvojí základní dělení. Jedním z nich je tradiční klasické dělení na složky dle jejich charakteru – pozemní jednotky, letectvo a námořnictvo, druhým z nich je dělení podle charakteru nasazení jednotek, respektive podle jejich kvality, charakteru výcviku, druhu výzbroje, schopnosti přežít na bojišti.

Až do roku 1994 se německá armáda dělí pouze prvním, klasickým způsobem na tři hlavní ozbrojené složky a další podpůrné a logistické. Z jednotlivých složek byly sestavovány kontingenty vždy pro konkrétní misi. Situace se mění v roce 1994, kdy jsou v Bundeswehru zavedeny dvě kategorie ozbrojených sil: síly krizové reakce a hlavní obranné síly. Tato změna byla reakcí na novou potřebu schopnosti rychlé reakce. Jednotky krizové reakce čítaly tehdy 37 000 vojáků. Obranou teritoria, v té době stále ještě prioritní, byly pověřeny hlavní obranné síly. Toto dvousložkové dělení se ale postupem času také ukazuje jako nedostačující a proto všechny reformy od roku 2000 počítají s reorganizací ozbrojených složek.

Rok 2000 přináší zásadní změnu. V říjnu je založena nová složka Bundeswehru „Základna ozbrojených sil“ (*Streitkräftebasis*). Ta má zajišťovat logistickou podporu

¹³⁹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006, s. 131.

všem ostatním složkám Bundeswehru a odlehčit tak úkoly jednotlivým složkám armády, které tak dostaly čistě vojenský charakter.¹⁴⁰

Nové požadavky ze strany NATO a Evropské unie na vytvoření společných zásahových jednotek si vyžádaly další změny, které v roce 2004 provedl Peter Struck. Společně s generálním inspektorem Bundeswehru Wolfgangem Schneiderhanem vypracoval a představil v lednu 2004 „Směrnice pro nový kurs Bundeswehru“.¹⁴¹ Podle nich má mít Bundeswehr tři hlavní skupiny: **útočné** (*Eingreifkräfte*), **stabilizační** (*Stabilisierungskräfte*) a **podpůrné** (*Unterstützungskräfte*). Ty se mají odlišovat strukturou výzbrojí i výcvikem a být tak odpovídajícím způsobem připraveny na změněné mezinárodně bezpečnostní prostředí a plně interoperabilní v rámci společných spojeneckých misí s multinacionální účastí. „*Nová struktura má za cíl vytvořit silný jednotný Bundeswehr, jehož jediným měřítkem je jeho efektivita jako celku. Dosavadní tradiční škatulkované myšlení (pozemní síly, letectvo námořnictvo) musí přestat.*“¹⁴² Tyto tři složky zůstávají sice nadále ve samostatné formě zachovány, ale mají sloužit hlavně k sestavování kontingentů podle nových kategorií. Vedení těchto tří složek je společné a umožňuje tak lepší a efektivnější koordinaci nejen strategickou, ale i operativní. Ministerstvo obrany si od této restrukturalizace slibuje především vyšší flexibilitu, usnadněnou tím, že se pro jednotlivé mise nebude muset německý příspěvek nejprve poskládat z jednotlivých složek armády, ale že Německo již bude disponovat koordinovanými silami připravenými k rychlému nasazení odpovídajícímu charakteru operace.

3.5.1 Útočné síly (*Eingreifkräfte*)

Primárním posláním těchto sil je účast na multinacionálních, společných operacích vysoké intenzity. Mají být svými akcemi schopny vynutit na převážně militaristicky založeném protivníkově mír při minimálních vlastních ztrátách a tím vytvořit předpoklad pro další operaci stabilizující vynucený mír. Útočné síly se skládají

¹⁴⁰ Über uns, Streitkräftebasis? Was ist das?, www.streitkraeftebasis.de, stav: 15.5.2007.

¹⁴¹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Wegmarken für den neuen Kurs der Bundeswehr, Regierungserklärung, 11.3.2004, Bonn.

¹⁴² Peter Struck. Tamtéž.

z nejlépe vybavených a vyzbrojených jednotek a společného vedení a podpory. Jejich součástí jsou i speciální jednotky, které jsou schopny nejrychlejší reakce. Útočné síly čítají celkem 35 000 vojáků obou pohlaví. Jedná se výlučně o vojáky z povolání a nebo dobrovolně déle sloužící vojáky. Z těchto jednotek se také utváří německý kontingent pro Jednotky rychlé reakce NATO (*NATO Response Force*) a síly pro mezinárodní záchranné a evakuační operace. Tyto jednotky mohou být nasazeny společně, nebo s krátkým časovým odstupem se stabilizačními jednotkami k jejich podpoře, proto musí být schopny výborné koordinace.¹⁴³

3.5.2 Stabilizační síly (*Stabilisierungskräfte*)

Stabilizační síly Bundeswehru jsou určeny pro multinacionální operace nižší intenzity ale delšího trvání než operace prováděné útočnými silami. Jedná se hlavně o akce stabilizující mír v dané zemi. Tyto síly čítající 70 000 vojáků (muži i ženy) mají být schopny dlouhodobě operovat až v pěti různých misích o celkové síle 14 000 vojáků. Mají být schopny se při co nejmenších vlastních ztrátách prosadit jak proti vojensky organizovanému protivníkovi, tak proti „asymetricky bojujícím silám“ (teroristé, radikálové...). Kromě kvalitní vojenské výbavy (u pozemních složek tvoří jádro obrněné jednotky) je důraz kladen na schopnost získávání informací průzkumem, za účelem včasného rozpoznání nebezpečí a jeho předcházení, komunikace s obyvatelstvem a sociální a kulturní kompetenci. Stejně jako u útočných sil i zde slouží pouze vojáci z povolání, nebo dobrovolně déle sloužící vojáci povinné vojenské služby a dobrovolně sloužící rezervisté. Tyto jednotky mohou být v případě potřeby nasazeny i v Německu k ochraně obyvatel a důležité infrastruktury.¹⁴⁴

¹⁴³ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, 10.8. 2004, Berlin, s. 25-26 taktéž Weißbuch, s. 94, nebo www.bundeswehr.de, stav: 15.5.2007.

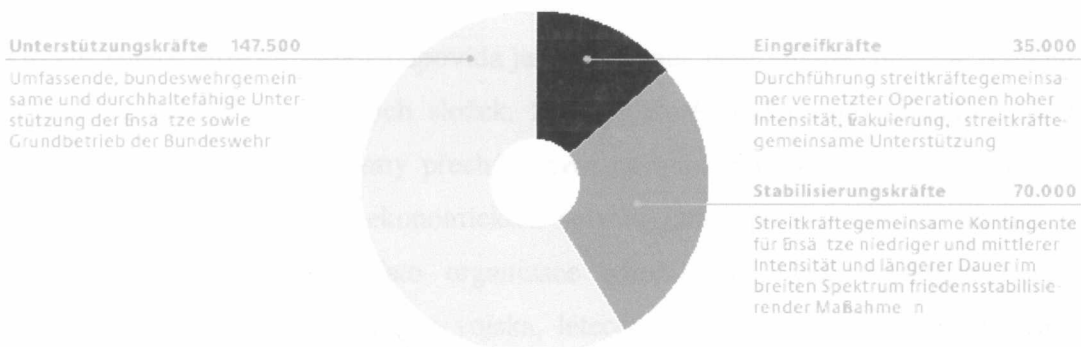
¹⁴⁴ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, 10.8. 2004, Berlin, s. 26, taktéž Weißbuch, s. 96, nebo: www.bundeswehr.de, stav: 15.5.2007.

3.5.3 Podpůrné síly (*Unterstützungskräfte*)

Úkolem podpůrných sil, jak opět napovídá název, je široká podpora útočných a stabilizačních sil při přípravě i v provádění operací jak v Německu tak i v zahraničí. Podpůrné síly představují vlastně zbytek Bundeswehru, tedy 147 500 voáků. Podpůrné síly tvoří kromě voáků z povolání i vojáci základní služby (necelých 40 000) a rezervisté (2 500 míst). Kromě materiální a logistické podpory dvou výše zmíněných sil s víceméně bojovým charakterem, můžou být i tyto síly použity k plnění úkolů v Německu. Podpůrné síly představují také velení Bundeswehru a zajišťují výcvik. Toto tříšložkové rozdělení je výsledkem posilování rychlé akceschopnosti Bundeswehru a jeho orientace na zahraniční nasazení.¹⁴⁵

..

Kräftekategorien der Streitkräfte

Rozdělení sil na podpůrné (147 500), útočné (35 000) a stabilizační (70 000)¹⁴⁶

3.5.4 Dílčí složky a organizační schéma Bundeswehru

Německá armáda se organizačně dělí vedle již zmíněných skupin cílového nasazení ještě klasicky na jednotlivé složky a podsložky dle své funkce. Kromě pozemního vojska, letectva a námořnictva se jedná o sanitní služby, sekci zbrojení,

¹⁴⁵ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, 10.8. 2004, Berlin, s. 27, taktéž Weißbuch, s. 96, 97 nebo: www.bundeswehr.de (15.5.2007).

¹⁴⁶ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr, 25. 10. 2006, Berlin, s. 96.

správy a především centrální organizaci s názvem *Streitkräftebasis* (dále pouze SKB). Jakkoliv tyto organizační celky taktéž úzce souvisí s transformací Bundeswehru, nevycházejí z ní, ale existují byť v trochu jiné podobě již dřív. Není intencí, ani v možnostech této práce se těmito složkami jednotlivě zabývat, ačkoliv všechny prodělávají v rámci transformace široké koncepční změny a jejich vývoj za poslední roky je zajímavý. Jednalo by se především o deskriptivní výčet struktury, síly a výzbroje jednotlivých složek, jehož se chci vyvarovat. Jednu složku bych ale přeci jen rád zmínil a tou je pro transformaci Bundeswehru důležitá Základna ozbrojených sil, *Streitkräftebasis*.

3.5.5 Streitkräftebasis (základna / základ ozbrojených sil)

Streitkräftebasis (SKB, základna ozbrojených sil) byla zřízena v rámci reformy v roce 2000 za ministra obrany Rudolfa Scharpinga. Tato organizace přetrvává i za reformy Petera Strucka, neboť odpovídá jeho koncepci, centralizuje společné potřeby a činnosti jednotlivých armádních složek. Služby, které si doposud jednotlivé složky armády musely zajišťovat samy přechází nyní na tuto organizaci, která se tak stává jakýmsi třetím sektorem (v ekonomickém smyslu), tedy poskytovatelem služeb pro ostatní síly Bundeswehru. Tato organizace sdružila na všech možných postech nejrozmanitější šarže z pozemního vojska, letectva i námořnictva. Tomu odpovídá i široké pole působnosti a paleta kompetencí, které tato organizace má. Jednotlivé složky armády nesly z počátku s nelibostí a se skepsí to, že musely část svého personálu „odevzdat“ nově vzniklé instituci.¹⁴⁷ Ale zdá se, že tento krok se nakonec osvědčil.

SKB poskytuje všem složkám armády, jak doma tak i v zahraničních misích veškerý myslitelný servis: zásobování náhradními díly, municí, jídlem, poštou, zajištění satelitní komunikace, koordinace civilních a vojenských složek, kulturní a vzdělávací

¹⁴⁷ Hans Jürgen Leersch: „Ohne Wehrpflichtige müsste man schlechter qualifiziertes Personal teuer einkaufen“ Interview s inspektorem SKB Oberleutnantem Hansem-Heinrichem Dieterem. Die Welt 24.5.2004, http://www.welt.de/print-welt/article315630/Ohne_Wehrpflichtige_muesste_man_schlechter_qualifiziertes_Personal_teuer_einkaufen.html, stav: 3.5.2007.

akce, vojenské zpravodajství, výcvik, provoz cvičišť atd.¹⁴⁸. SKB je považována za motor harmonizace, standardizace a transformace Bundeswehru.

Příslušníci SKB jsou tak pevnou součástí všech zahraničních misí Bundeswehru a po pozemním vojsku mají v těchto misích největší zastoupení. Celkově tvoří personál SKB 55 000 vojáků a 22 000 civilních spolupracovníků. Součástí SKB je i Centrum pro transformaci, což je „Think tank“ Bundeswehru vypracovávající studie a analýzy k vývoji Bundeswehru.

3.6 Modernizace

Klíčovou roli pro plnění hlavní úlohy současného Bundeswehru, tj. pro nasazení, hraje samozřejmě materiál (výstroj, výzbroj a technika obecně). Vzhledem ke zcela nové koncepci Bundeswehru snad ani není použití pojmu modernizace úplně vhodné, neboť dosavadní paleta vojenské techniky Bundeswehru nebyla v souvislosti s transformací Bundeswehru a novým charakterem jeho poslání pouze zmodernizována, nýbrž celkově důkladně přehodnocena. Ministr obrany Peter Struck a generální inspektor Bundeswehru generál Wolfgang Schneiderhan oznámili první detaily o změnách a inovacích ve výzbroji souvisejících s transformací Bundeswehru na tiskové konferenci v Berlíně 30. března 2004. „*Obstaráme to, co nový Bundeswehr potřebuje a odstraníme to, co již neodpovídá novému profilu požadavků a celkovému konceptu ozbrojených sil.*“¹⁴⁹ Koncentrace na pravděpodobné úkoly znamená, že

¹⁴⁸ Paleta funkcí SKB zahrnuje podporu nasazení Bundeswehru v zahraničí a zajišťování strategické a operativní mobility jednotek, SKB dále přispívá k zajištění národních vůdčích schopností a podporuje ministerstvo obrany jako instance vykonávající jeho nařízení doma i v zahraničí, podporuje všechny oblasti ozbrojených cíl i vojenské správy v míru, krizi i ve válce formou centrálních servisních (služby) a koordinačních úkolů, zajišťuje velitelskou podporu poskytováním integrovaného komplexu komunikačních a datových sítí doma a jejich export do oblastí nasazení, jakožto centrální poskytovatel služeb zajišťuje zásobování jednotek doma i v zahraničí, provádí strategickou výzvědnou službu a rozvědku a podporuje vlastní jednotky formou elektronického boje. V rámci vojensko civilní spolupráce přispívá k vyrovnání zájmů mezi vojenskou a civilní sférou, zajišťuje funkci vojenské policie jak doma tak v zahraničních misích, provádí výcvik jak pro vlastní potřeby, tak centrální výcvik, podporuje ozbrojené síly a vojenskou správu výzkumem a vzděláváním v oblasti společných vojenských úkolů. Spolupůsobí na vojenskopolitickém zájmovém zastoupení při OSN, NATO, Západoevropské unii, Evropské Unii, OBSE, stejně tak i na bilaterální a multilaterální úrovni. Zdroj: www.streitkräftebasis.de.

¹⁴⁹ Peter Struck: „*Wir beschaffen das, was die neue Bundeswehr braucht und streichen Vorhaben, die dem neuen Anforderungsprofil und dem streitkräftegemeinsamen Ansatz nicht mehr entsprechen*“ Rede

systemy, které byly doposud ve velkém počtu připraveny pro obranu teritoria, nebudou nadále zachovávány. Počet starších a pro obranu teritoria optimalizovaných zbraňových systémů bude snížen a stejně tak budou zrušeny investice na jejich další provoz. Tímto ušetřené náklady budou použity na investice.¹⁵⁰ Bundeswehr tak například nakoupí 3800 obrněných vozidel (GTK, Mungo, Duro, Dingo 2, Wiesel 2) a naopak odstoupí od koupě asi 10 000 neobrněných vozidel.¹⁵¹

Tento nový model zbrojení znamená odklon od dosavadního klasického systému modernizace, tj. že „po tanku A přijde modernější tank B, po fregatě A větší fregata B a po stíhacím letounu A přijde rychlejší stíhací letoun B“¹⁵². Investice do veškerých dílčích schopností Bundeswehru není vzhledem k bezpečnostně politické situaci nutná a finančně ani možná. Prioritu mají opatření vedoucí ke snížení rizik ohrožení života a zdraví všech příslušníků armády, ochrana nasazeného personálu. Vojíci mají být schopni důraznějšího prosazení se na bojišti, delšího přežití na bitevním poli. Bundeswehr má zlepšit své schopnosti strategického transportu, zpravodajských služeb, spolupráce a kompatibility se spojenci, velení, moderní komunikace atd.

Leitmotivem celé modernizace je samozřejmě schopnost rychlé a účinné reakce na mezinárodní bezpečnostní výzvy a rizika a to jak samostatně, tak v koordinaci se spojenci v rámci jednotek rychlé reakce Evropské unie i v rámci jednotek NATO (viz. kapitoly 1.3.1 a 1.3.2). V tomto duchu se nese samozřejmě i modernizace a výběr nového materiálu. Ten má Bundeswehru zajistit právě tyto kvality: rychlost, daleký dosah, výdrž, efektivitu, interoperabilitu a minimální vlastní ztráty.

auf der Pressekonferenz. Pressekonferenz des Bundesministers der Verteidigung, Dr. Peter Struck, am 30. März 2004 in Berlin.
http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLt4w3DQoBSYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUAZ5TZtg!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVF/LzZfOV81UIQ!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X9MU777MMISDE%2Fcontent.jsp stav: 12.5.2007.

¹⁵⁰ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr, Berlin, 10.8. 2004, s. 44.

¹⁵¹ "Wir beschaffen das, was die neue Bundeswehr braucht"

Der Bundesverteidigungsminister zur Weiterentwicklung der Bundeswehr. Übersicht über die wichtigsten Waffensysteme. AG Friedensforschung an der Uni Kassel. <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Bundeswehr/waffen.html>, stav: 6.5. 2007.

¹⁵² Brigitta Voigt: Die Truppe wird komplett neu ausgerichtet. In: das Parlament 12 – 13/ 2004. <http://www.das-parlament.de/2004/12-13/ThemaderWoche/001.html>

Nechci se dále věnovat technickým detailům výzbroje Bundeswehru, jejich popis není cílem mé práce, ani není v mé kompetenci, přesto považují za dobré si alespoň některé hlavní projekty přiblížit. Tyto nové komunikační, transportní a zbraňové systémy jsou dobrou ilustrací nového směřování Bundeswehru. Pro jedny jsou racionální, smysluplnou a mnohonásobně návratnou investicí zvyšující kredit a schopnosti Německa v mezinárodních operacích k nastolení, či zachování míru, humanitárních akcích atd. Pro kritiky německé bezpečnostní a zahraniční politiky jsou jasným výrazem její militarizace.

Tato podkapitola má ukázat několik příkladů nové výzbroje včetně jejich základního popisu a posloužit tak pro zhodnocení do jaké míry je tato výzbroj přes glorifikující proklamace německého ministerstva obrany a odsuzující reakce německých levicových až extrémně levicových kruhů adekvátní reakcí na nové priority Německa. Jedná se ve skutečnosti opravdu o reflexi změněných bezpečnostních podmínek, nebo jsou „nové“ zbrojní projekty výsledkem setrvačnosti německého plánování, vycházející přes veškeré proklamace stále ještě ze staré koncepce německých obranných sil? Na tyto otázky se pak chci pokusit odpovědět v další kapitole věnující se sporným otázkám transformace.

3.6.1 Satelitní technologie

Závislost na americké satelitní a radarové technice za války v Jugoslávii byla jedním z motivů vedoucích Německo k vývoji vlastních špionážních satelitů. Německo investovalo do tohoto projektu cca 733 milionů Euro¹⁵³ a stává se tak po USA a Rusku třetí zemí, která využívá vesmír pro vojenské špionážní účely. Satelity SAR Lupe, německé firmy OHB (Orbitale Hochtechnologien Bremen) fungují i na bázi radaru, tj. nezávisle na počasí a denní či noční době. Jejich rozlišení je na vysoké úrovni, srovnatelné s americkými technologiemi. Systém je schopen rozlišit předměty již od velikosti půl metru. Do 36 hodin je schopný snímat jakékoliv místo na planetě.

¹⁵³ Zdroj: Bundesministerium der Verteidigung: Bundeswehrplan 2007, Berlin 31.3. 2006. S. 33 . Často se lze setkat i s nižší částkou (370 milionů €) například: Sascha Lange: Der erste SAR-Lupe Satellit im All. In: Strategie und Technik 2/2007, s.14 – 16, <http://www.soldat-und-technik.de/02-07/sar.pdf>.

První z plánovaných pěti satelitů byl vynesena na oběžnou dráhu ruskou raketou v prosinci 2006. Do roku 2008 by měly být na oběžnou dráhu vyslány zbylé čtyři satelity. Služeb satelitů bude moci využívat i Francie, která pak bude v budoucnu na oplátku Německu poskytovat vysoce kvalitní snímky ze svých družic Hélios II, fungujících na bázi optického a infračerveného snímání.¹⁵⁴ Kritici z řad německých mírových hnutí kritizují vládu, že tímto projektem porušila rezoluci OSN zakazující využívání vesmíru pro vojenské účely a že tento krok povede k další vlně zbrojení a k vývoji proti-satelitních zbraňových systémů.¹⁵⁵

3.6.2 Letectvo

Na letectvu se nový charakter nasazení Bundeswehru a závazky vůči partnerům EU a NATO zřetelně projeví navýšením kapacit leteckého transportu. Jedná se o nákup strategických dopravních letadel Airbus A 400M. Původní objednávku ministra obrany Scharpinga, 73 kusů, snížil jeho následovník Peter Struck na 60 strojů, přesto však obdrží Bundeswehr z celkové zakázky všech evropských partnerů (180 letadel) největší kontingent.¹⁵⁶ První stroje má Německo dostat v roce 2010. Oproti dosavadnímu transportnímu letadlu Bundeswehru, C160 Transall z šedesátých let, disponuje Airbus dvakrát větší nosností (max. 32 tun) dvojnásobnou rychlostí, několikanásobně delším doletem¹⁵⁷ Deset letadel bude navíc vybaveno

¹⁵⁴ Sascha Lange: Der erste SAR-Lupe Satellit im All.; Strategie und Technik 2/2007 S.14 – 16. <http://www.soldat-und-technik.de/02-07/sar.pdf>, stav: 17.5. 2007. Dále také například: Deutschlands erster Aufklärungssatellit, Die Welt, 20.12. 2006. http://www.welt.de/print-welt/article703766/Deutschlands_erster_Aufklaerungssatellit.html, stav 7.5.2005, nebo: Michael Rother: Ganz weit oben, Y. online, Magazin der Bundeswehr, http://www.y-punkt.de/portal/a/bwde/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKL94s393EHSZnFO8YbuvnpR8LEglJS9b31ft3yc1P1A_QLciPKHR0VFQG9Pplk/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfTl83Uk0!?yw_contentURL=%2F01DB131000000001%2FW272VCJ4440INFODE%2Fcontent.jsp, stav: 17.5.2005.

¹⁵⁵ Mit SAR-Lupe in neue Dimensionen. Deutschland und die EU beteiligen sich an der Militarisierung des Weltraums. AG Friedensforschung an der Uni Kassel. <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Waffen/sar-lupe2.html>. Stav. 6.7.2007.

¹⁵⁶ Lühr Henken: Deutsche Militarisierung 2004 – 2010. Vortrag im Rahmen der Veranstaltungsreihe „Das Begräbnis oder, DIE HIMMLISCHEN VIER“. DGB- Haus, 8.11. 2004, taktéž www.bundeswehr.de – via Streitkräfte - Luftwaffe
Německo obdrží 60 strojů, Francie 50, Španělsko 27, Velká Británie 25, Turecko 10 a Belgie společně s Lucemburskem 8.

¹⁵⁷ 9520 km prázdné letadlo, 7250 km při nákladu 20 tun, Transall pouze 1200 km s 12 tunami nákladu.

zařizováním pro tankování ve vzduchu, což umožní rychlé nasazení Bundeswehru skutečně kdekoli na světě.¹⁵⁸

Nejdražším projektem Bundeswehru je nákup 180 nových stíhacích letounů Eurofighter. Jedná se o spolupráci Německa, Velké Británie, Itálie a Španělska. Nové stíhačky mají nahradit již přesluhující Phantomy (z doby Vietnamské války) a i velkou část bojových letadel Tornado. Celková cena projektu je vyčíslena na 13,6 miliardy Euro, jedno letadlo vyjde na cca. 60 milionů Euro. Prvních 44 letadel bylo Německu dodáno v minulém roce, zbylé letouny budou následovat ve dvou etapách do roku 2010 a 2015.¹⁵⁹

Pravděpodobně druhým nejdražším projektem bude projekt protivzdušné obrany MEADS (*Medium Extended Air Defense Systems*). Jedná se o společný projekt Německa, Itálie a USA, zajišťující protivzdušnou obranu proti nepřátelským letadlům, vrtulníkům, raketám i balistickým střelám odpáleným ze vzdálenosti maximálně 1000 kilometrů. Projekt má hodně kritiků, kteří mu vytýkají jeho nákladnost¹⁶⁰ a také to, že se jedná o projekt s určením hlavně pro zahraniční nasazení Bundeswehru (což vláda nezpochybňuje). V okruhu 1000 km od Německa se nenachází žádná země, která by na něj balistickou raketu mohla vyslat. Proti raketám odpáleným z delší vzdálenosti vzhledem k jiné trajektorii letu systém nefunguje. Dolet samotné střely je 30 km. V budoucnu by měl systém nahradit rakety Patriot. Reálné nasazení systému lze očekávat nejdříve v roce 2012.

V souvislosti s budováním taktického protiraketového stojí za zmínku německý vztah k protiraketové obraně zaměřené na balistické rakety dlouhého doletu. Německá vláda, ačkoliv není ve svém stanovisku zcela jednotná, v současné době podporuje myšlenku vybudování takového systému. To se odráží i v postoji Německa k plánované

¹⁵⁸ Letadla umožňují jak přepravu materiálu, tak vojáků (116 vojáků s výstrojí/ letadlo), těžké techniky – bojových vrtulníků Tiger, transportních vrtulníků NH-90, tanku PUMA, nebo obrněných transporterů GTK.

¹⁵⁹ www.bundeswehr.de.

¹⁶⁰ 816 milionů € bude stát pouze vývoj, cena pořízení 12-ti odpalovacích zařízení zůstává doposud neznámá, ministerstvo obrany částku odhaduje na 2,85 miliardy ale experti i spolkový účetní dvůr vyčíslují částku dvoj až trojnásobně vyšší, <http://www.gruene-bundestag.de/cms/internationales/dok/63/63756.htm>.

instalaci amerických radarů v Česku, se kterou Německo v zásadě souhlasí, byť jednoznačně preferuje takové řešení, které by bylo vypracováno v rámci NATO.¹⁶¹

3.6.3 Námořnictvo

Německé námořnictvo disponuje nově třemi moderními fregatami F 124 třídy Sachsen (první dvě dodány v roce 2004, poslední v roce 2006). S cenou cca 700 milionů Euro za kus představují tyto fregaty nejdražší zbraně Bundeswehru všech dob.¹⁶² Coby vedoucí loď má fregata za úkol zajišťovat protiletčkovou obranu celému námořnímu svazu, který se skládá z ponorek, korvet, minolovek a nákladních lodí. Každá fregata je schopna sledovat 250 vzdušných cílů v okruhu 400 km. V současné době sice platí za nejmodernější fregatu na světě, ale pro současnou koncepci Bundeswehru není úplně ideální. Proto Bundeswehr pracuje na vývoji a nákupu dalších fregat, označení F 125, které by lépe odpovídaly charakteru nasazení Bundeswehru.

F 125 je zcela nový koncept fregaty, není tudíž považován za nástupce třídy F 124, či jiných lodí. Při vývoji nové fregaty byly důrazy kladeny na její delší možné nasazení v misi. Dosavadní systém střídání celých posádek formou návratu do přístavu vždy cca. po půl roce je zastaralý, drahý a neefektivní (Loď i posádka stráví zbytečné dny a týdny na moři pouze cestou tam a zase zpět). Nová fregata má být schopna působit v oblasti nasazení až dva roky nonstop, střídání posádek se bude provádět na místě, ne tedy návratem lodí do domovského přístavu (tento nový systém je u vyspělých armád například námořnictva USA běžný, pro Německo ale představuje novum).

Počet příslušníků posádky byl díky automatizaci snížen na 100. Úspora místa může být využita například pro evakuační akce, nebo přepravu speciálních jednotek. Pro ty budou na každé lodi vyčleněny ubikace s kapacitou 50 míst, včetně vlastních

¹⁶¹ Jan Ryjáček: Německo a protiraketová obrana. http://www.natoaktual.cz/nemecko-a-protiraketova-obrana-dm0-/na_analyzy.asp?c=A070514_104515_na_analyzy_m02, stav 18.5.2007.

¹⁶² Pro srovnání: Největší a nejdražší luxusní loď světa Queen Mary 2 nestála o moc víc (785 mil €). In: Lühr Henken: Deutsche Militarisierung 2004 – 2010. Vortrag im Rahmen der Veranstaltungsreihe „Das Begräbnis oder, DIE HIMMLISCHEN VIER“. DGB- Haus, 8.11. 2004.

plánovacích a velících sálů, dále prostory pro přepravu techniky a materiálu, závěsy pro rychlé výsadkové čluny komand.¹⁶³

I výzbroj je uzpůsobena novému charakteru nasazení Bundeswehru a novým bezpečnostním rizikům. Fregaty disponují velkou palebnou silou na podporu pozemních jednotek. Proti asymetrickým hrozbám (těžce předvídatelným teroristickým útokům) chrání loď automatické palebné systémy, schopny rychle reagovat a zneškodnit i cíl vzdálený několik málo metrů od lodi.¹⁶⁴

Nově bude mít německá armáda ve výzbroji také korvety, které jsou rovněž odpovědí na zahraniční angažmá Bundeswehru. Pět korvet K 130 třídy Braunschweig má být spuštěno na vodu letos a v příštím roce (jedna již byla spuštěna). Jejich funkcí jsou operace v cizích pobřežních vodách, průzkum a podpora pozemních jednotek. Za tím účelem jsou vybaveny i takovými zbraňovými systémy a střelami (RBS 15-Mk3), které jsou schopny vystřelit 200 kilogramovou bojovou hlavici a zničit pozemní, nebo námořní cíl na vzdálenost 200 km (časem dokonce dvojnásobek).¹⁶⁵ Mezi další velké realizované projekty patří čtyři nové ponorky U 212 vybavené moderními torpédy Seehecht¹⁶⁶

3.6.4 Pozemní jednotky (das Heer)

Největší investicí u pozemních jednotek je vývoj a nákup 80 bojových high-tech vrtulníků Tiger. Ty jsou považovány za nejmodernější bojové vrtulníky současnosti a po přerušení amerického projektu Apache nemají prakticky žádného přímého konkurenta.¹⁶⁷

Další prostředky byly investovány na nákup lépe chráněných transportních prostředků pro pozemní jednotky (Dingo, Duro3) a vozidla speciálních jednotek (Mungo).

¹⁶³ Taktéž lze použít dva vrtulníky MH 90, kterými každá fregata disponuje.

¹⁶⁴ Dieter Stockfisch: Fregatte Klasse 125, Innovative konzeption, Strategie und Technik 11/2005, s.61-62.

¹⁶⁵ Lühr Henken: Deutsche Militarisierung 2004 – 2010, Vortrag im Rahmen der Veranstaltungsreihe „Das Begräbnis oder, DIE HIMMLISCHEN VIER“, DGB- Haus, 8.11. 2004.

¹⁶⁶ Tato torpéda jsou schopna ničit jak ponorky tak lodě na vzdálenost 50 km, rychlost torpéda 90 km/h.

¹⁶⁷ Bundesamt für Wehrtechnik und Beschaffung.

<http://www.bwb.org/01DB022000000001/CurrentBaseLink/W26FZBSX887INFODE>. stav: 8.5. 2007.

Zkušenosti z Afghánistánu ukázaly, že Bundeswehr takové transportní prostředky pro zahraniční mise nutně potřebuje, neboť lehká nepancéřovaná vozidla se již příliš často stávala terčem útoků jednotek Talibanu.

Důraznou podporu jednotkám v zahraničí má poskytnout nový tank Puma, který je zároveň schopen přepravovat šestičlenné vojenské komando. Při vývoji tohoto tanku, bylo kromě vysokého stupně ochrany posádky proti minám a běžným ručním protitankovým zbraním rozhodujícím kritériem schopnost letecké přepravy v Airbusu A 400.¹⁶⁸ Za účelem průzkumu v misích byl dále vyvinut lehký obrněný vůz Fennek.

Tolik ve stručnosti k novému vybavení Bundeswehru, tento výčet měl posloužit pouze jako přehled provedených a chystaných modernizačních změn a v následující kapitole bych chtěl tyto plány podrobit kritice, tj. pokusit se zhodnotit do jaké míry jsou tyto a další systémy skutečně zkvalitněním a rozšířením možností německé armády v zahraničních misích.

¹⁶⁸ Základní varianta proto váží 31,5 tuny což se akorát vejde do maximální nosnosti Airbusu. Jeho předchůdce, 30 let starý tank Marder. tyto nové požadavky nesplňoval.

IV. Kontinuita či změna. Sporné otázky transformace

Nyní se podrobněji zaměříme na vybraná témata provázející transformaci, která jsou předmětem společenské a politické debaty. Právě tato témata mohou posloužit jako ilustrace kontinuity, či změny německé strategické kultury a lze předpokládat, že v budoucnu ještě doznají zásadních změn.

4.1 Branná povinnost

Branná povinnost je pro Německo specifickým tématem a ve srovnání s armádami ostatních evropských zemí hraje v německé armádě a společnosti mnohem důležitější roli. Branná povinnost je pevnou součástí Bundeswehru již od jeho založení¹⁶⁹ a stává se jedním z pilířů německé armády. Povinná vojenská služba zajišťuje provázanost armády se společností, je jí přikládán velký význam coby demokratizační element a faktor zabraňující izolaci armády od zbytku společnosti a vytvoření státu ve státě.¹⁷⁰

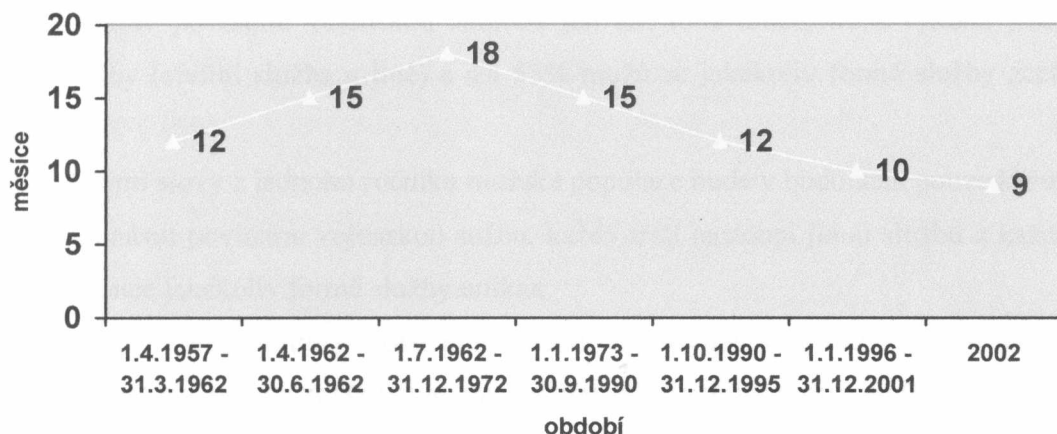
Po válce je povinná vojenská služba od počátku součástí koncepce budování německé armády, s jejím zavedením se počítalo již v roce 1950 při diskusích o německém obranném příspěvku. Její délka z původních 12 měsíců v roce 1955 narůstá až na 18 měsíců v letech 1962 až 1972 a od té doby klesá až na současných 9 měsíců.¹⁷¹ Proměny délky povinné vojenské služby ilustruje následující graf.

¹⁶⁹ Bundeswehr založen v roce 1955, první branci nastupují povinnou vojenskou službu v roce 1957.

¹⁷⁰ Ne vždy tomu ale tak bylo. Povinná vojenská služba má na německém území tradici již z doby Pruska, kdy jeho vojenští reformátoři, jakými byli Bernard von Scharnhorst, Gneisenau a Boyen, označili obranu vlasti za povinnost každého občana. V průběhu 19. století slouží vojenská služba stále více militarizaci širokých vrstev německého obyvatelstva. Tomuto účelu slouží obzvlášť kariéra důstojníka v záloze (Reserveoffizier), symbol společenské prestiže. Po první světové válce je Německu Versailleskou mírovou smlouvou všeobecná branná povinnost zakázána. Jedním z nežádoucích následků pak je izolace armády od občanské společnosti a nevýrazný postoj armádních struktur k demokratickému systému. Povinná vojenská služba je znovu zavedena v roce 1935, čímž je porušena Versailleská mírová smlouva a Německo získává potenciál pro pozdější vedení expanzivní války. Zdroj: Frank Bötzel: Die Wehrpflicht spielt bis heute eine wichtige Rolle in der Bundeswehr, http://www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MrYE_SYGYpp6m-pEQBlzM0M0PIgZS5-uRn5uqH5SSqu-tH6BfkBsaUe7oqAgAk7rk4w!!/delta/base64xml/L3dJdyEvd0ZNQUFzQUMvNEIVRS82X0FfMjNN, stav: 14.5.2007.

¹⁷¹ Tamtéž.

Vývoj délky povinné vojenské služby v SRN

Jelikož zahraniční nasazení vojáků povinné základní vojenské služby není při současném společenském klimatu v Německu, stejně tak jako v ostatních vyspělých demokratických zemích možné, počítá se s jejich využitím doma při podpůrných úkolech jako například ostraha objektů, pomoc při přírodních katastrofách atd. Přesto je jejich výcvik koncipován i na možné nasazení v zahraničních misích, neboť 20% vojáků v těchto operacích tvoří právě dobrovolně déle sloužící vojáci základní vojenské služby.

4.1.1 Spravedlnost branné povinnosti (*Wehrgerechtigkeit*) a diskuse o jejím zrušení

V rámci transformace Bundeswehru se s ohledem na jeho nové úkoly a druh nasazení, redukce vojáků nejvíce projevuje na počtu vojáků vykonávajících povinnou vojenskou službu, jejichž počet má do roku 2010 klesnout na cca 55 000. Z tohoto počtu má být 30 000 vojáků povinné základní vojenské služby a 25 000 dobrovolně déle sloužících vojáků. Na výkon povinné vojenské služby je tak každý rok povoláváno méně odvedených adeptů. Je zřejmé, že se snížením počtu povolovaných (*gemustert*) a

odvedených (*tauglich*) branců souvisí otázka spravedlnosti.¹⁷² Při současné síle jednoho ročníku cca 430 000 mužů a míst vyčleněných pro vojáky povinné vojenské služby, cca 60 000, projde povinnou vojenskou službou jen asi 13% mužů, 32% vykoná jinou formu služby (civilní služba a jiné) a asi 55% mužů se jakékoliv formě služby zcela vyhne.¹⁷³

Jinými slovy z jednoho ročníku mužské populace bude v budoucnu pouze každý osmý vykonávat povinnou vojenskou službu, každý třetí nastoupí jinou službu a každý druhý dokonce jakékoliv formě služby unikne.

Kapacity nedovolují povolat před odvodovou komisi více než 370 000 mužů, z čehož vyplývá, že cca 60 000 ani nenastoupí před odvodovou komisi, tudíž ani nemusí uvažovat o náhradní (civilní) službě. Dále existují, výjimky které jsou od rekrutace osvobozeny (*freigestellt*).¹⁷⁴

Další možností jak se vyhnout vojenské službě je její odmítnutí z vlastního přesvědčení (*Kriegsdienst verweigern*). Alternativu vojenské služby v tomto případě představuje civilní služba, u které je ale počet míst menší než poptávka, tudíž určité procento z těch co odmítli vojenskou službu opět končí bez jakékoliv služby.

Po zpřísnění zdravotních kritérií v roce 2004, podle kterých se posuzuje způsobilost rekrutů k vojenské službě, se počet neschopných vojenské služby ztrojnásobil ze 12% na 36%. Přesto i tak počet odvedených, způsobilých vojenské služby zůstává větší než je počet míst. Vojenskou službu nastoupí jen menší polovina ze schopných vojenské služby.

Devět měsíců strávených ve službě je samozřejmě znevýhodněním i pro kariérní život. Ti, co se službě vyhnou, mají roční náskok oproti svým vrstevníkům v hledání práce i vydělávání peněz. Pro tento poměr se vžila fráze „*Die einen dienen, die anderen*

¹⁷² To, že povolání pouze určitého procenta 18-ti letých mladíků je nespravedlivé, bylo a je oprávněně předmětem široké kritiky. Ministr obrany Jung proto rozhodl povolat pro roky 2006 a 2007 o 6 500 branců více. Ani tak ale nemůže být o spravedlnosti povinné vojenské služby řeč. Jedná se pouze o symbolické prázdné gesto, které nemá na spravedlivější rozložení vojenské služby na jeden ročník mužské populace podstatný vliv.

¹⁷³ Peter Tobiassen: „Jeder Zweite muss nicht mehr dienen“ Wehrgerechtigkeit 2005, Eine umfassende Auswertung aktueller statistischer Angaben des Bundesministeriums der Verteidigung, Zentralstelle für Recht und Schutz der Kriegsdienstverweigerer aus Gewissensgründen e. V., 11. 10. 2005, s.3,4.

¹⁷⁴ Jedná se o duchovní, otce, či ty kteří již čekají potomka, dále pak ty, jejichž dva sourozenci již nějakou formu služby vykonali. Tyto od povinné vojenské (i jakékoliv náhradní) služby osvobozené osoby tvoří vcelku zanedbatelné procento (například za rok 2001 je to v absolutních číslech 1224 mužů, jak dokládá graf).

ver-dienen“ jedni slouží, druzí vydělávají. Ve snaze napravit toto znevýhodnění se objevily snahy zatížit nějakou formou služby všechny, s ohledem na jejich zdravotní stav. Franz Josef Jung dokonce uvažoval o tom, zahrnout do povinné služby i dívky. Tento návrh byl však rychle smeten ze stolu neboť se nesetkal s pochopením ani v řadách vlastní strany.¹⁷⁵ Rekrutaci lépe ilustrují následující grafiky.

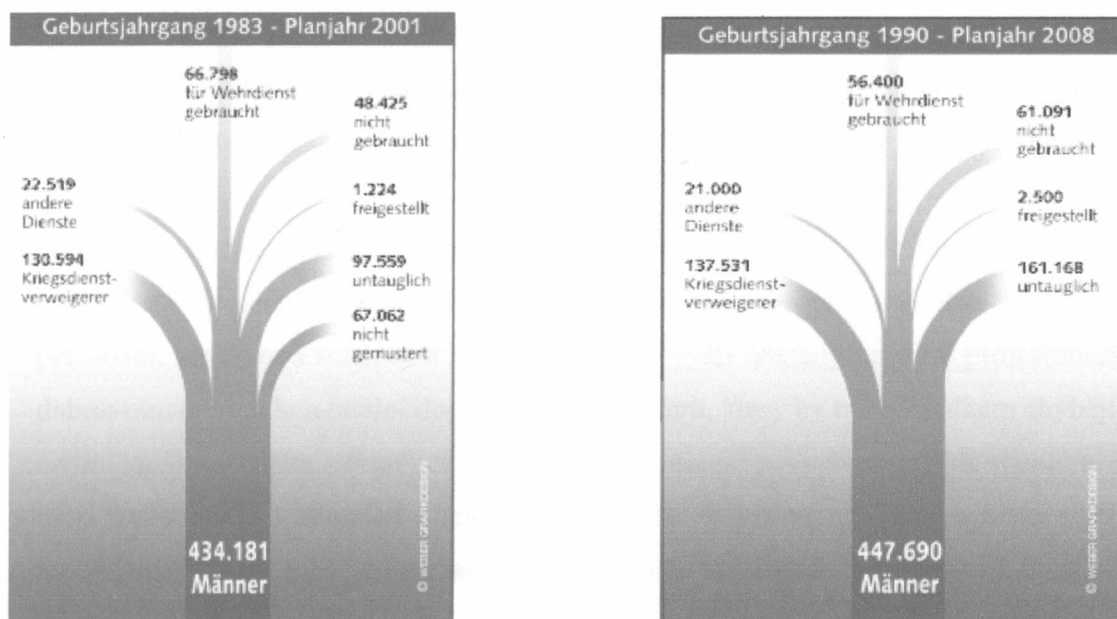

Schéma rekrutace mužské populace ročníku v roce 2001 a v roce 2008 (plán)¹⁷⁶

Přes veškeré proklamace a snahy německé vlády je jasné, že při současném poměru počtu mužů v ročníku a počtu míst povinné vojenské nebo náhradní služby, není možné zajistit spravedlivé rozložení zátěže na všechny. Nespravedlnost vojenské služby, společně se změněným posláním Bundeswehru jsou proto hlavními argumenty pro její zrušení.

¹⁷⁵ Mluvčí obranného výboru SPD, Reiner Arnold, označil tento nápad jako „naprosto mimo“ (völlig daneben). Stejně tak Zelení tento návrh striktně odmítli a označili jej jako zcestný.¹⁷⁵ Nástup na vojenskou či civilní službu, představující znevýhodnění vybraných jedinců v dalším kariéřním životě, za loterii, která není nadále ospravedlnitelná a jsou proto pro její zrušení: „Die nach wie vor steigende Wehrungerechtigkeit sorgt für ungleiche Lebens- und Berufschancen junger Männer, da es mittlerweile einem Lotteriespiel gleichkommt, ob man noch den Dienst bei der Bundeswehr beziehungsweise einen Ersatzdienst antreten muss.“ Bündniss 90 Die Grünen: Wehrpflicht abschaffen. Pressemitteilung 108/07, 31.3.2007, http://www.gruene.de/cms/default/dok/176/176891.wehrpflicht_abschaffen.htm.

¹⁷⁶ Peterobiassen: „Jeder Zweite muss nicht mehr dienen“ Wehrgerechtigkeit 2005. Eine umfassende Auswertung aktueller statistischer Angaben des Bundesministeriums der Verteidigung. Zentralstelle für Recht und Schutz der Kriegsdienstverweigerer aus Gewissensgründen e. V., 11. 10. 2005, S.4

Německo se problémem branné povinnosti začíná potýkat již i před soudy. Právě kvůli nespravedlnosti vojenské služby se na soud obrátili dva němečtí studenti, kteří dostali povolávací rozkaz již během svého studia. Oběma případy se postupně zabývalo několik německých soudů různých instancí a konečný verdikt lze čekat od Spolkového ústavního soudu v Karlsruhe.¹⁷⁷

Tyto soudní peripetie jsou krásným příkladem toho jak je v současné době téma spravedlnosti branné povinnosti problematické a palčivé. Je dost možné že rozsudek Spolkového ústavního soudu bude mít za následek další revizi koncepce německé armády, vedoucí když ne k odstranění, tak minimálně k zásadní změně charakteru rekrutace.

Argumenty zastánců branné povinnosti zůstávají stejné. Dle nich by mělo její zrušení dalekosáhlé dopady v mnoha oblastech: nedostatek kvalitního armádního personálu, omezenou schopnost nárůstu armády, vyšší náklady na čistě profesionální, dobrovolnou armádu a fatální dopad na sociální sféru, který by byl následkem chybějící civilní služby. Dalším z argumentů proti zrušení branné povinnosti je zpřetrhání vazeb mezi společností a armádou a demokratizační účinek, jež má povinná vojenská služba na obě dvě strany mít. Demokratizačnímu účinku je vzhledem k německé minulosti přikládána velká důležitost.

Všechny tyto argumenty nejsou zcela přesvědčivé a byly proto mnoha odborníky již v minulosti napadeny.¹⁷⁸ Odpůrci povinné vojenské služby považují tuto

¹⁷⁷ Velký rozruch vzbudil v roce 2004 a velký dopad ještě asi bude mít případ tehdy 21 letého studenta z Bonnu Chriatiana Pohlmana. Ten byl uznán způsobilým vojenské služby a povolán k jejímu nástupu právě když studoval třetím semestrem vysokou školu. Student ale odmítl vojenskou službu nastoupit s odůvodněním, že současný systém rekrutace porušuje proklamovanou spravedlnost vojenské služby (Wehrgerechtigkeit) a neslučuje se tedy s ústavou. Obrátil se tedy na správní soud v Kolíně, který sice rozhodl ve studentův prospěch, ale případem se zabýval Spolkový správní soud v Lipsku, který nabytí přesvědčení, že systém rekrutace není v rozporu s ústavou a vrátil případ kolínskému soudu. Ten se 15. března 2005 opětovně postavil za studenta Pohlmana a tak případ putuje před spolkový ústavní soud v Karlsruhe., Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu se očekává v roce 2008.

Podobný případ řešil v roce 2004 frankfurtský správní soud, na nějž se obrátil povoláný mladík, kterému by nástup do armády znemožnil studium ve Francii, na které získal stipendium. Mladík se odvolával právě na případ studenta z Bonnu. Frankfurtský soud ale rozhodl v mladíkův neprospěch. Zdroj: Urteil zur Wehrgerechtigkeit. Studium schützt nicht vor Einberufung. Spiegel online - 11. 7. 2004, URL: <http://www.spiegel.de/schulspiegel/abi/0,1518,307676,00.html>, stav: 29.4.07.

¹⁷⁸ Za kritiky této argumentace možno uvést například: IFSH Kommission „Europäische Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr“ an der Universität Hamburg.

formu armády za protiústavní a vzhledem k současnému charakteru poslání Bundeswehru za přežitou.¹⁷⁹

Význam civilní služby kritici tak často nezpochybňují, ale navrhují například její nahrazení roční dobrovolnou placenou službou mladých lidí obou pohlaví, přičemž spektrum možných činností by mělo být širší než doposud, představovat tak jakousi pomoc při volbě budoucího povolání.¹⁸⁰

4.1.2 Civilní služba

Zákon o odpírání vojenské služby z roku 2003 říká, že ti co z důvodů vlastního svědomí odmítají službu v armádě, budou dle tohoto zákona uznáni za „odmítače vojenské služby“ (*Kriegsdienstverweigerer*) a nemusí vojenskou službu nastoupit a namísto toho vykonají civilní službu mimo oblast Bundeswehru.¹⁸¹

Civilní služba byla alternativou k vojenské službě již od zavedení branné povinnosti v roce 1957. Její vnímání společností ale prodělalo v průběhu padesáti let radikální změnu. Až do roku 1967 zůstává počet těch, kteří odmítají vojenskou službu poměrně konstantní. Kolísá někde mezi třemi až pěti tisíci. Rok 1968 ale znamená

¹⁷⁹ Bývalý německý prezident Roman Herzog konstatuje již v roce 1995 při příležitosti 40-ti letého jubilea založení Bundeswehru: „*Branná povinnost je tak hluboký zásah do individuálních svobod mladého občana, že ji demokratický právní stát může vyžadovat pouze tehdy, pakliže to skutečně vyžaduje vnější bezpečnost státu. Není tedy žádným trvalým všeobecně platným principem, nýbrž je také závislá na momentální bezpečnostní situaci. Její zachování, přerušování, nebo zrušení, stejně tak jako její délka musí být bezpečnostně politicky zdůvodnitelná. ... Především obrana země a spojenců a ne účast na mezinárodních misích ospravedlňují zachování branné povinnosti.*“ Herzog Romad: Vierzig Jahre Bundeswehr – Bilanz und Perspektiven, Rede des Bundespräsidenten anlässlich der 35. Kommandeurtagung der Bundeswehr in München am 15. November 1995, in: Bundeswehr-Modell „200F“ Zwischenbericht der Kommission „Europäische Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr“ am ISFH, s. 2.

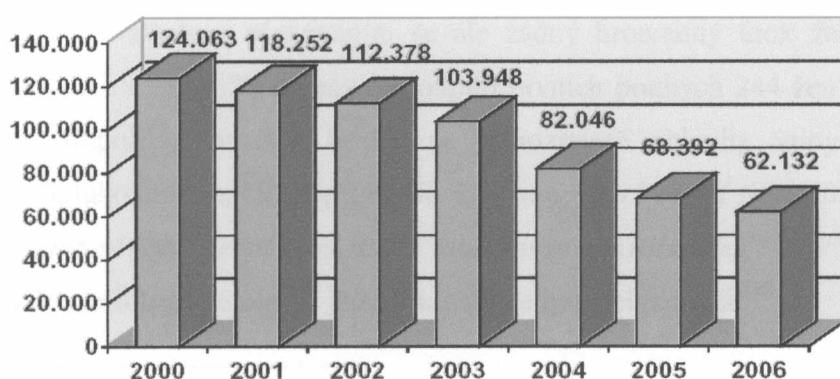
¹⁸⁰ Těm kteří by se rozhodli tuto službu vykonávat by byla doba služby započtena do vzdělání a pozitivně by se tak promítla do výše budoucího důchodu. Z dobrovolné služby by měly plynout i další výhody například zvyšování kvalifikace atd.

¹⁸¹ (1) *Wer aus Gewissensgründen unter Berufung auf das Grundrecht der Kriegsdienstverweigerung im Sinne des Artikels 4 Abs. 3 Satz 1 des Grundgesetzes den Kriegsdienst mit der Waffe verweigert, wird nach den Vorschriften dieses Gesetzes als Kriegsdienstverweigerin oder Kriegsdienstverweigerer anerkannt.*

(2) *Anerkannte Kriegsdienstverweigerer haben statt des Wehrdienstes Zivildienst außerhalb der Bundeswehr als Ersatzdienst nach Artikel 12a Abs. 2 des Grundgesetzes zu leisten.*

In: Gesetz über die Verweigerung des Kriegsdienstes mit der Waffe aus Gewissensgründen (Kriegsdienstverweigerungsgesetz- KDVG - vom 09. August 2003) (Bundesgesetzblatt I S.1593)

zlom, kdy se počet těch, co odmítají vojenskou službu zdvojnásobuje z necelých šesti tisíc (rok 1967) na téměř dvanáct tisíc.¹⁸² Od této doby jejich počet relativně konstantně stoupá až do poloviny let osmdesátých, kdy se jeho růst zrychluje. Německá společnost víceméně reaguje na celosvětový trend, kopíruje mírová hnutí konce let šedesátých a let osmdesátých. Z odpírání vojenské služby, coby původně okrajového jevu, se stává masový fenomén a civilní služba běžnou součástí životopisu mladého německého muže. Od roku 2000 do roku 2006 poklesl počet mužů vykonávajících civilní službu na polovinu jak dokládá následující graf. Tento pokles neznamena, že by méně branců odmítalo vojenskou službu. Je způsoben tím, že ne všichni ti, kteří z důvodu svědomí vojenskou službu odmítnou, nastoupí službu civilní. To samozřejmě zvyšuje počet těch, kteří se jakékoliv formě služby vyhnou.

Počet „civilkářů“ v letech 2000 až 2006¹⁸³

4.2 Ženy v Bundeswehru

Stejně tak jako branná povinnost bylo a je dalším hojně diskutovaným tématem nasazení žen v Bundeswehru. Cílem mé práce není a v daném rozsahu není ani možné vyčerpávajícím způsobem tyto diskuse popsat. Zpřístupnění všech kariérních oblastí v Bundeswehru ženám je jedním z nejvíce vnímaných procesů transformace. Přesto není možné s jistotou říci, zda otevření Bundeswehru pro ženy bylo skutečně úmyslem spolkové vlády v rámci plánování transformace, či zda se spíše nejedná o logické

¹⁸² Zahl der Anträge auf Anerkennung als Kriegsdienstverweigerer nach Kalenderjahren ab 1958, Bundesamt für den Zivildienst, <http://www.zivildienst.de/>.

¹⁸³ Jahresdurchschnittszahlen ZDL. . <http://www.zivildienst.de/>.

vyústění rozsudku Evropského soudního dvora z 11. ledna 2000 ve věci „Tanja Kreil proti Spolkové republice Německo“.¹⁸⁴ Dvůr tímto rozsudkem požadoval po Spolkové republice Německo větší zpřístupnění Bundeswehru ženám, nenařizoval ale úplné zpřístupnění všech oblastí armády ženám. Do jaké míry Bundeswehr ženám zpřístupnit, bylo ponecháno na rozhodnutí německé vlády. Po tomto rozsudku nezbylo německé vládě nic jiného, než se mu podřídit. Již v červnu téhož roku se tedy v Scharpingově koncepci¹⁸⁵ dalšího vývoje Bundeswehru počítá od roku 2001 s otevřením přístupu ženám do všech složek armády bez výjimky.

V říjnu 2000 Spolkový sněm odhlasoval potřebnou dvoutřetinovou většinou změnu 12. článku Ústavy. Ten po nynější změně pouze nařizuje, že ženy nesmí být povinny sloužit se zbraní v ruce.¹⁸⁶ Tato zdánlivě drobná změna znamená zásadní obrat. Ženy mohou na základě vlastního dobrovolného rozhodnutí sloužit v armádě.

Navzdory očekáváním se ale žádný hromadný útok žen na místa v armádě nekonal. V lednu 2001 tedy nastoupilo prvních pouhých 244 žen do armády. Spolu se zpřístupněním armády ženám se samozřejmě objevily vtipy a předsudky. Jistý podplukovník například prohlásil, že „*ženy, které chtějí jít do Bundeswehru, mají být klidně přijaty, neboť jsou doma také pouze znásilňovány.*“¹⁸⁷ Podobné výroky dávají tušit, že integrace žen do jednotek nebude bezproblémová.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Tanja Kreil se v roce 1996 coby vyučená elektrikářka ucházela o službu v armádě, v oblasti údržby zbraní. Ačkoliv splňovala ideálně všechny profesní předpoklady, nebyla přijata. Zdůvodnění bylo prosté. Článek 12a, odstavec 4 Ústavy Spolkové republiky Německo zakazuje ženám službu se zbraní.¹⁸⁴ Tanja Kreil se cítila diskriminována a podala proto žalobu u správního soudu v Hannoveru. Její argumentace se opírala o směrnici Evropského společenství z roku 1976. Ta nařizuje zajištění rovnocenného zacházení s muži a ženami při ucházení se o zaměstnání. Soud v Hannoveru si byl vědom závažnosti případu a požádal v roce 1998 Evropský soudní dvůr o vyložení zmíněné směrnice. Smějí být národní práva která pojednávají suverenitu státu takto snadno zrušena? Evropský soudní dvůr došel 11. ledna 2000 k závěru že ano, že směrnice EU je nutné aplikovat také na německé ozbrojené síly.

¹⁸⁵ Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert – Eckpfeiler für eine Erneuerung der Bundeswehr von Grund auf, Berlin, Bonn, 2000, článek 46.

¹⁸⁶ „*Sie dürfen auf keinen Fall zum Dienst mit der Waffe verpflichtet werden.*“

¹⁸⁷ „*Die Frauen die zur Bundeswehr gehen wollen, soll man ruhig lassen, da sie zu Hause auch nur vergewaltigt werden*“ in: Michael Münch Zwischen Machos und Quote: die emanzipierte Aenee, das Parlament 21, 23.5. 2005. <http://www.bundestag.de/dasparlament/2005/21/Thema/008.html>

¹⁸⁸ Sociologické průzkumy ukázaly, že dvě třetiny dotázaných vojáků očekávají, že začlenění žen do jednotek vyvolá problémy v každodenním vojenském životě. Zároveň si ale 75% respondentů dokázalo ženy u své jednotky dobře představit, pakliže pro ně nebudou platit žádné zvláštní podmínky.¹⁸⁸ Přes počáteční nízká čísla má počet žen v armádě stoupající tendenci. Jejich dostatečný podíl má nadále zajišťovat zákon z roku 2005, který stanovuje podíl žen na 15% u normálních jednotek a dokonce 50% u sanitárních jednotek. To povede v příštích letech ke zvýhodňování uchazeček a německá armáda by se tak měla podílem žen přiblížit armádě USA. Zdroj: Michael Münch: Zwischen Machos und Quote: die

Koncem roku 2006 sloužilo v německé armádě 13 600 žen, z toho 1460 na důstojnických postech. Podíl žen u ozbrojených složek tedy dosáhl sedmi procent, podíl žen u sanitární služby třiceti procent.¹⁸⁹

Čistě formálně a právně se zdá být téma žen v Bundeswehru uzavřeno. Sociální integrace je ale jinou kapitolou. I nadále lze počítat s problémy. Armáda se jím snaží čelit různými vzdělávacími programy s genderovou tematikou.¹⁹⁰ Stanovisko veřejnosti na působení žen v armádě je po šesti letech pozitivní.

4.3. Zhodnocení modernizace materiálu.

Při sledování hlavních současných zbrojních programů, plánů a jejich charakteristiky (viz kapitola 3.6) je snadné nabýt dojmu, že Bundeswehr se stává silnou, schopnou armádou, plně připravenou na kvalitní sebevědomé působení v zahraničních misích a jeho zbrojní program může vypadat jako šitý na míru tomuto poslání. Není tomu ale tak docela. Některé z těchto ambiciózních a nákladných programů byly naplánovány a rozjety již před reformou Bundeswehru a jakkoliv jsou vládními a armádními kruhy opěvovány, při těsném rozpočtu na obranu se stávají spíše přítěží.

Bundeswehr při stávajících stoupajících výdajích trpí nadále nedostatkem financí, zahraniční nasazení stojí resort nemalé částky, údržba starého vybavení se prodražuje a peněz se nadále nedostává v mnoho dílčích oblastech, které jsou neméně důležité jako velké, dobře viditelné projekty a jsou významné pro zvýšení bezpečnosti vojáků v zahraničních misích.

emanzipierte Arnee, Das Parlament 21/ 23.5. 2005,
<http://www.bundestag.de/dasparlament/2005/21/Thema/008.html>.

¹⁸⁹ <http://www.bundeswehr.de>. Via: Grundlagen – Frauen in der Bundeswehr – Fakten und Zahlen.

Stav 11/2006. V únoru 2007 počet žen u Bundeswehru 13 870.

¹⁹⁰ Tak byl například od března do listopadu 2003 pořádán na posádkových školách víkendový seminář s názvem „Partnerschaftlich handeln“, který byl součástí programu „Gender-Mainstreaming-Ansatz“. Projekt měl za cíl zlepšit spolupráci mezi pohlavími a odstranit případné konflikty na pracovišti. Také na fotkách v armádních brožurách ženy stále častěji figurují a armáda od roku 2001 pořádá každoročně dny pro ženy a dívky „Girl's day“, na které přišlo již půl milionu návštěvnic. Zdroj: Girls' Day - Mädchen wollten es wissen 27.04.2007 zdroj: <http://www.bundeswehr.de>.

Z hlediska skutečného využití a potřeby se tedy dají některé výše uvedené projekty zpochybnit. Vzhledem k charakteru a náročnosti velkých projektů je jasné, že uplynou dlouhé roky od rozhodnutí o realizaci a samotným nákupem. Přesně tak je tomu v případě letadel Eurofighter a vrtulníků Tiger, k jejichž vývoji a nákupu se vláda zavázala již v osmdesátých letech za naprosto odlišných bezpečnostních podmínek a priorit. Vysoké pokuty za odstoupení od smlouvy či její pozměnění způsobují to, že rychlé vystoupení z projektu by vyšlo draž než jeho dokončení.¹⁹¹

Sto osmdesát stíhacích letounů Eurofighter je při současné koncepci a finančních možnostech Bundeswehru dost vysoké číslo. Svízelně vypadá už teď výcvik pilotů. Vzhledem ke zvýšení cen kerosinu, došlo v posledních letech k redukci výcvikových a tréninkových letových hodin. To má negativní dopad na počet nasaditelných leteckých posádek. Takto může být standardu, který NATO požaduje, sotva dosaženo.¹⁹²

Projekt nových ponorek také budí rozpaky uvážíme-li pravděpodobnosti jejich nasazení. U pěchoty je kritizovaných projektů celá řada, například protitankové systémy PARS 3. I kvůli těmto projektům se ve finále nedostává prostředků k samotným řadovým vojákům.

Celkově si vojenské kruhy (armáda i resort) stěžují na nedostatečné financování a chybějící prostředky pro investice. Ovšem nespokojenost s nedostatkem finančních prostředků je stará jako armáda sama. Klíč k problému je nutné hledat hlavně v použití peněz. Často armáda peníze nevydává na správné projekty a přes proklamace o transformaci a zbrojení v souladu s transformací, armáda nadále pumpuje peníze do projektů, které již neodpovídají novým potřebám. Nedostatek peněz kritizuje generální inspektor Wolfgang Schneiderhan, podle kterého je současnou nedostatečnou výší rozpočtu na obranu ohrožena i německá účast na zahraničních misích.

¹⁹¹ Peter Müller: Wehrplan 2008. Mangelwirtschaft gefährdet die Bundeswehr, Die Welt, 11.4.2007. http://www.welt.de/politik/article804409/Mangelwirtschaft_gefahrdet_die_Bundeswehr.html, stav: 7.5.2007, také: Martin Agüera: Kampf um die Euros im "Steinbruch der Bundesregierung". Haushaltslöcher bedrohen den Umbau der Streitkräfte, Das Parlament 21/2005. <http://www.bundestag.de/dasparlament/2005/21/Thema/013.html>, stav 7.5.2007.

¹⁹² Peter Müller: Wehrplan 2008, Mangelwirtschaft gefährdet die Bundeswehr, Die Welt, 11.4.2007. http://www.welt.de/politik/article804409/Mangelwirtschaft_gefahrdet_die_Bundeswehr.html, stav: 7.5.2007.

Modernizace je tedy jednou z oblastí, na které je přece jen patrná kontinuita německé bezpečnostní politiky, či lépe řečeno její setrvačnost a tedy nepružnost s jakou Německo, coby vysoce konsensuální demokracie, reaguje.

4.4 Financování Bundeswehru

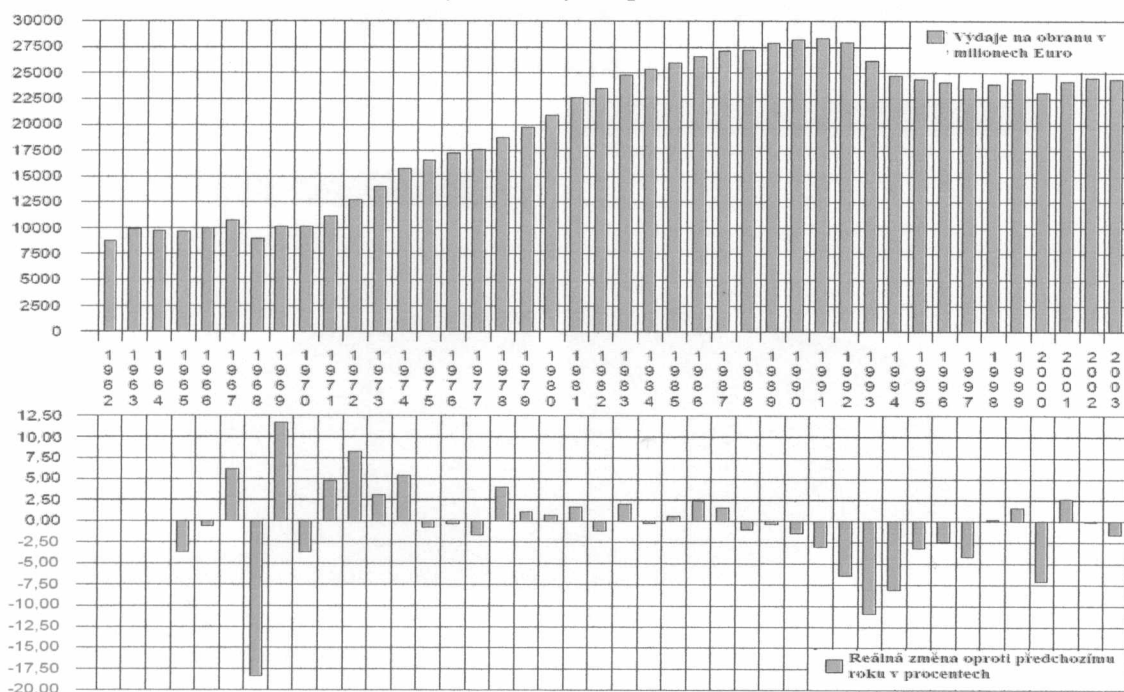
V rozpočtu Spolkové republiky Německo je rozpočet na obranu uváděn pod kapitolou 14 (Einzelplan 14). Německo si po ukončení studené války chtělo vybrat mírovou dividendu, a proto jeho výdaje na obranu znatelně klesly. Bundeswehr trpěl nedostatkem financí a zastarával, velké částky byly vydávány na údržbu stárnoucího materiálu, na nové investice zbýval malý podíl z rozpočtu. Zahraniční nasazení pak jasně ukázala špatnou situaci Bundeswehru.

S největšími nedostatky se Bundeswehr potýkal právě v oblasti investic, kdy ve srovnání se spojenci NATO částky na investice v přepočtu na jednoho vojáka dosahovaly méně než jedné třetiny výdajů USA a Velké Británie. Jediné čím se Německo blížilo svým spojencům byly personální výdaje, přestože USA i Velká Británie mají na rozdíl od Německa čistě profesionální armády.¹⁹³

Výdaje na obranu dosáhly minima v roce 2000 a od té doby počaly opět mírně stoupat, jak dokládá následující grafika. Rok 2006 a utvoření velké koalice pak znamenal finanční injekci pro Bundeswehr, jehož rozpočet se oproti očekáváním znatelně zvýšil.

¹⁹³ Reiner K Huber, Bernard Schmidt: Auf der Suche nach einem neuen Gleichgewicht, Überlegungen zur Weiterentwicklung der Bundeswehr, Europäische Sicherheit 2/2000 S.28 – 35. Pdf verze s. .2. http://emma.informatik.unibw-muenchen.de/portal/_content/professorships/systemScience/armedForces/esfeb00.pdf Stav 8.5.2007.

Německý obranný rozpočet 1962 - 2003

Vývoj německých výdajů na obranu v letech 1962 . 2003¹⁹⁴

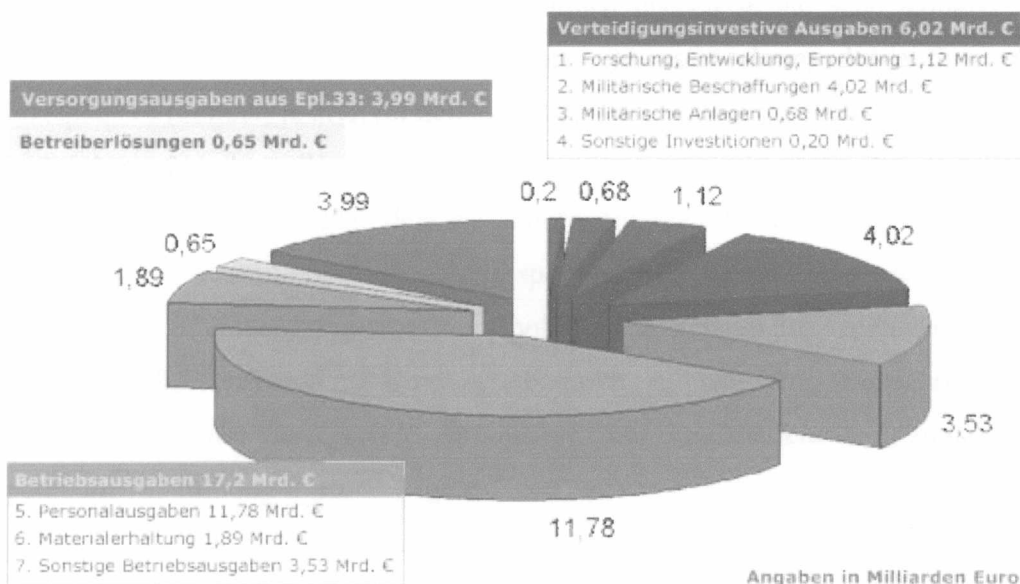
Největším a nejmíce kritizovaným nedostatkem rozpočtu Bundeswehru nebyla a není ani tak jeho výše, jako především jeho využití. Personální náklady a náklady na chod a údržbu neumožňovaly žádné velké investice. Proto se stalo nejdiskutovanějším tématem využití rozpočtu, respektive úspory v oblasti údržby a provozu Bundeswehru. Bedlivě jsou střežena procenta určená na nákupy nové techniky a na výzkum. Výdaje na údržbu a provoz se od roku 2003 daří pomalu snižovat. A tak zatímco v roce 2002 činily 18,5 miliardy Euro, v roce 2003 to bylo už o něco málo méně, 18,3 mld. Euro, v roce 2004 18 miliard a v roce 2005 již „pouhých“ 17,4 Miliardy Euro. Investice se v posledních letech dařilo pozvolna navyšovat, ale nejednalo se o nijak dramatický rozdíl a Německo v tomto ohledu nadále zaostává za svými spojenci.

Předpokládaná výše rozpočtu pro rok 2006 byla 24 miliard Euro, pro rok 2007 a 2008 pak shodně 24,7 miliardy Euro. Po nástupu velké koalice však již rozpočet pro rok 2006 doznal zdatelného navýšení. Namísto 24 miliard nakonec dosáhl výše 27,87 miliardy Euro.

¹⁹⁴ Zdroj: www.wikipedia.de – upraveno.

Verteidigungshaushalt 2006

27,87 Mrd. €

Struktura a konečná výše německého obranného rozpočtu za rok 2006¹⁹⁵

Přes výrazné navýšení rozpočtu na obranu se ale nepodařilo zvýšit částku určenou pro investice, naopak. Nejnovější údaje z letošního roku nasvědčují tomu, že investiční výdaje budou menší oproti propočtům z roku 2006 a to jak v relativních, tak v absolutních číslech. Generální inspektor Bundeswehru varuje, že investiční výdaje v roce 2008 budou o 630 milionů nižší než v předchozím roce a to kvůli vyšším nákladům na údržbu a vysokým nákladům na zahraniční nasazení Bundeswehru. Schneiderhan dále tvrdí, že pakliže se pro zahraniční mise Bundeswehru budou čerpat prostředky nadále z resortu obrany, nebudou na peníze potřebné investice.¹⁹⁶

Zdá se tedy, že navýšení rozpočtu obrany není všespasitelným řešením. Další systémové změny jsou nutné, aby prostředky vyčleněné na obranu byly skutečně co

¹⁹⁵ Bundesministerium der Verteidigung: Verteidigungshaushalt 2006, http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLt4w3cgsDSYGZpUb6kTCxoJRUFV-P_NxUfW_9AP2C3IhyR0dFRQAa8tE-/delta/base64xml/L2dJOSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV8yRIY!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FW26VYD96597INFODE%2Fcontent.jsp, stav: 9.5. 2007.

¹⁹⁶ Peter Müller: Armee an Grenze der Belastbarkeit. Generalinspekteur: „Kaum Spielraum für neue Einsätze der Bundeswehr“, Die Welt, 12.4.2007. http://www.welt.de/welt_print/article804856/Armee_an_Grenze_der_Belastbarkeit.html, stav: 9.5.2007.

nejlépe využity. Německo sice vydává (měřeno v procentech HDP) na obranu podstatně méně než jeho evropští spojenci (Nejen Velká Británie a Francie, ale i Holandsko, Finsko a další země). V absolutních číslech se ale stále jedná o veliké částky. Navíc ve srovnání s ostatními resorty, je resort obrany dobře financovaný. Einzelplan 14 (obrana) je čtvrtým nejlépe financovaným rozpočtovým plánem. Největší množství peněz, 80 miliard Euro, plyne ministerstvu zdravotnictví a sociálního zabezpečení (Einzelplan 15), dále na umořování státního dluhu (Einzelplan 32 – *Bundesschuld*), 40 miliard Euro, a pro spolkové ministerstvo hospodářství a práce (Einzelplan 9) 37 miliard. Pro srovnání: Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum hospodaří s 8,5 miliardami Euro a spolkové ministerstvo životního prostředí („*Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit*“) musí vystačit s pouhými 769 miliony Euro.¹⁹⁷

4.5 Postoje politických stran k reformě

Politická debata provází celý průběh reformy i transformace. Postoje jednotlivých politických stran procházely často vývojem a doznaly mnohdy zásadních změn (jako například Zelení). Stanoviska jednotlivých stran se objevovala již v předchozích kapitolách mé práce. Nyní bych se chtěl pokusit postoje jednotlivých stran stručně shrnout. Chtěl bych srovnat jejich přístup (i jeho vývoj) k reformě a transformaci Bundeswehru na základě několika indikátorů: poslání Bundeswehru, početní stav, způsob rekrutace, výše rozpočtu, modernizace.

Detailně se postojem politických stran k reformě Bundeswehru zabývá Zdeněk Kříž¹⁹⁸, který přístup politických stran srovnává právě na základě výše uvedených kritérií (nejen). Postoj stran se však od situace v roce 2000/2001, kterou Kříž důkladně analyzuje, v některých oblastech změnil.

Politická diskuse kolem reformy Bundeswehru je tak širokým tématem, že by vydala na samostatnou práci. Není proto v možnostech této práce se jí detailně věnovat.

¹⁹⁷ Údaje jsou za rok 2005. Marcus Septimus: Die Bundeswehr zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Transformationsprozesse der Bundeswehr. Examensarbeit. Universität des Saarlandes, 16.2. 2006, s. 73, 74.

¹⁹⁸ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi.

Rád bych ale alespoň poukázal na hlavní změny postojů jednotlivých stran v posledních letech. Jako výchozí bod použijeme schematickou tabulku, vycházející z Kříže, tedy ze situace v roce 2000/2001.

Politická strana	Úkoly	Početní stav	Rozpočet	Povinná vojenská služba	Modernizace
SPD	Obrana teritoria + krizový management	285 000	Stávající	Ano	Ano
Zelení	Obrana teritoria + krizový management	200 000	Stávající	Ne	Ano
CDU/CSU	Obrana teritoria + krizový management	300 000	Navýšení	Ano	Ano
FDP	Krizový management + obrana teritoria	240 000	Navýšení	Ne	Ano
PDS	Obrana teritoria	100 000	Redukce	Ne	Ne

Představy politických stran o reformě Bundeswehru (situace 2000/2001)¹⁹⁹

4.5.1 Vývoj představ politických stran o reformě Bundeswehru

V názoru na hlavní poslání Bundeswehru panuje dnes, až na odlišný a strnulý postoj PDS, prakticky shoda. Obrana teritoria je v současné a dohledné době velmi nepravděpodobná, Bundeswehr je transformován za účelem zlepšení schopností v zahraničních misích. Názor stran na poslání Bundeswehru však prodělával vývoj. SPD například ještě v roce 2000 považuje za hlavní poslání Bundeswehru obranu země a spojenců NATO. Chápání a výklad obrany země a spojenců se ale vyvíjí, což dokládá známý Struckův výrok z roku 2002, že bezpečnost Německa začíná a bude bráněna i na Hindúkuši²⁰⁰. V dokumentu „*Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*“ z roku 2004, již na prvním místě v kapitole „Poslání a cíl Bundeswehru“ figuruje zabraňování

¹⁹⁹ Tabulka převzata a upravena z: Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 104.

²⁰⁰ Dirk Eckert: Die Sicherheit Deutschlands wird auch am Hindukusch verteidigt. Statt Landesverteidigung soll die Bundeswehr im Rahmen einer neuen strategischen Ausrichtung andere Aufgaben erhalten. Telepolis 13.12.2002, <http://www.heise.de/tp/r4/artikel/13/13778/1.html>, stav: 7.4.2007.

mezinárodním konfliktům a krizím (krizový management), včetně boje proti terorismu. Na druhém místě je podpora spojenců a teprve na třetím místě ochrana Německa a jeho obyvatel.²⁰¹

Strana Zelených prodělala asi největší změnu v pohledu na poslání Bundeswehru a nasazení síly. Již od počátku devadesátých let stále více Zelených podporuje nasazení německých jednotek v zahraničí pod záštitou OSN. Takové je i současné oficiální stanovisko strany - podpora mezinárodní spolupráce v boji proti terorismu a proliferaci zbraní hromadného ničení a zahraniční nasazení. Zelení ale zdůrazňují nesouhlas s výrokem Petera Strucka o obraně Německa na Hindúkuši.²⁰² Lze tedy říci, že i u Zelených ochrana bezpečnosti Německa znamená řešení mezinárodních krizí a ne obranu teritoria v pravém slova smyslu. Hlavním posláním Bundeswehru se tedy i pro Zelené stává krizový management (samozřejmě v multilaterálním rámci).

Rovněž CDU/CSU zaznamenává určitý posun v chápání poslání Bundeswehru. Hlavním úkolem Bundeswehru byla ještě na přelomu tisíciletí obrana teritoria, kterou je však vzhledem k rozšíření NATO bylo třeba chápat jako obranu spojenců na periferii.²⁰³ Nový ministr obrany Jung ale již definuje obranu země jako čelení rizikům a hrozbám tam, kde vznikají, dřív než se stanou ohrožením Německa. Zahraniční nasazení je v interpretaci CDU/CSU v zájmu občanů Německa. Krizový management tedy vlastně supluje obranu teritoria.²⁰⁴

Postoj FDP zůstává stejný, tj. operace krizového managementu na prvním místě. Stejně tak stanovisko PDS zůstává neměnné, za úkoly Bundeswehru považuje pouze obranu země a spojenců a pomoc při katastrofách. Postoj PDS se nemění ani u ostatních

²⁰¹ Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr. Bundesministerium der Verteidigung, Berlin, 10.8. 2004.

²⁰² Bundeswehr friedensförderlich gestalten. Für eine vorbeugende und umfassende Friedenspolitik. Bundestagfraktion die Bündnis 90 die Grünen, 24.9.2004, <http://www.gruene-bundestag.de/cms/internationales/dok/43/43441.htm>, stav: 15.5.2007.

²⁰³ Z. Kříž: Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi, s. 80.

²⁰⁴ Franz Josef Jung: „Mit den Auslandseinsätzen begegnet die Bundeswehr Risiken und Bedrohungen rechtzeitig vor Ort, bevor sie eine Gefahrensituation für unser Land darstellen. Die Auslandseinsätze sind damit im Interesse unserer Bürgerinnen und Bürger“ http://www.cducusu.de/section_1/subsection_5/id_1830/Meldungen.aspx, stav: 15.5.2007.

témat. PDS nadále požaduje zrušení branné povinnosti, seškrtnání obranných výdajů a redukci armády na 100 000 vojáků.²⁰⁵

V otázce početního stavu Bundeswehru se mění stanovisko CDU/CSU, která dříve vehementně požadovala jeho navýšení. CDU/CSU se tak v naprosté většině témat shoduje s koncepcí transformace Bundeswehru podle Petera Strucka. Pouze nespokojenost s výší rozpočtu resortu obrany se v roce 2006 promítla do jeho navýšení na současnou úroveň. Strana zelených nadále odmítá brannou povinnost a přiklání se tudíž k menší profesionální armádě.²⁰⁶ Stejný postoj k branné povinnosti má i FDP, která považuje současný systém rekrutace za maximálně nespravedlivý a vzhledem k charakteru nasazení Bundeswehru tedy brannou povinnost za neospravedlnitelnou. „*Nespravedlivější systém již být nemůže.*“²⁰⁷ FDP ale nadále trvá na lepším financování Bundeswehru tak, aby byl při zahraničních misích spojencům důstojným partnerem.

Závěrem tedy lze shrnout, že neměnnou představu o Bundeswehru si uchovává pouze PDS, postoje ostatních stran doznaly v některých oblastech zásadních změn (např. poslání Bundeswehru), jinde prošly mírnou korekcí, nebo jsou výsledkem kompromisu. Obě velké strany vehementně trvají na zachování branné povinnosti, zajišťující provázanost armády a společnosti, jednu z hlavních konstant německé strategické kultury. Všechny menší strany, navzdory své politické odlišnosti, brannou povinnost odsuzují a apelují za její zrušení. Všechny strany také uznávají princip vnitřního velení, podporují jeho další posilování a až na PDS souhlasí s modernizací Bundeswehru a nasazení v zahraničí.

²⁰⁵ http://www.linksfraktion.de/thema_der_fraktion.php?artikel=1761563604, stav: 15.5.2007.

²⁰⁶ Bundeswehr friedensförderlich gestalten. Für eine vorbeugende und umfassende Friedenspolitik. Bundestagfraktion die Bündnis 90 die Grünen, 24.9.2004, <http://www.gruene-bundestag.de/cms/internationales/dok/43/43441.htm>, stav: 15.5.2007.

²⁰⁷ „*Ungerechter kann ein System kaum sein.*“ FDP Fraktion: Wehrpflicht, http://www.fdp-fraktion.de/webcom/show_themen_abisz.php/c-539/nr-69/i.html, stav: 24.4.2007.

Závěr

Transformace Bundeswehru, kterou jsem se snažil svojí prací přiblížit, je reakcí Německa především na vnější podněty po konci studené války. Události v bývalé Jugoslávii donutily Německo přiznat si, že Bundeswehr nemůže nadále zůstat armádou určenou výlučně na obranu vlastního teritoria, příp. svých spojenců a zavírat oči před změněnou bezpečnostní situací a novými hrozbami. Armáda, která byla budována s cílem zastrašení protivníka a národní/spojenecké obrany, již nevyhovovala novému bezpečnostnímu prostředí a nutnost její reformy byla čím dál tím více zřejmá.

Předpokladem pro provedení hlubokosáhlé reformy je ale odpovídající společenská i politická vůle. V Německu, které představuje výraznou konsensuální demokracii, vyžadují změny vedoucí k dosažení dohody čas. Na základě mezinárodních událostí je nutná jistá reflexe německé strategické kultury a redefinice jejích priorit.

Hlavní pilíře německé strategické kultury se během konfliktu v bývalé Jugoslávii ocitly v rozporu. Nejzřetelněji se to projevilo v případě Kosova. Odmítání použití síly versus soudržnost a solidarita se spojenci, zabránění genocidě versus porušení práv suverénního státu a podíl na operaci bez mandátu OSN. Rudo-zelená vláda, která souhlas k nasazení získala, je názorným příkladem vývoje politické kultury. Přístup obou stran, patřících dříve k zásadním odpůrcům používání síly, se na základě zkušeností z války v Jugoslávii mění. Použití síly, a to výlučně v multinacionálním rámci, považují až za poslední možnost řešení konfliktu, - po vyčerpání a neúspěchu všech jiných postupů. Na rozdíl od dřívějšíka však již užití síly nevyklučují. Koncem devadesátých let tak vzniká vhodné klima pro reformu Bundeswehru.

Reformu střídá v roce 2004 transformace, Ta je reakcí na kvalitativní změnu situace a projevuje se jak ve struktuře, tak v charakteru modernizace. Transformace je všeobecně progresivnější, flexibilnější a dalekosáhlejší než všechny dosavadní koncepty reformy. Přináší i odvážnější formu použití síly, němečtí vojáci se stávají rovnocennými a nepostradatelnými partnery pro ostatní spojence.

Současná podoba transformace nese rukopis ministra obrany Petera Strucka a těší se poměrně široké politické a společenské podpoře. Po šokujících zkušenostech z předchozích let, z válek na Balkánu a teroristických útocích z 11. září 2001, je zřejmé,

že území Německa nebude v dohledné budoucnosti ohroženo konvenčním způsobem. Vzhledem k pokračující globalizaci představují konflikty na periferii, proliferace zbraní hromadného ničení, terorismus a organizovaný zločin nebezpečí nejen pro Německo. Poslání Bundeswehru tedy zažívá posun od obrany teritoria k nasazení mimo území Německa. Tomu odpovídá i jeho transformace a modernizace.

Ta je vedena v duchu zvýšení akceschopnosti a účinnosti Bundeswehru v zahraničním nasazení a to jak stabilizačního, tak i ryze bojového charakteru. Vojenské síly jsou rozděleny na tři hlavní skupiny: na síly útočné, stabilizační a podpůrné. Bundeswehr je vybavován moderním materiálem a nejnovějšími zbraňovými systémy, což vzbuzuje i vlnu kritiky. Transformace a modernizace Bundeswehru jsou tak některými politickými kruhy považovány za militarizaci německé politiky, za cestu vedoucí k opuštění tradičních dlouholetých hodnot německé strategické kultury a k angažmá Německa v pochybných vojenských kampaních.

Svou prací jsem se snažil dokázat že tomu tak není. Německo neslevilo z žádné ze svých hodnot strategické kultury, naopak se snaží zachovat její kontinuitu. Vzhledem k tlaku ze strany spojenců a partnerů (NATO a EU) to není vždy jednoduché. Německo ale rozhodně nemění hodnoty své strategické kultury, pouze reaguje jejich přesuny na pomyslném hodnotovém žebříčku dle konkrétní momentální konstelace. Důkazem pro toto tvrzení je německá účast ve válce v Kosovu bez mandátu OSN, zdůvodněna německou morální a historickou povinností zabránit genocidě a naopak německé striktní odmítání invaze v Iráku, pro kterou Německo neshledávalo pádný důvod ani přesvědčivé argumenty.

Modernizace Bundeswehru, jakkoliv velkolepou se na první pohled může zdát, není žádným převratným přezbrojováním, či vyzbrojováním. Řada velkých projektů, které se v současné době realizují, jsou výsledkem kontraktů uzavřených o mnoho let dříve, ještě za naprosto jiných bezpečnostně-politických okolností. Tak například nákup 180-ti moderních stíhacích letounů *Eurofighter* nebo 80-ti bojových vrtulníků *Tiger*, které jsou výsledkem dlouholetých mezinárodních projektů s německou účastí, nelze považovat za modernizaci provedenou ve snaze o zvýšení akceschopnosti jednotek v zahraničí. Naopak vysoké částky vynaložené do těchto projektů zatěžují napnutý

německý obranný rozpočet a na některé projekty, které by byly posilou německých schopností v nasazení v zahraničí, se nedostává prostředků.

Projekty, které mají vést k větší efektivitě německých jednotek nasazených v zahraničí, nemají ofenzivní charakter. Nový vojenský materiál má umožňovat větší interoperabilitu se spojenci. Být schopen rychlého transportu a především poskytovat německým jednotkám lepší ochranu a schopnost delšího a jistějšího působení na bojišti. Smyslem zařazení nových zbraňových systémů do výzbroje v žádném případě není maximalizace ztrát protivníka, nýbrž minimalizace vlastních ztrát, kolaterálních škod a přesvědčivá technická převaha nad protivníkem.

Modernizace Bundeswehru tedy není pouze v souladu se strategickou kulturou Německa – je dokonce předpokladem její kontinuity. Chce-li Německo být nadále zastáncem role OSN v řešení lokálních a mezinárodních konfliktů, spolehlivým spojencem a partnerem v rámci NATO a EU, obhájcem hodnot, ke kterým se hlásí, musí tomu nutně přizpůsobit i prostředky na jejich prosazování.

Dalším prvkem kontinuity německé strategické kultury je branná povinnost. Byla vždy jedním z hlavních pilířů koncepce německé armády, zajišťovala propojení armády se společností a měla mít demokratizační účinek na armádu. Lpění na jejím zachování v době, kdy její ospravedlnitelnost je čím dál tím pochybnější a služba se stává velice nespravedlivou, může být vysvětleno tím, jakou hodnotu má branná služba na politické scéně, tedy především v nejsilnější stranách – CDU, CSU a SPD. Lze předpokládat že branná povinnost bude ještě předmětem sporů a společenské debaty a její zrušení pak bude otázkou času.

Proti teorii militarizace německé zahraniční politiky hovoří také výše nákladů na obranu. Německo je stále v relativní výši prostředků vynakládaných na obranu pozadu za většinou svých spojenců a hluboce pod úrovní výdajů, které na obranu vydávalo v dobách studené války. Přitom současné aktivity Bundeswehru spojené se zahraničními misemi vyžadují zvýšení nákladů. Podíl investic se nedaří přes snahy posledních let zvyšovat, Německo stále čerpá „mírovou dividendu“. Prioritu ve spolkovém rozpočtu mají jiné oblasti než obrana.

Transformaci Bundeswehru s důrazem na jeho modernizaci a restrukturalizaci prováděnou s cílem dostát spojeneckým závazkům a držet krok s partnery, tedy není

možné považovat za militarizaci německé zahraniční politiky nýbrž za její postupnou, opatrnou a relativně zpožděnou normalizaci a adaptaci na globální změny bezpečnostní situace ve světě.

Zusammenfassung

Die Transformation der Bundeswehr, mit der ich mich in meiner Arbeit beschäftige, stellt eine Reaktion Deutschlands auf die vor allem von außen kommenden Impulse, nach dem Ende des kalten Krieges dar. Deutschland wurde durch die Ereignisse in dem ehemaligen Jugoslawien gezwungen, zuzugeben, dass die Bundeswehr nicht mehr eine reine Verteidigungsarmee bleiben kann. Diese Konzeption entsprach nicht mehr der neuen Sicherheitspolitischen Lage, und die Notwendigkeit einer Reform wurde immer offensichtlicher.

Die Voraussetzung für eine Durchführung tiefgreifender Reformen ist der entsprechende politische und gesellschaftliche Wille. In Deutschland, das eine starke parlamentarische Demokratie verkörpert, verlangen die zum Konsens führenden Änderungen, eine gewisse Zeit.

Auf Grund der internationalen Ereignisse sind die Reflektion der deutschen strategischen Kultur und die Re-Definition ihrer Prioritäten notwendig. Die Hauptsäulen der deutschen strategischen Kultur gerieten im Laufe des Konfliktes in dem ehemaligen Jugoslawien in Zwiespalt. Am deutlichsten zeigte sich das im Falle Kosovo.

Die Einstellung der beiden Seiten der rot-grünen Koalition, die früher zu den Grundsätzlichen Gegnern der Kraftanwendung gehörten, ändert sich auf Grund der Erfahrungen aus dem Jugoslawischen Krieg. Die Kraftanwendung ausschließlich im multinationalen Rahmen betrachtet man jetzt als die letzte Konflikt-Lösung, - nachdem alle anderen Vorgänge gescheitert haben. Im Unterschied von Gestern, wird die Kraftanwendung nicht mehr ausgeschlossen. So entsteht Ende der neunziger Jahre das geeignete Klima für die Bundeswehr-Reform.

Im Jahre 2004 kommt dann die Transformation. Die von der Konzeption Peter Strucks ausgeht und erfreut sich einer relativ breiten politischen und gesellschaftlichen Unterstützung. Nach den schockierenden Erfahrungen der vorigen Jahre, - Balkan Kriege, terroristische Anschläge aus dem 11.9. 2001. ergibt sich, dass das deutsche Gebiet in der absehbaren Zukunft nicht auf die konventionelle Art und Weise bedroht wird.

Hinsichtlich der fortschreitenden Globalisierung stellen Peripherien-Konflikte, Proliferation von ABC Waffen, Terrorismus und das organisierte Verbrechen eine akute Gefahr nicht nur für Deutschland, dar. Dementsprechend ändert sich die Aufgabe der Bundeswehr von der Verteidigung des eigenen Territoriums zum Einsatz außerhalb des deutschen Gebietes. Dazu dienen ihre Transformation und Modernisierung. Und eben diese werden von einigen politischen Kreisen für die Militarisierung der deutschen Politik gehalten, als ein Weg zu dem Verzicht auf traditionelle, dauerhafte Werte der deutschen strategischen Kultur und sogar zu dem deutschen Engagement in zweifelhaften militärischen Kampagnen.

In meiner Arbeit versuchte ich zu beweisen, dass es nicht der Fall ist. Deutschland hat von keinem der Werte seiner strategischen Kultur nachgelassen, versucht im Gegenteil ihre Kontinuität einzuhalten. Im Hinblick auf den Druck der Alliierten und Partner (NATO, EU) ist es nicht immer einfach. Bundeswehr-Modernisierung, wie auch immer großartig sie auf den ersten Blick wirken kann, ist keine übertriebene Rüstung. Ganze Reihe der großen Projekte, die zur Zeit realisiert werden, sind ein Resultat der schon viele Jahre früher, also noch unter ganz anderen sicherheits-politischen Umständen abgeschlossenen Kontrakte. Bundeswehr-Modernisierung ist nicht nur im Einklang mit der strategischen Kultur Deutschlands, sie wird sogar zur Voraussetzung ihrer Kontinuität. Genauso wie die Wehrpflicht. Die war immer eine der wichtigsten Säulen der Konzeption der deutschen Armee. Man kann jedoch vermuten, dass die Wehrpflicht mal noch zum heißen Thema wird.

Gegen die Militarisierungs-Theorie der deutschen Außenpolitik spricht auch die Kostenhöhe für die Verteidigung. Die sind unter dem Niveau der Ausgaben in der Zeit des kalten Krieges. Dabei verlangen die heutigen Aktivitäten von Bundeswehr verbunden mit Ausladeseinsätzen doch eine Kostenerhöhung. Den Anteil der Investitionen gelingt es nicht trotz der Bemühungen der letzten Jahre zu steigern, der Staat schöpft immer noch die Friedens-Dividende. Die Bundeswehr-Transformation verkörpert also eine allmähliche, vorsichtige, kontinuierliche und relativ verspätete Normalisierung und Anpassung der deutschen Außenpolitik im Hinblick der globalen Änderungen der sicherheitspolitischen Lage weltweit.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

a) Dokumenty vydané vládními a spolkovými úřady:

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Bestandaufnahme: Die Bundeswehr an der Schwelle zum 21. Jahrhundert*, Mai 1999, Bonn.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Bundeswehrplan 2007*, 31.3. 2006, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Bundeswehr 2002 Sachstand und Perspektiven*“, 8. 4. 2002, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr der Zukunft. Feinausplanung und Stationierung. Entwurf des Ressortskonzepts*, Berlin, 29.1.2001.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr der Zukunft. Sachstand der Reform*, 1.6. 2001, Berlin.

Bundesminister der Verteidigung (Hrsg.): *Die Bundeswehr sicher ins 21. Jahrhundert. Eckpfeiler für eine Erneuerung von Grund auf*, Berlin, Bonn 2000,
<http://www.weltpolitik.net/texte/policy/bundeswehr/2000-06%20Scharping%20Eckpfeiler.pdf>, stav 25.3. 2007.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Einsätze der Bundeswehr im Ausland*. Berlin 2005,
[http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F200023713E/vwContentByKey/W26FECMP263INFODE/\\$File/Brosch%C3%BCre_Auslandseins%C3%A4tze.pdf](http://www.einsatz.bundeswehr.de/C1256F200023713E/vwContentByKey/W26FECMP263INFODE/$File/Brosch%C3%BCre_Auslandseins%C3%A4tze.pdf), stav: 12.5. 2007

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Grundzüge der Konzeption der Bundeswehr*, 10.8. 2004, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Material - und Ausrüstungskonzept*, Berlin, 16.3. 2001.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Neuausrichtung der Bundeswehr. Grobausplanung. Ergebnisse und Entscheidungen*, Berlin, 11. 10. 2000.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Verteidigungspolitische Richtlinien für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung* 26.11.1992, Bonn, <http://www.rk19-bielefeld-mitte.de/info/Recht/VPR1992/inhalt.htm>, stav: 12.5.2007.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Verteidigungspolitische Richtlinien. Für den Geschäftsbereich des Bundesministers der Verteidigung*, 21.5.2003, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Wegmarken für den neuen Kurs der Bundeswehr*, Peter Struck. *Regierungserklärung* 11.3. 2004, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Weisung für die Weiterentwicklung der Bundeswehr*, 1.10. 2003, Berlin.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Weißbuch zur Sicherheit der Bundesrepublik Deutschland und zur Lage der Bundeswehr*, 1994, Bonn.

Bundesministerium der Verteidigung (Hrsg.): *Weißbuch 2006. Zur Sicherheitspolitik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr*, Bundesministerium der Verteidigung, 25. 10. 2006, Berlin.

„*Erklärung der Bundesregierung. Konsequenzen aus dem Urteil des Bundesverfassungsgerichts vom 12. Juli 1994*“, Bulletin Nr. 70. 26.07.1994, s. 657ff. <http://www.glasnost.de/militaer/bund/94BVGkink.html>, stav 12.5.2007.

Gemeinsame Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr, Bericht der Kommission, 23. Mai 2000, Berlin (Auszüge), in: *Internationale Politik*, 10/2000, <http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang2000/oktober00/bericht-der-kommission--gemeinsame-sicherheit-und-zukunft-der-bundeswehr---vorgelegt-am-23--mai-2000-in-berlin--auszuge-.html>, stav: 12.5.2007.

b) Proslovy, stenografické záznamy, Interview, tisková prohlášení

Deutscher Bundestag: Drucksache 13/7175 vom 12.03.1997 Staženo 5.4.2007 na <http://dip.bundestag.de/btd/13/071/1307175.asc>

Deutscher Bundestag: Plenarprotokoll 15/13 Stenografischer Bericht 13. Sitzung. Berlin, Mittwoch, den 4. Dezember 2002. S. 80 <http://dip.bundestag.de/btp/15/15013.pdf>, stav: 12.5.2007.

Jung, Franz Josef: Rede des Bundesminister der Verteidigung Dr. Franz Josef Jung anlässlich des 23rd International Workshop on Global Security am 18. Mai 2006 in Berlin http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLt4w3DQoDSYGYRqbm-

[pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV81UIY!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FW26PWJ7Z887INFODE%2Fcontent.jsp](http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLT4w3DTYESYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV81UIY!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FW26PWJ7Z887INFODE%2Fcontent.jsp)

Schneiderhan, Wolfgang: "Die Bundeswehr im sicherheitspolitischen Umfeld des 21. Jahrhunderts" Reflektionen zur Transformation." Vortrag von General Wolfgang Schneiderhan während des 14. Forum Bundeswehr & Gesellschaft der Welt am Sonntag Berlin, 4.11.2003.

[http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLT4w3DTYESYGYRqbm-](http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLT4w3DTYESYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV81UzE!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X8GE152MMISDE%2Fcontent.jsp)

[pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV81UzE!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X8GE152MMISDE%2Fcontent.jsp](http://www.bmvg.de/portal/a/bmvg/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLT4w3DTYESYGYRqbm-pEwsaCUVH1fj_zcVH1v_QD9gtyIckdHRUUA8SqVzQ!!/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfOV81UzE!?yw_contentURL=%2FC1256F1200608B1B%2FN264X8GE152MMISDE%2Fcontent.jsp)

Struck, Peter: Pressekonferenz des Bundesministers der Verteidigung, Dr Peter Struck., am 30. März 2004 in Berlin, www.bmvg.de, stav: 12.5.2007.

Struck, Peter: Pressekonferenz des Bundesministers der Verteidigung, Rudolf Scharping, zum Bericht der Weizsäcker-Kommission am 24. Mai 2000 in Berlin (gekürzt) Internationale Politik, 10/2000,

<http://www.internationalepolitik.de/archiv/jahrgang2000/oktober00/pressekonferenz-des-bundesministers-der-verteidigung--rudolf-scharping--zum-bericht-der-weizsacker-kommission-am-24--mai-2000-in-berlin--gekurtz-.html>, stav: 10.5. 2007.

Bündnis 90 die Grünen „*Wehrpflicht abschaffen*“, Pressemitteilung 108/07, 31.3.2007, http://www.gruene.de/cms/default/dok/176/176891.wehrpflicht_abschaffen.htm, stav: 12.5.2007.

c) **Zákony**

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23.5. 1949. Stand Januar 2007

Gesetz über die Verweigerung des Kriegsdienstes mit der Waffe aus Gewissensgründen (Kriegsdienstverweigerungsgesetz- KDVG - vom 09. August 2003) (Bundesgesetzblatt I S.1593)

Rozsudek spolkového ústavního soudu z 8.dubna 1993 k nasazení letadel AWACS nad Bosnou a Hercegovinou, in: Blätter für deutsche und internationale Politik 5/93, str. 3.

Literatura

a) Monografie, studie, sborníky

Björn, Conrad / Stumm, Mario with a preface by **Harnish, Sebastian**: *German Strategic Culture and Institutional choice: Transatlanticism and/or Europeanism?*, Trierer Arbeitspapiere zur Internationalen politik, Lehrstuhl für Außenpolitik und Internationale Beziehungen, Universität Trier 12/2004.

Handl, Vladimír / Kunštát, Miroslav / Nigrin, Tomáš: *Modifikace německé zahraniční politiky po zářijových volbách 2005 se zvláštním zřetelem na česko-německé vztahy*, projekt číslo RM 01/09/06, zadáný Ministerstvem zahraničních věcí České republiky, Praha, 2006.

Krause, Joachim / Irlenkäufer, Jan (Hrsg.): *Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert*, Opladen 2006.

Kříž, Zdeněk: *Německá bezpečnostní politika v militární dimenzi: Politické souvislosti, průběh a důsledky reformy Bundeswehru v letech 1998 – 2002*, Brno 2003.

Longhurst, Kerry: *Germany and the use of force. The evolution of German security policy 1990 – 2003*, Manchester 2004.

Mauß, Hanns / Harnisch, Sebastian / Grund, Constantin: *Deutschland im Abseits, Rot-grüne Außenpolitik 1998 – 2003*, Baden – Baden, 2003.

Mauß, Hanns: *Deutschland als Zivilmacht*, in: Schmidt, Siegmund/Hellman, Gunther/Wolf, Reinhard: *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden 2007, s.73-84.

Mauß, Hanns: *Außenpolitische Kultur*, erscheint in: Korte, Karl-Rudolf/ Weidenfeld, Werner (Hrsg.): *Deutschland Trendbuch, Fakten und Orientierungen*, BpB, Bonn 2001, http://www.politik.uni-trier.de/mitarbeiter/mau/forsch/ap_kultur.pdf, stav: 9.5. 2007.

Septimus, Marcus: *Die Bundeswehr zu Beginn des 21. Jahrhunderts. Transformationsprozesse der Bundeswehr 2000-2005*, Examensarbeit, Universität des Saarlands, 2006.

Varwick, Johannes: *Die Bundeswehr als Teil einer europäischen Eingreiftruppe*, in: Krause, Joachim / Irlenkaeuser, Jan (Hrsg.): *Bundeswehr – die nächsten 50 Jahre. Anforderungen an deutsche Streitkräfte im 21. Jahrhundert*, Opladen 2006, S. 105-121.

Varwick, Johannes: *Bundeswehr*. In: Schmidt, Siegmund/Hellman, Gunther/Wolf, Reinhard: *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*. Wiesbaden 2007, s. 246-258

Varwick, Johannes: *Nordatlantische Allianz*. In: Schmidt, Siegmund/Hellman, Gunther/Wolf, Reinhard: Handbuch zur deutschen Außenpolitik. Wiesbaden 2007, s.763-778.

Wagner, Wolfgang: *Die Außen-, Sicherheits- und Verteidigungspolitik der Europäischen Union*. In: Schmidt, Siegmund/Hellman, Gunther/Wolf, Reinhard: Handbuch zur deutschen Außenpolitik. Wiesbaden 2007, s. 143-153.

Wagner, Martin: *Normalisation in Security Policy? Deployments of Bundeswehr forces abroad in the Schröder era, 1998-2004*, conference paper, German Foreign Policy in the 1990s and beyond, International Conference, Konferenz Centrum Brühl, July 14th to 17th 2004.

Zumach, Andreas: *Vereinte Nationen*, Hamburg 1995.

b) Články a periodika (tištěná i elektronická)

Autor uveden:

Agüera, Martin: *Kampf um die Euros im "Steinbruch der Bundesregierung". Haushaltslöcher bedrohen den Umbau der Streitkräfte*, Das Parlament Nr. 21/2005, <http://www.bundestag.de/dasparlament/2005/21/Thema/013.html>, stav: 7.5.2007.

Beckermann, A/ Müller, P. / Reiermann, Ch.: *Unser Einsatzgebiet ist die ganze Welt*, Die Welt 24.8. 2005. Online vydání na: http://www.welt.de/print-wams/article130973/Unser_Einsatzgebiet_ist_die_ganze_Welt.html, stav: 7.4.2007.

Clement, Rolf: *Die neue Bundeswehr als Instrument deutscher Außenpolitik*, Aus Politik und Zeitgeschichte 11/ 2004, s 40-46.

Grant Charles: *Oživení spolupráce v oblasti evropské obrany*. <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/czech/art2.html> Stav: 14. 5. 2007.

Henken, Lühr: *Deutsche Militarisierung 2004 – 2010*. Vortrag im Rahmen der Veranstaltungsreihe „Das Begräbnis oder, DIE HIMMLISCHEN VIER“. DGB- Haus, 8.11. 2004, <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Bundeswehr/henken-muenchen04.pdf>, stav 12.5.2007.

Herzog, Roman: *Vierzig Jahre Bundeswehr – Bilanz und Perspektiven*, Rede des Bundespräsidenten anlässlich der 35. Kommandeurtagung der Bundeswehr in München am 15 November 1995, in: Bundeswehr-Modell „200F“ Zwischenbericht der Kommission „Europäische Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr“ am ISFH, IFSH Kommission „Europäische Sicherheit und Zukunft der Bundeswehr“ an der Universität Hamburg.

Huber, Reiner K.: *Umfangsreduzierungen der Bundeswehr zum Abbau des Investitionsdefizits: Konsequenzen für die Wehrstruktur am Beispiel des Heeres*, Europäische Sicherheit, Oktober 1998, s. 43-47.

Huber, Reiner K. / Schmidt, Bernhard: *Wo steht die Bundeswehr in der NATO? Ergebnisse einer vergleichenden Analyse von Eckdaten der Verteidigungshaushalte 1978-98*, Europäische Sicherheit, Mai 1999, s. 44-50.

Huber, Reiner K. / Schmidt, Bernhard: *Ein Dilemma für die Bundeswehr? "Revolution in Military Affairs" und die Haushaltskürzungen*, Europäische Sicherheit, Oktober 1999, s. 33-39.

Huber, Reiner K. / Schmidt, Bernhard: *Auf der Suche nach einem neuen Gleichgewicht*, Europäische Sicherheit 2/2000, s. 28-35, <http://emma.informatik.unibw-muenchen.de/C3/systemScience-armedForcesAdvan/default.aspx>, Stav: 15.5.2007

Inacker, Michael J.: *Scharping entlässt Generalinspekteur*, Die Welt, 25. 5. 2000, http://www.welt.de/print-welt/article515564/Scharping_entlaesst_Generalinspekteur.html, staženo 25.3. 2007.

Irlenkäuser, Jan: *A secure Europe in a Better World. The European Union's Security Strategy. A German Perspective*. In: The European Security Strategy Paper. Tiger Or Catalyst for Joint Action? Perspectives from Germany, France, Great Britain and the United States. S. 7-14. <http://www.deutsche-aussenpolitik.de/newsletter/issue13.pdf> .

Kinkel, Klaus: *Peacekeeping missions. Germany can now play its part*, NATO Review Nr. 5, 10/1994, <http://www.nato.int/docu/review/1994/9405-1.htm>, stav 12.05.2007.

Lange, Sascha: *Der erste SAR-Lupe Satellit im All*, Strategie und Technik 2/2007, s. 14 – 16, http://www.swp-berlin.org/de/common/get_document.php?asset_id=3792 stav. 7.5. 2007.

Leersch, Hans Jürgen: „Ohne Wehrpflichtige müsste man schlechter qualifiziertes Personal teuer einkaufen“ Interview s inspektorem SKB Oberleutnantem Hansem-Heinrichem Dieterem, Die Welt, 24.05.2004. http://www.welt.de/print-welt/article315630/Ohne_Wehrpflichtige_muesste_man_schlechter_qualifiziertes_Personal_teuer_einkaufen.html, staženo 3.5.2007.

Mantzke, Martin: *Der Weizsäcker - Bericht zur Reform der Bundeswehr*, Internationale Politik 10/2000, s. 93 – 120.

Müller, Peter: *Armee an Grenze der Belastbarkeit. Generalinspekteur: „Kaum Spielraum für neue Einsätze der Bundeswehr“*, Die Welt, 12.4.2007, http://www.welt.de/welt_print/article804856/Armee_an_Grenze_der_Belastbarkeit.html, stav: 9.5.2007.

Müller, Peter: *Wehrplan 2008. Mangelwirtschaft gefährdet die Bundeswehr*, Die Welt, 11.4.2007,
http://www.welt.de/politik/article804409/Mangelwirtschaft_gebraehrt_die_Bundeswehr.html, stav: 7.5.2007.

Münch, Michael: *Zwischen Machos und Quote: die emanzipierte Armee*, Das Parlament, 21/2005, <http://www.bundestag.de/dasparlament/2005/21/Thema/008.html>, stav 12.5.2007.

van Ooyen, Robert Christian: *Die neue Welt des Krieges und das Recht. Out-of-area-Einsätze der Bundeswehr im verfassungsfreien Raum*, Internationale Politik und Gesellschaft 4/2001, (pdf verze 12 stran, čísla stran v časopise neuvedena).

Rother, Michael: *Ganz weit oben*, Y. online, Magazin der Bundeswehr, http://www.y-punkt.de/portal/a/bwde/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKL94s393EHSZnFO8YbuvnpR8LEglJS9b31ft3yc1P1A_QLciPKHR0VFQG9PpIk/delta/base64xml/L2dJQSEvUUt3QS80SVVFLzZfTI83Uk0!?yw_contentURL=%2F01DB13100000001%2FW272VCJ4440INFODE%2Fcontent.jsp, stav: 17.5.2005.

Ryjáček, Jan: *Německo a protiraketová obrana*, 14.5.2007,
http://www.natoaktual.cz/nemecko-a-protiraketova-obrana-dm0-/na_analyzy.asp?c=A070514_104515_na_analyzy_m02, stav 18.5.2007.

Stockfisch, Dieter: *Fregatte Klasse 125. Innovative konzeption*, Strategie und Technik, 11/2005, s. 61- 62,
[http://www.marine.de/02DB070000000001/vwContentByKey/W26MQAWU608INFODE/\\$File/Stategie_und_Technik_1105_f125.pdf](http://www.marine.de/02DB070000000001/vwContentByKey/W26MQAWU608INFODE/$File/Stategie_und_Technik_1105_f125.pdf)

Tobiassen, Peter: „Jeder Zweite muss nicht mehr dienen“. *Wehrgerechtigkeit 2005*. Eine umfassende Auswertung aktueller statistischer Angaben des Bundesministeriums der Verteidigung. Zentralstelle für Recht und Schutz der Kriegsdienstverweigerer aus Gewissensgründen e. V., 11. 10. 2005, <http://www.zentralstelle-kdv.de/wehrgerechtigkeit-2005.htm>, stav 12.05.2007.

Voigt, Brigitta: *Die Truppe wird komplett neu ausgerichtet*, Das Parlament 12 – 13/ 2004, <http://www.das-parlament.de/2004/12-13/ThemaderWoche/001.html>, 12.5.2007.

Wassmann, Thomas: *Standpunkte des 1. Bundesvorsitzenden. Von Personen, Vergangenheit, Gegenwart und der Zukunft*, Jet News: Organ des Verbandes der Besatzungen strahlgetriebener Kampfflugzeuge (VBSK e.V.), 1/2001,
http://www.vbsk.net/JetNews_1_2001_Website/Jet_News_1_2001.htm, stav: 12.5.2007.

Woyke, Wychard: *Deutschland und die UNO*. Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik, Bundeszentrale für politische Bildung.

http://www.bpb.de/wissen/02845404933227706162665797817421,1,0,Deutschland_und_die_UNO.html#art1, stav: 21.04.07.

Bez uvedení autora:

„*Deutschlands erster Aufklärungssatellit*“, Die Welt, 20.12. 2006.

[http://www.welt.de/print-](http://www.welt.de/print-welt/article703766/Deutschlands_erster_Aufklaerungssatellit.html)

[welt/article703766/Deutschlands_erster_Aufklaerungssatellit.html](http://www.welt.de/print-welt/article703766/Deutschlands_erster_Aufklaerungssatellit.html), stav: 6.7.2007.

„*Evropská unie a NATO*“, <http://www.euractiv.cz/bezpecnost-a-spravedlnost0/link-dossier/evropsk-unie-a-nato>, stav: 14.5.2007

„*Friedensbewegung entsetzt über Struck. Verteidigungsminister will Deutschland am Hindukusch „verteidigen“*“. AG Friedensforschung an der Uni Kassel, <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/presse/2002-12-06.html>, stav 7.4.2007.

„*Koalitionsverhandlungen: SPD lehnt allgemeine Wehrpflicht ab*“, Spiegel online, 20.10.2005, <http://service.spiegel.de/digas/servlet/find/ON=SPOX-380805>, stav: 23.4.2007.

„*Mit SAR-Lupe in neue Dimensionen. Deutschland und die EU beteiligen sich an der Militarisierung des Weltraums*“, AG Friedensforschung an der Uni Kassel. <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Waffen/sar-lupe2.html>, stav: 6.7.2007.

„*Niedergang der tradition = Demokratie heute*“, Jet News: Organ des Verbandes der Besatzungen strahlgetriebener Kampfflugzeuge (VBSK e.V.), 1/ 2005, http://www.jet-news.de/2005_1/Jet_News_1_2005.pdf, stav: 12.5.2007.

„*Raketenabwehrsystems MEADS*“, 21.04.2005, <http://www.gruene-bundestag.de/cms/internationales/dok/63/63756.htm>, stav: 12.5.2007.

„*Urteil zur Wehrgerechtigkeit. Studium schützt nicht vor Einberufung*“, Spiegel online - 11. 7. 2004, <http://www.spiegel.de/schulspiegel/abi/0,1518,307676,00.html>, stav: 29.4.07.

„*Wir beschaffen das, was die neue Bundeswehr braucht*“, Der Bundesverteidigungsminister zur Weiterentwicklung der Bundeswehr. Übersicht über die wichtigsten Waffensysteme. AG Friedensforschung an der Uni Kassel. <http://www.uni-kassel.de/fb5/frieden/themen/Bundeswehr/waffen.html>, stav: 12.5.2007.

Internetové zdroje (výběr)

www.auswaertiges-amt.de	(ministerstvo zahraničí)
www.bundesfinanzministerium.de	(ministerstvo financí)
www.bundeswehr.de	(Bundeswehr)
www.bmvg.de	(ministerstvo obrany)
www.bpb.de	(Bundeszentrale für politische Bildung)
www.cducusu.de	(strana CDU/CSU)
www.deutsche-aussenpolitik.de	(server zabývající se německou zahraniční politikou)
www.europa.eu/	(portál s evropskou tématikou)
www.fdp-fraktion.de	(frakce FDP ve Spolkovém sněmu)
www.gebb.de	(Gesellschaft für Beschaffung und Betrieb)
www.gruene-bundestag.de	(frakce Zelených ve Spolkovém sněmu)
www.internationalepolitik.de	(měsíčník Internationale Politik)
www.linksfraktion.de	(frakce PDS ve Spolkovém sněmu)
www.luftwaffe.de	(Luftwaffe)
www.nato.int	(NATO)
www.reservistenverband.de	(svaz rezervistů)
www.spdfraktion.de	(frakce SPD ve Spolkovém sněmu)
www.soldat-und-technik.de	(armádní časopis Strategie und Technik, do roku 2004 vycházející pod názvem Soldat und Technik)
www.streitkraeftebasis.de	(Streitkräftebasis)
www.uni-kassel.de/fb5/frieden	(projekt AG Friedensforschung na universitě Trier)
www.un.org	(OSN)
www.welt.de	(Die Welt)
www.y-punkt.de	(Y, online časopis Bundeswehru)
www.zivildienst.de	(civilní služba)